

Romano suno

2020 a 2021

Sborník
příspěvků literární
a výtvarné soutěže

Romano suno

2020 a 2021

Sborník
příspěvků literární
a výtvarné soutěže

Romano suno 2020 a 2021

Sborník příspěvků literární a výtvarné soutěže

Vydala Nová škola, o. p. s.

Překlad z romštiny do češtiny: Iveta Kokyová

Korektura českého jazyka: Kristýna Hrdinková

Korektura romského jazyka: Markéta Skočovská a Markéta Hajská

Koordinátor projektu: Marie Podlahová Bořkovcová

Grafická úprava: Terezie Chlíbačová

Tisk: ReproArt Liberec, s. r. o.

První vydání: 100 ks

Kontakt:

Nová škola, o. p. s.

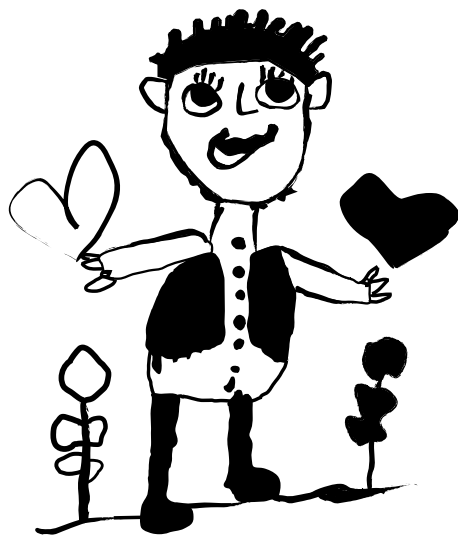
Křižíkova 344/6, Praha 8, 180 00

www.novaskolaops.cz

© Nová škola, o. p. s.

Doporučená cena: 120 Kč

ISBN 978-80-907624-9-7

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Sborník příspěvků 23. a 24. ročníku literární a výtvarné soutěže

Praha 2021

Vážení čtenáři, vážené čtenářky, milí soutěžící,

Držíte v ruce sborník textů, které do soutěže Romano suno poslali děti od šesti let, ale i dospělí. Každý rok vyhlášíme několik témat. Ten minulý jsme se například ptali na život v prvním roce covidu-19 nebo na to, co se děti naučily od svých rodičů. Letos nás zajímalo, co vidí naši pisatelé jako smysl života, anebo jsme chtěli popsat místo, kde se nejraději schází se svými kamarády. Hodně účastníků psalo na volné téma, nejčastěji o sobě, o tom, co si v životě přejí a čím by jednou chtěli být. Kromě dětí soutěží v Romano sunu už sedm let také dospělí. Ti posílají do Romano suna své prózy i poezii. Jejich texty najdete v druhé části daného ročníku.

Ačkoli se tedy témata, rozsah i styl romanosunových textů od sebe hodně liší, jednu věc mají společnou. Všechny texty byly napsány v romštině, ačkoli tou se píše opravdu jen zřídka. Romano suno je totiž soutěž, jejímž smyslem je právě podpora romštiny, té mluvené i té psané. I když si totiž Romové udrželi v diaspoře romštinu tisíc let, v posledním půlstoletí přibývá v Česku stále rychleji romských dětí a později dospělých, kteří se romsky nenaučili. Psaná forma romštiny nebyla dříve rozšířená vůbec, zatímco dnes jsou sice desítky knih v romštině a občas najdete i článek v romštině v romských časopisech, ty se ale dostanou jen k malé části Romů. Takže jak psát romsky se běžní Romové ani neměli kde dozvědět.

Mnohé soutěžní texty děti tvoří za nějaké podpory. Buď je vytvořily v romštině na tvůrčích dílnách, které jsme přijeli v rámci projektu Vaker romanesh realizovat do jejich školy, anebo za podpory svých romských asistentů či vedoucích nízkoprahových zařízení, kam dochází. Jiné děti napsaly své texty doma za podpory rodičů či jiných příbuzných. A některé děti napsaly do Romano suna bez jakékoli podpory.

Pandemie covidu-19 zasáhla do mnoha oblastí života. Do Romano suna nám v obou covidových letech přišlo méně prací. A méně jsme jich také ocenili. I na tvůrčích dílnách v romštině umí děti romsky méně, než tomu bylo ještě před dvěma lety, a potřebovaly více podpory v psaní.

Od samotného začátku soutěže v roce 1997 byla v Romano sunu výtvarná větev soutěže. Za tu dobu nám přišlo do Nové školy tisíce hezkých obrázků. Výtvarná větev Romano suna vznikla pro děti, které neumí romsky. Mohly ilustrovat texty

svých spolužáků anebo se vyjádřit k tématům daného ročníku výtvarnou formou. Nejvíc obrázků nám ale chodí na volné téma a účastnit se mohou jiných výtvarných soutěží. Ačkoli nás to moc mrzí, rozhodli jsme se v následujících letech zaměřit se plně na podporu romštiny a výtvarnou soutěž dál nevyhlašovat.

Kromě psaní v romštině se bude nadále v Romano sunu soutěžit v mluvené romštině (ve tvorbě videí), ale otevřeme také novou větev soutěže, v níž budou týmy složené z dětí i dospělých ve znalostech v romštině soutěžit naživo.

V letošním sborníku publikujeme vítězné texty ze dvou ročníků soutěže, výběr z textů vytvořených na dílnách tvůrčího psaní v romštině, které realizujeme díky podpoře MŠMT v rámci projektu Vaker romanes, i obrazovou přílohu s vítěznými obrázky ze dvou ročníků soutěže.

Děkujeme všem dětem, mladým lidem a dospělým, kteří se letošního Romano suna se svou tvorbou zúčastnili. Patří jim náš obdiv a respekt! Vítězům, do jejichž prací se můžete začíst na následujících stranách, navíc srdečně gratulujeme.

Děkujeme také všem učitelům, asistentům, vedoucím v klubech a příbuzným dětí, kteří děti v jejich tvorbě do Romano suna podpořili. Z nich letos zvlášť děkujeme učitelům a učitelkám výtvarné výchovy za jejich trpělivé a pečlivé vedení dětí v jejich tvorbě.

Hezké, veselé i smutné čtení Vám přeje
Marie Podlahová Bořkovcová, koordinátorka Romano suna

Výsledky literární a výtvarné soutěže

Ročník 2020

Literární část soutěže

1. kategorie (1. – 3. ročník ZŠ)

Speciální cena za jazyk – Jenifer Lattová, ZŠ Jana Švermy, Pečky u Kolína ---- str. 14

2. kategorie (4. – 6. ročník ZŠ)

1. místo – Dominika Makulová, Staré Křečany u Děčína ----- str. 16

2. místo – Erik Pecha, Valašské Meziříčí -----str. 20

– Jasmína Žigová, Valašské Meziříčí -----str. 18

3. místo – Šarlota Pechová, Valašské Meziříčí -----str. 24

– Justin Šuster, Postoloprty -----str. 22

3. kategorie (7. – 9. ročník ZŠ)

1. místo – Igor Bihary, Ostrava -----str. 26

2. místo – Renata Bajgerová, ZŠ Trmice, Ústí nad Labem -----str. 30

3. místo – Leontýna Žigová, Valašské Meziříčí -----str. 34

– Zdeňka Horváthová, Spolek Raw, Tanvald -----str. 32

4. kategorie (studenti SŠ)

1. místo – Robin Kandráč, Valašské Meziříčí -----str. 36

2. místo – Štefan Feri, Brno -----str. 40

3. místo – Leon Kuru, Náchod -----str. 44

– Kevin Kandráč, Valašské Meziříčí -----str. 42

5. kategorie (dospělí)

Ocenění za prózu

1. místo – Rena Horvátová, Praha -----str. 46
 2. místo – Květoslava Podhradská, Svitávka -----str. 54
 3. místo – Žaneta Šusterová, Postoloprty -----str. 58
– Monika Duždová, Sabinov, Slovensko -----str. 60
- Speciální cena – Tomáš Hendrych, Herálec -----str. 66

Ocenění za poezii

1. místo – Pavel Oláh, Česká Třebová -----str. 72
2. místo – David Pompa, Bohumín -----str. 72
3. místo – Eva Kropiwnická, Karviná -----str. 73

Mluvené slovo

1. kategorie (1. - 3. ročník ZŠ)

1. místo – Eduardo, Postoloprty
2. místo – Zuzana Makulová, Beaumont de Lomagne, Francie
3. místo – Jenifer Lattová, ZŠ Jana Švermy, Pečky u Kolína

2. kategorie (4. – 6. ročník ZŠ)

1. místo – Tamara a Taťána Růžičkovy, Ostrava
2. místo – Petra Makulová, Beaumont de Lomagne, Francie
3. místo – Margita a Anna Maria Červeňákovy, Klub Velké Hamry

3. kategorie (7. – 9. ročník ZŠ)

1. místo – Lukáš Demeter a Dan Horňák, ZŠ Předlice, Ústí nad Labem
 2. místo – Elemír Balog a Tomáš Bubnár, ZŠ Předlice, Ústí nad Labem
 3. místo – Rebeka Makulová, Beaumont de Lomagne, Francie
- Speciální cena za přednes – Pavel Oláh, Ústí nad Orlicí

Výtvarná část soutěže

1. kategorie (1. – 3. ročník ZŠ)

1. místo – Patrik Zolnaj, Společně – jekhetane, Ostrava
2. místo – Samuel Michalec, ZŠ a MŠ 17. listopadu, Chomutov
3. místo – Josef Polák, IQ Roma servis, Břeclav
– Štefan Žiga, ZŠ Turkmenská, Vsetín

2. kategorie (4. – 6. ročník ZŠ)

1. místo – Patricie Toráková a Alexandra Janová, Ostrava
2. místo – Gabriela Heráková, Společně – jekhetane, Ostrava
3. místo – Laura Miková, ZŠ Brodek u Písku

3. kategorie (7. – 9. ročník ZŠ)

1. místo – Milan Kováč, ZŠ a MŠ Chomutov
 2. místo – Milan Gábor, DD, ZŠ a SŠ Žatec
 3. místo – Vanesa Ficuová, ZŠ Údolí Kamenice, Tanvald
- Speciální cena za výtvarný objekt – žáci 9. ročníku ZŠ a MŠ 17. listopadu, Chomutov

4. kategorie (studenti SŠ)

1. místo – Lenka Gažiová, SŠ Černovice
2. místo – Nela Klobučnicková, SŠ Černovice

Ročník 2021

Literární část soutěže

1. kategorie (1. - 3. ročník ZŠ)

1. místo – Nikola Pechová, Vzdělávání Pro-Spect, Brno -----str. 76
2. místo – Patrik Demeter, Člověk v tísní, Praha -----str. 78
3. místo – Miriam Viráková, Husita, Praha -----str. 80

2. kategorie (4. – 6. ročník ZŠ)

1. místo – Lukáš Pištol, Vzdělávání Pro-Spect -----str. 82
2. místo – Lenka Janová, Ostrava -----str. 84
3. místo – Šarlota Bagárová, IQ Roma servis, Brno -----str. 88

3. kategorie (7. – 9. ročník ZŠ)

1. místo – Eva Bučeková, Brno -----str. 90
2. místo – Sofie Stojková, ZŠ Přemysla Pittra, Ostrava -----str. 94
3. místo – Kateřina Ferencová a Barbora Horváthová,
ZŠ Florána Bayera, Kopřivnice -----str. 96
– Kevin Žiga, ZŠ Gebauerova – Ibsenova, Ostrava -----str. 98

4. kategorie (studenti SŠ)

1. místo a speciální cena za romštinu – Izabela Čonková, Praha -----str. 100
2. místo – Richard Čonka, Brno -----str. 106
3. místo – Štefan Feri, Brno -----str. 108

5. kategorie (dospělí)

1. místo – Mária Hušová a Erika Godlová, Mladá Boleslav
za Tefelešna buke -----str. 110
2. místo – Květoslava Podhradská, Svitávka -----str. 118
3. místo – Mária Hušová a Erika Godlová, Mladá Boleslav za E kalí ruža
Speciální cena za romštinu -----str. 124
– Tomáš Hendrych, Herálec -----str. 128

Mluvené slovo

Zde ocenění získávají

Ester a Kevin Šarišτί, Člověk v tísni, Praha

Nela Gáborová, Společně – jekhetane, Ostrava

Sára Šarišská, Husita, Praha

David Makula, Praha

Výtvarná část soutěže

1. kategorie (1. - 3. ročník ZŠ)

1. místo – Aleš Stránský, SpZŠ Ústí nad Orlicí

2. místo – Igor Čureja, ZŠ Brodek u Prostějova

3. místo – Matyáš Horváth, ZŠ Turkmenská, Vsetín

2. kategorie (4. – 6. ročník ZŠ)

1. místo – Laura Miková, ZŠ Brodek u Prostějova

2. místo – Amanda Gádžorová, ZŠ Turkmenská, Vsetín

3. místo – Filip Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

– Erik Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Speciální cena – Andrea Ferencová, Adriana Gabčová, Gabriela Kotlárová, Barbora

Horváthová, Kateřina Ferencová, ZŠ Floriána Bayera, Kopřivnice

3. kategorie (7. – 9. ročník ZŠ)

1. místo – žáci 9. A, ZŠ 17. listopadu, Chomutov

2. místo – Veronika Gáspárová, Roudnice nad Labem

Výběr z textů vytvořených na dílnách tvůrčího psaní v romštině v rámci projektu Vaker romanes

2020

Jenifer Lattová, ZŠ Jana Švermy, Pečky u Kolína -----	str. 14
Dominika Makulová, Staré Křečany u Děčína -----	str. 16
Justin Šuster, Postoloprty -----	str. 22
Zdeňka Horváthová, Spolek Raw, Tanvald -----	str. 136
Štefan Feri, Brno -----	str. 40
Leon Kuru, Náchod -----	str. 44
Žaneta Šusterová, Postoloprty Zdeňka Horváthová, 9. ročník ZŠ, Tanvald, Raw -----	str. 58
Nikola Salvetová, ZŠ Šalounova, Ostrava-Vítkovice, 7. ročník -----	str. 138
Simona Szadsorová, Ústí nad Labem, ZŠ Předlice, 7. ročník -----	str. 140

2021

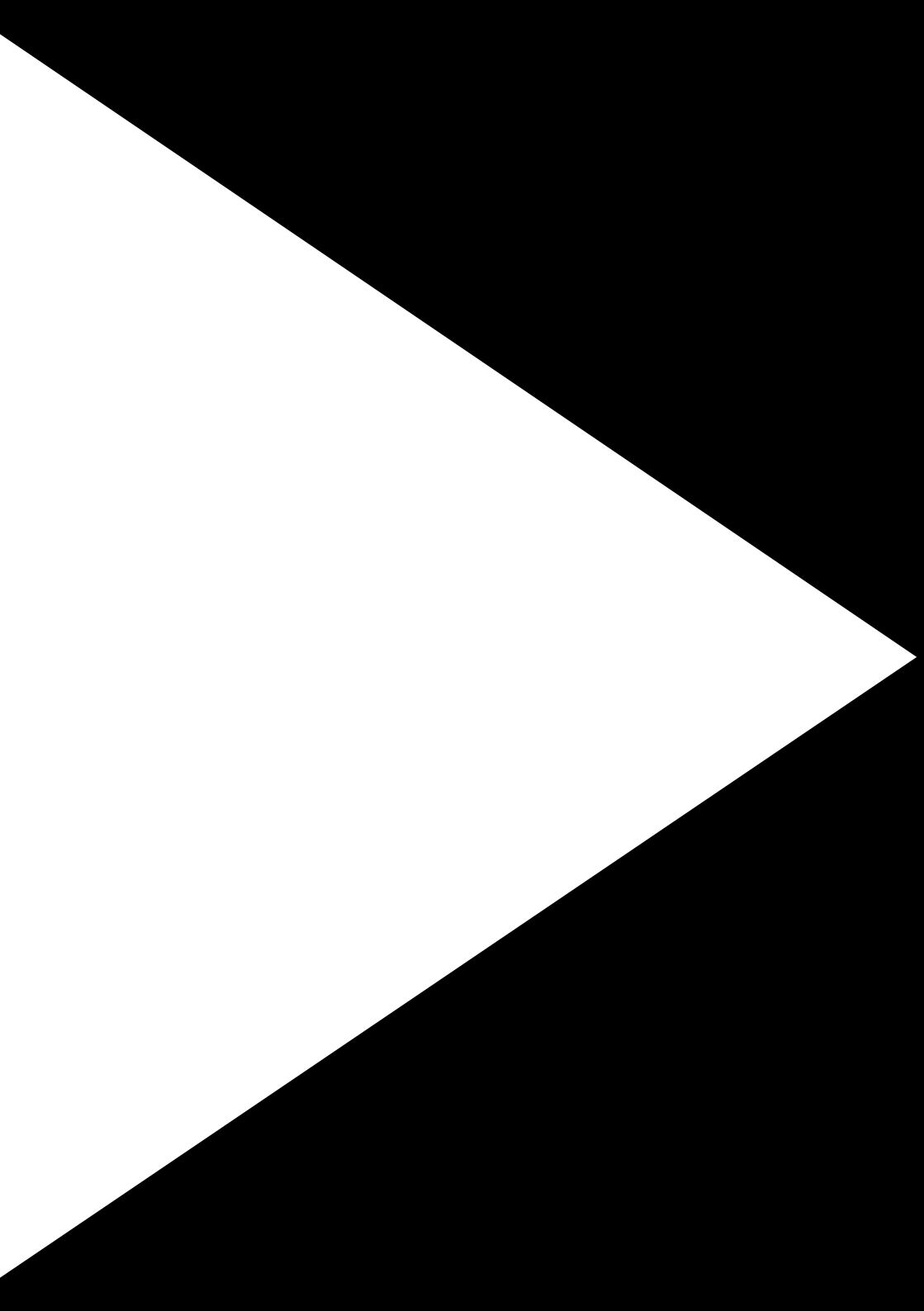
Nikola Pechová, Vzdělávání Pro-Spect, Brno -----	str. 76
Patrik Demeter, Člověk v tísní, Praha -----	str. 78
Miriam Viráková, Husita, Praha -----	str. 80
Lukáš Pištol, Vzdělávání Pro-Spect, Brno -----	str. 82
Šarlota Bagárová, IQ Roma servis, Brno -----	str. 88
Eva Bučeková, Brno -----	str. 90
Kevin Žiga, ZŠ Gebauerova – Ibsenova, Ostrava -----	str. 98
Alena Batiová, Klub Beztíže, Praha, 9. ročník ZŠ -----	str. 142
Samuel David, Prospect, Brno, 8. ročník ZŠ -----	str. 144
Vanesa Dunková, ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník -----	str. 146
Jasmína Veselá, ZŠ Přemysla Pitra, Ostrava, 7. ročník -----	str. 148

Literární

část

soutěže

2020

1. kategorie

Žáci 1. – 3. ročníku ZŠ

Jenifer Lattová

ZŠ Pečky, 3. ročník

Speciální cena za romštinu

Me sim i Jenifer. Muri mámi taj muro papu si maj láše žejne pi luma. Naďon kamav le, aj ke ávri barárde ma. Likren ma taj vi amára pheňa. Muri mámi si i Zuzana - hodnívo, taj vi muro papu o Lančo. Naďon kamav le. Muri dej múlas, sas lake 20 berš. Me má či pametalíj prej la. Muro dad si o Korádo. Akánik si phandlo. Me phírav pi návštevá.

Jmenuju se Jenifer. Moje babička a děda jsou nejlepší lidi na světě. Mám je moc ráda, protože mě vychovali. Starají se o mou sestru. Moje babička se jmenuje Zuzana, je hodná, i můj děda Lančo. Mám je moc ráda. Moje máma umřela, když jí bylo 20 let. Nepamatuju si na ni. Můj táta se jmenuje Korádo. Teď je ve vězení. Jezdím za ním na návštěvu.

2. kategorie

Žáci 4. – 6. ročníku ZŠ

Dominika Makulová

Staré Křečany, 4. ročník ZŠ, Tanvald, Raw

1. místo

So kerós, kana sas o koronavirus

Kana sas kodo virusi, bári nuda sas. Mindik simas khére. Naštík phirós ávri. Sako daralas, hoj astarela o virusi. Andi televíza mindik sikhavenas, keči manuš si nasvále, našťík fusin vaj meren. De me lenge či pačos. Gindinós, hoj le politikura chochaven le manušenge.

Calo d'és simas ando pižamo. But sovós. Či kerós khanči. Feri khelós ma le telefónosa, mura kamarátkasa skirinós vaj dikhós i televíza. Astartem but domáca anda škola. Bavilas ma kodo te kerav. Vi but gínós le keňvi.

Pala kodo, so phandine le školi, ášilas pe inke vareso maj báro. Avilas muro phral haj phendas amenge, hoj avla les šavóro. I mámi cipijas pe leste, ke sas les feri 14 berš vi leska romňake sas feri 14. De vi lošalas, hoj avla la vnuko. Anglunes leske či pačós. Gindinós, hoj pherasa kerel. De pala kodo sikhadas amenge i fotka pa ultrazvukohaj muri dej kezindas te rovel. Maj pálal akhardas muro phral le dadeske, haj phendas leske, hoj avla les šavóro. Kanak kodo šundas, rovelas haj cipijas: „Me, kaso terno, haj avou papu?“ Ame asasas lestar.

Ad'és inke si kodo virusi, de či le manuš či le politikura lestar aba či daran. Šaj keras peske, so kamas. Šaj phíras ávri, kaj kamas. Mure phralesko šavóro aba arakhadílas. Igen šukár lo, sa intregi les igen kamas. Sasto bachtálo te avel amenge!

Co jsem dělala, když byl koronavirus

Když byl ten koronavir, byla to velká nuda. Pořád jsem byla doma. Nemohla jsem chodit ven. Každý se bál, že ten virus chytí. V televizi pořád dávali, kolik lidí je nemocných, nemůžou dýchat nebo umírají. Ale já jsem jim nevěřila. Měla jsem za to, že politici lidem lžou.

Celé dny jsem byla v pyžamu. Hodně jsem spala. Nedělala jsem nic. Hrála jsem si s telefonem, psala jsem si s kamarádkou a dívala jsem se na televizi. Ze školy jsme dostali hodně domácích úkolů. To mě bavilo. A taky jsem přečetla hodně knížek.

Akorát poté, co zavřeli školy, se u nás stala velká událost. Přijel k nám brácha a řekl, že bude mít miminko. Máma se na něj rozkřičela, že mu je jenom čtrnáct let a že jeho ženě je taky jenom čtrnáct. Ale byla i ráda, že bude mít vnuka. Já jsem mu nejdřív nevěřila. Myslela jsem si, že si dělá srandu. Ale pak nám ukázal fotku z ultrazvuku a moje máma se rozbřečela. Potom brácha zavolal tátovi a řekl mu, že bude mít dítě. Když to táta uslyšel, začal brečet a křičet: „Já, takovej mladej, a budu děda?“ Smáli jsme se mu.

Ten virus tady pořád je, ale lidi ani politici se ho už nebojí. Můžeme si dělat, co chceme. Venku můžeme kamkoli. Můj synovec se už narodil. Je moc krásný a my ho všichni milujeme. Ať je zdravý a šťastný!

Jasmína Žigová

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 6. ročník ZŠ

2. místo

Vičínav pes e Jasmína Žigová. Hin mange dešušov berš he phirav andre 6. trjeda. Sar avava bari, kamľomas bi te avel e doktorka. Sar dikhav akana kaja situacija, so pes pre kada svetos akanakes kerel, som olestar fejs predaradi. Darav man, hoj so amenca avela. Andre televiza den дума, keci manuša meren u hoj o doktora imar na birinen. Me len fejs sajinav. Bijo doktora bi naši dživahas. Jon hine fejs bare. Gondolínav pr'oda, odkanastar hin adaj kada kovidos. Akana som andre 6. trjeda. U džanav, hoj man mušinav lačhes te sikhavel andre škola, hoj man te dochudav pre doktorka. Kerava perdal oda sa. Kamav te avel e doktorka, hoj te pomožinav le doktorenge. Fejs čudaľínav pes pre lende. Te na avava e doktorka, ta šaj kerav he ča pomocno sestra. He avka šaj pomožinava le manušenge.

Jmenuji se Jasmína Žigová. Je mi 12 let a chodím do 6. třídy. Až budu veliká, chtěla bych být doktorka. Když se dívám na to, co se děje teď ve světě, jsem z toho moc vystrašená. Bojím se, co s námi bude. V televizi mluví každý den, kolik umírá lidí a že na to doktoři už nestačí. Moc je lituji. Bez doktorů bychom nemohli žít. Oni jsou pro nás moc důležití. Myslím na to od té doby, co je tu ten covid. Teď jsem v 6. třídě. A vím, že se musím hodně učit ve škole, abych se mohla dostat na doktorku. Udělám pro to všechno. Chci být doktorka, abych mohla pomáhat doktorům. Moc je obdivuji. Když nebudu doktorka, můžu být jen pomocná sestra. I tak bych byla nápomocná lidem.

Erik Pecha

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 6. ročník ZŠ

2. místo

Vičínav pes o Erik Pecha. Hin mange dešutrin berš a phirav andre 6. trjeda. Sar avava baro, kamľomas bi te avel o hasičis. Fejs pes mange pačisaľol lengeri buči. Gondolínav mange, hoj keren fejs bari he riskantno buči. Sako džives riskinen peskere dživipena. Kampelas bi lenge feder paťiv. Bijal lende bi našťi funginahas. Me bi kamľomas tiš te kerel o hasičis, hoj te pomožínav le manušenge. Gondolínav mange, hoj bi peske zaslužinenas baro metalis vaš kodi buči, so sako džives perdal amende keren. Sako del duma pal o doktora, učitel'a, žandara, aľe kaj hine o hasiča? Paš oda jon vaš amende riskinen sako džives peskere dživipena. He keren vaš amende koja nekgoreder buči. Palikerav lenge, hoj keren kajsi phari buči.

Jmenuji se Erik Pecha. Je mi 13 let a chodím do 6. třídy.

Jak budu velký, chtěl bych být hasičem. Strašně moc se mi líbí jejich práce. Myslím si, že dělají hodně těžkou a riskantní práci. Každý den riskují své životy. Nikdo je neoceňuje tak, jak si zaslouží. A přitom bez nich bychom také nemohli fungovat. Já bych chtěl taky dělat hasiče, abych pomáhal lidem. Myslím si, že by si za svou záslužnou práci zasloužili velký metál za to, co pro nás každý den dělají. Každý chválí jenom doktory, učitele, policii, ale kde jsou hasiči? A přitom oni za nás každý den riskují své životy. Udělají tu nejhorší práci za nás. Děkuji jim, že dělají tak těžkou práci.

Justin Šuster

Ašta šmé, ZŠ Postoloprty, 4. ročník

3. místo

So sičárdas ma muri dej haj muro dad

Me bušuvav o Justin, mange si deš berš. Muri dej haj muro dad sikhadine ma so trobuj ando muro trajo. I mama sičárdas ma te na čórav, ke kado naj mišto. Sičárdas ma i matematika, te kerav sa mišto andi škola haj te avav lášo žáko, azír si ma sa jednotki. Aj o tata sičárdas ma te na šertoj khanikas, de kana vareko šinel ma andi škola, šaj šinav les palpále. Si ame bári bár haj me žutinav amárengé: po milaj šorós le salčina, kidos le kolompiri avri, vi le puruma, le paradajki, igrós le khaňenge, le rácenge haj le bakrengé techan, dós le pája haj hulavós le žukles. Kana arakhadíle le cine múcici, me starinóus ma pra lende. Kana avou báro, kamav te žutij le čore manušenge, so naj le lóve. Kado sičárdas ma muri dej haj muro dad. Aj me pa kodo lenge šukáres najisárav.

Co mě naučili moji rodiče

Jmenuji si Justin a je mi deset let. Moje máma a můj táta mě naučili to, co je třeba pro můj život. Máma mě učila, abych nekradl, protože to není dobré. Učila mě také matematiku, aby mi to šlo dobře ve škole a abych byl dobrý žák, a proto mám samé jedničky. A táta mě učil, abych nikomu neublížoval, ale že když mě někdo ve škole jednu vrazí, že mu jí můžu na oplátku taky vlepit. Máme velkou zahradu a já našim pomáhám: v létě jsem zaléval stromy, sklízel brambory, cibuli a rajčata, nosil jsem slepicím, kachnám a ovcím krmení, dával jsem jim vodu a česal jsem psa. Když se narodily malé kočky, staral jsem se o ně. Až budu velký, chtěl bych pomáhat chudým lidem, co nemají peníze. Tomu mě naučila moje máma a můj táta. A já jim za to krásně děkuji.

Šarlota Pechová

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 4. ročník ZŠ

3. místo

Vičínav pes e Šarlota Pechová. Hin mange deš berš he phirav andre 4. trjeda. Adadžives bi tumenge kamľomas te pisinel pal amaro nekfeder sboros, so amen ehas andre škola le bačiha. Vičinel pes o Ivan Kandráč.

Andro sboros phiravas odkanastar, kana somas andre 1. trjeda. Has amenge upre e trida paš o klubos Zeferino. Sar končínavas andre škola, ta džavas pro doučovaňi andro Zeferino a palis džavas te giľavel. Akana, sar skončindžas o sboros, mange fejs phares pal leste. O bačis amen sikhavelas, sar majinas te giľavel he sar amen majinas te ľikerel avri le manušenca avri maškar o manuša. Phirahas švadzi te giľavel. Igen but predžidľfam. Samas odoj sar jekh fajta. Amaro sboros pes vičinelas Dohromady jsme jeden tým! Has man odoj but kamarada. O bačis peske amenca furt pisinel pro fejsbuk. Sam furt andro kontaktos aľe nane oda imar oda, so has. Fejs mange phares pal amaro sboros, o kamarata he sar phirahas švadzi te giľavel. Fejs man oda kerel dukh u kamľomas bi oda savoro te vracinel pale! Kamavas tumenca te ulavel pes mire šundenca.

Jmenuji se Šarlota Pechová, je mi 10 let a chodím do 4 třídy. Dnes bych vám chtěla napsat o našem suprovém sboru, který jsme měli ve škole se strejdou. Jmenuje se Ivan Kandráč.

Do sboru jsem chodila od 1. třídy. Měli jsme ho nahoře vedle klubu Zeferino! Když jsem skončila ve škole, tak jsem šla nahoru do Zeferina na doučování a potom jsem šla zpívat do sboru. Teď, když sbor skončil, moc mi chybí. Strejda nás učil, jak máme zpívat a taky jak se máme chovat venku mezi lidmi. Chodili jsme zpívat všude. Měli jsme hodně zážitků. Byli jsme tam jako jedna rodina. Náš sbor se jmenoval Dohromady jsme jeden tým! Měla jsem tam hodně kamarádů. Strejda si s námi pořád píše na FB. Jsme pořád v kontaktu, ale není to už to, co to bývalo. Hodně mi chybí náš sbor, kamarádi i zpívání. Když jsme chodili všude zpívat. Hodně mě to trápí a chtěla bych to všechno vrátit! Chtěla jsem se s vámi podělit o své pocity.

3. kategorie

Žáci 7. – 9. ročníku ZŠ

Igor Bihary

Ostrava, 8. ročník ZŠ

1. místo

Iskirij tumege muro íleto de pa muro cignimo.

Iskirijas pe o berš 1999, kana muri dej mure dadesa kezdinde khetáne te trajin ande kodi luma. Muri dej sas feri dešuštáre beršengi taj muro dad sas má dešuohtongo. Ekh berš pe kodo kerdílas le khetánes cigno šávo, so si muro phral, maj phúro mandar. Šute leske o ánav David. Šukár trajo khetánes vezetinas, trajinas khetánes ande jejkh kher mure paposa taj mura mámasa, azír ká nás mure papos maj but šavoura, feri muri dej, taj trajinas khetánes. Atunči sas muro papu tranda taj pánže beršengo taj vi muri mámi sas tranda taj pánže beršengi. Ande kodi luma muro dad „biznysi“ kerelas, pa intrégo Európa phírelas taj vi muro papu lesa. Šukár páčako trajo sas le khetánes.

Trin berš pe kodo rakhadílas le áver cigno: me, pale šávo rakhladílas le. Šutte leske o ánav Igor, maj but šukárimo das le o Dejl kadalesa. Barárenas khetánes peske čaládos, penge feri trajinas. Ejfta šon pe kodo avilas le bári bríga. Mure dadeski dej múlas kana sas štarvaredeše taj iňa beršengi. Muro dad pe kodi vráma má sas biš taj štáre beršengo. Mure dades si ávera dúj pheňa taj štár phral, vou sas anda le maj terno taj mure dadesko phral o maj phúro anda phral múlas kana náčile leske tranda taj iňa berš.

Iskirijas pe o berš duj ezera taj panš (2005) kana me simas aba dúje beršengo, so me či imlisil pe kado, muro phral má sas pánže beršengo. Kado terdíлиндas ande amáro trajo, so muro dad má či kamelas mura dasa te trajij taj gejlás tar andi luma te zumavel, so-j o trajo. Štár berš khonik pi luma, khonik či žanelas prá les, či híro či hango. Muri dej amen, man taj mure phrales khéjre korkouri barárelas. Muro dad šundas híro, hod' lesko dad múlas. Iskirijas pe berš 2009 kana me má simas šouve beršengo taj muro phral deše beršengo. Muri dej má sas 23 beršengi. Ekh berš pe kodo sas la gindo, hod' te lel peske ávre romes. Má či laki dej taj či lako dad má či trajinas. Kado má sas berš 2010. Muro dad kamelas te resad'ol amenca taj vi kharavkerelas amenge. Má vi muro dad ávra romňasa trajijas, má sas le khetánes čaládo.

Muri dej khetánes peske romesa barárelas ame kadej, sar bírijas. Me mure dades či

Napíšu vám příběh o mém dětství

Psal se rok 1999, když mí rodiče společně začali žít na tomto světě. Moje máma byla teprve čtrnáctiletá a můj táta byl už osmnáctiletý. Rok na to se jim narodilo miminko, můj nejstarší bratr. Pojmenovali ho David. Vedli spolu krásný život. Žili spolu v jednom domě s dědou a babičkou, protože můj děda neměl víc dětí, měl jen moji mámu, tak žili společně. V té době bylo dědovi 35 let a babičce taky. V té době byl můj táta „byznysmen“, pracoval a jezdil po celé Evropě. Děda jezdil s ním. Měli krásný poklidný život.

Po třech letech se jim narodilo další dítě, já. Zase se jim narodil kluk. Pojmenovali ho Igor, tím jim Bůh dal víc krásy. Společně vychovávali rodinu a žili si jen pro sebe. Po sedmi měsících přišlo velké neštěstí. Táty máma umřela v 49 letech. Tátovi bylo v té době 24 let. Můj táta má další dvě sestry a čtyři bratry. On z nich byl nejmladší a táty nejstarší bratr umřel kvůli bratrovi, když mu bylo 39 let.

Psal se rok 2005, byly mi dva roky, už si na to nepamatuju, můj bratr byl už pětiletý. Co narušilo náš život, bylo to, že můj táta už s mámou nechtěl žít. Odešel do světa zkusit, co je život. Čtyři roky o něm na celém světě nikdo nevěděl, ani zprávu, ani slovo. Máma nás společně s bratrem vychovávala sama. Táta se dozvěděl zprávu, že jeho táta umřel. Psal se rok 2009 a mně bylo šest let a bratrovi deset let. Mámě bylo už 23 let. Rok nato ji napadlo, že se provdá za jiného muže. Její rodiče už umřeli. To bylo v roce 2010. Táta se chtěl s námi setkat, a dokonce nám i volal. Táta už žil taky s jinou ženou. Měli spolu rodinu.

Moje máma spolu se svým mužem nás vychovávala tak, jak mohla. Svého tátu jsem neznal. Jen z vyprávění, co mi o něm vyprávěla máma. Když mi bylo osm let, přihlásila mě máma do školy. Po čtyřech letech jsem odjel do Polska. Mámě se narodila malá holčička, jmenuje se Jasmína, narodila se v roce 2015. V té době mámě bylo dvacet devět let. Jak říká zákon, musela mě tam přihlásit do školy. Jako dítě jsem se musel naučit polsky.

Táta bydlel nedaleko v Čechách, jezdil za mnou i do Polska. Chodil jsem do té

pinžárous, feri kodo so muri dej vorbijas mange prá les. Kana ochto beršengo simas, das ma muri de j andi škola. Taj pe kodo štár berš gejam tar andi Polska te bešas. Mura da kerdílas ekh cigni šej, bušol Jasmina, rakhladílas 2015. Atunči muri dej sas 29 beršengi taj o zákono phenel site das ma khote andi škola. Sar šavouro site siřilem te vorbij polcicka.

Muro dad na dúr amendar bešelas ando Čecho, taj phírelas vi andi Polska pala ma te dikhel ma. Phírdem khote andi škola dúj berš, skirijas pe berš 2017. Avilas ekh zuráli bríga, po jílo múlas muri dej, deternes, kana tranda taj duje beršengi sas. Me ášilem korkouri mura pheňasa andi Polska. Me simas dešutrine beršengo. Dem mure dades informácija te avel pala ma. Báro problémo pejlas. Či bírijas pesa te igrel ma khoutar. Igerde ma ando Giermekotthon. Khote simas mura cigna pheňasa biš taj dúj šon. Muro dad sako kurko phírelas pala ma khote. Muri cigni pheň ži ađejs ando Polsko ášilas, e gáže line la penge. Lako dad šoha pala la či gejas. Taj bírindas e súdosa te lel ma peste. Ikerdas kado dúj berš, so las ma peste, bírindas te lel ma peste e rajikáne zakonosa, so iskirijas pe berš 2019.

Bešas ando Čecho andi Ostrava, taj trajinas amenge šukár páčako trajo. Kadalesa kamous te phenav intregone Romenge pi luma, vízij muro príbeho. Mukhav tume drágone Déjvlesa. Vi či mištimo vi lášimo avel ando trajo, taj azír žal o trajo maj dúr.

školy dva roky, psal se rok 2017. Přišlo jedno velké neštěstí. Máma umřela na srdce, mladá, když jí bylo třicet dva let. Zůstal jsem sám se sestrou v Polsku. Bylo mi třináct let. Tátovi jsem předal informaci, ať pro mě přijede. Byl z toho velký problém. Nezládl mě odtamtud odvézt. Odvezli mě do Gyermekotthonu. Byli jsme tam s mojí malou sestrou dvacet dva měsíců. Táta za mnou jezdil každou neděli. Moje malá sestra zůstala dodnes v Polsku. Adoptovali si ji gádže. Její táta za ní nikdy nepřijel. Dokázal vyhrát soud a vzal si mě k sobě. Po dvou letech si mě vzal k sobě, zvládl vyhrát soud díky úžasnému zákonu. Psal se rok 2019.

Bydlíme v Čechách v Ostravě a žijeme si poklidným životem. Tímto jsem chtěl říct všem Romům na světě, ať sdílí můj příběh. Zůstaňte s laskavým Bohem. Do života přichází zlo i dobro, proto život jde dál.

Renata Bajgerová

Ústí nad Labem, ZŠ Trmice, 8. ročník

2. místo

Miro vzoros

Miro vzoros hino andal o cudzini. E čaj, so džal pal peskero suno. O čavoripen the e puberta la tiš na sas lači. Asanas latar, bo na sas nekšukareder the nekšukeder, bo la sas rovnatka he o pehi the o okuľara. Vaš oda sas andre škola šikanimen. Vakerenas lake, hoj lakero suno pes lake ňigda na džala avri pro čačipen. Kamľa te el e herečka a e spevačka. U soske latar asanas? Sem oda normalno buči! Choc latar calo trjeda asanas, he avka geľa pal peskero suno. Sar dokerďa e zakladno škola, geľa pre peskeri višňimen škola, pre konzervatorija, kaj sikhľolas pre spevačka u palľik the pre herečka. Sikhľiľa avri peskeri višňimen buči.

Akor sas imar šukar. Imar la na sas rovnatka u vaš okuľara la sas kontaktne čočki. Imar pes urelas modernones. Jekh abo duj berš, so sikhľiľa avri e konzervatorija, pes lake vičinde o manuša, či kamelas te bavinel andro serijalos Soy Luna, kaj bi bavinlas e bari uloha le naveha e Luna Valiente. Phend'a lenge pale, hoj he. Ta natočinde e peršo serija, savi dine avri 5. augustos 2016. Oda sas nevo serijalos pro trhos u mek kije koda bavind'a pro Disney channel. Peršo epizoda chudňa baro ašariben. Andro marcos 2017 chudňa o turne Soy luna concierto. 18. septembros 2017 geľa avri e dujto serija u tiš chudňa baro ašariben. 13. majos 2018 sas potvrdzimen, hoj natočinena e trito serija. Andro decembros 2018 avľa kijo agor e trito serija. E premijera la trita serijake sas 19. oktobris 2019. Furt sar lenge končinlas jekh serija, sas len trin čhon, hoj phirenas andro šelijaka fora u sas len kodoj koncerti. A akanakes ada berš 2020 hiňi hirešňi herečka a spevačka e Karol Sevilla. Savoro, so peske vinšinelas u kamelas, dokazind'a. Opoťinel pes te džal pal peskere sune.

Můj vzor

Můj vzor je v zahraniční. Dívka, která si jde za svým snem, i když dětství a pubertu neměla lehkou. Smáli se jí, protože nebyla nejkrásnější a nejhubenější, měla rovnátka, pihy a brýle. Proto byla ve škole šikanována. Říkali jí, že si nikdy svůj sen nesplní. Chtěla být herečkou a zpěvačkou. Proč se jí za to smáli? Vždyť to je normální profese! I když byla posměch pro celou třídu, tak si stejně šla za svým snem. Po skončení základní školy šla na svoji vysněnou školu, na konzervatoř, kde studovala na zpěvačku a pak i časem na herečku. Vystudovala si svoje vysněné povolání.

V tu dobu byla už krásná. Neměla rovnátka a místo brýlí měla kontaktní čočky. Začala se moderně oblékat. Rok dva nato, co vystudovala konzervatoř, se jí ozvali lidé, jestli by chtěla hrát v seriálu Soy Luna, kde by hrála hlavní roli jménem Luna Valiente. Její odpověď byla, že ano. Tak natočili první řadu, kterou vydali 5. září 2016. Byl to nový seriál na trhu, a ještě k tomu byl vysílán na Disney channel. První epizoda sklidila velkou pochvalu. V březnu 2017 započalo turné Soy Luna concierto. 18. září 2017 vyšla druhá řada, která sklidila také velkou chválu. 13. května 2018 bylo potvrzené natáčení 3. epizody. V prosinci 2018 bylo ukončení 3. řady. Premiéra 3. řady byla 15. října 2019. Vždy po skončení jedné z řad měli 3 měsíce, že jezdili do různých měst a měli tam koncerty. Teď aktuálně v roce 2020 je Karol Sevilla známou herečkou a zpěvačkou. Vše, co si přála a chtěla, to dokázala. Vyplácí se jít za svými sny.

Zdeňka Horváthová

9. ročník ZŠ, Tanvald, Raw

Sar miri daj o dad dživenas

Miri daj hiňi pal e Slovensko (le Perješistar). Dživlas andre bida. Lakeri daj sas nasvalí. Palís miri daj geľa andro ustavos. Kode avri bariľas. Palís lakeri bibi la iľa kija peste. Barardžas la avri. Has pre late fejs lači. Rado la dikhelas. Sar miri daj bariľas avri, ta pes zakamadžas andro mro dad. Has lenge dešupandž berš. Jon peha dživen dži akana. Tranda the pandž berš peha dživen. Rado pes dikhen. Mira da he mire dades fejs rado dikhav. Dav vaš lenge miro dživipen. Palikerav mire dadeske he mira dake vaš kada, hoj man avri bararde.

Jak žili moje máma s tátou

Moje máma je ze Slovenska (z Prešova). Žila tam v bídě. Její máma byla nemocná. Moje máma šla potom do ústavu. Tam vyrostla. Pak si ji k sobě vzala její teta. Vychovala ji. Byla na ni moc hodná. Měla ji ráda. Když moje máma vyrostla, zamilovala se do mého táty. Bylo jim patnáct. Žijí spolu do teď. Třicet pět let spolu žijí. Mají se rádi. Mám mámu s tátou moc ráda. Dám za ně vlastní život. Děkuju svým rodičům, že mě vychovali.

Leontýna Žigová

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 7. ročník ZŠ

3. místo

Vičínav pes e Leontýna Žigová. Hin mange dešuštar berš he phirav andre 7. trjeda.

Adadžives imar phirav andre 7. trjeda, ale jekhvar tiš prepeřom! E daj he o dad has olestar hotova! Košel man, hoj soske man buter na starinavas. Ale sar pal o prazdňini opakinas pale o berš, ta pes chudle te kerel čudne veci. Me chudřom khere te hordinel o jedňički u e daj he o dad pes čudalřinas pre oda, sar šaj oda te avel. Man oda mek buter motivindžas pes te sikhavel, he chudřom man mek buter korkori te starinel. Andre koja trjeda, so phiravas, somas fejs palal he na střihinas kolen savoren. E daj e o dad avka prindžarde, hoj mange te preperel kerďa lačhes u hoj andre koja trjeda man ča chavas dukh. Akana mange phenen, hoj lačhes, hoj mange opakindžom o berš.

Jmenuji se Leontýna Žigová a je 14 let a chodím do 7 třídy.

Dnes chodím už do sedmé třídy, ale jednou jsem taky propadla! Rodiče z toho byli úplně nešťastní! Nadávali mi, proč jsem se víc nesnažila. Ale když jsem opakovala po prázdninách opět ročník, tak se děly najednou divné věci. Já jsem začala domů nosit jedničky a rodiče se divili, jak je to možné. Mě to začalo motivovat a začala jsem se sama více snažit. V té bývalé třídě jsem byla hodně pozadu a nestíhala jsem ostatní. Rodiče tak poznali, že opakovat ročník mi jen prospělo a že v té předešlé třídě jsem se jen trápila. Teď mi říkají, že je dobře, že jsem si zopakovala ročník.

4. kategorije

Středoškolači

Robin Kandráč

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 4. ročník Janáčkovy konzervatoře

1. místo

Leperav olestar, sar te bi oda avelas adadžives. Has mange eŧta berš. Miro dad dživelas pal o bašaviben. Furt na has khere, bo phirlas te bašavel pal calo svetos. Andre koja doba narado dikhavas o bašaviben. Pro klaviris bašavavas ča hoj man ispidenas he sako lekcija le dadeha has perdal mande ča baro pharipen. Sako lekcija leha mange dičholas, sar te bi našavavas o časos.

O dad mange he mire phralenge he pheňenge hordinelas pal o droma suvenira. Jekhvar mange andžas vareso, so mange previsardža calo dživipen. Avilás Prahatar pal duj kurke he sar les palikerdžom paš o vudar, ilás avri andal e žeba ajsi pruhledno škatulřka he thodžas mange andro vast. Esas oda e kazeta. Čirla amen andre oja doba na sas khere počitačis aňi kajse veci, sar hin o diskmenos. Kajse veci sar hin o MP3 varekana našti sas. O purano volkmenos la značkaha Sony mange kerlas e spoločnosť. Sar avri brišind delas he me našti džavas avri pal o kamarata, abo sar džahas varekaj pro baro drom. Koda džives pes o blaka izdranas le bleskendar a mange nič na ačholas ča te ačhel khere le volkmenoħa. Buteder šunavas pro kazeti o paramisa. Aľe koda džives pes vareso ačhilás viňimočno. Kodi kazeta esas prusvitno. A pre odi kazeta has šřitkos le napisoha Miles Davis - Lady on the corner.

„Paťav, hoj pes tuke pačisaľola,“ phendžas o dad, sar mange thovelas e kazata andro vast.

„Bizo na,“ me leske phendžom he denašľom andre soba man te garuvel. Paťavas, hoj na kamela te šunel, sar geľom anglal andro bašaviben pro klaviris vaš oja doba, so jov na sas khere.

Thodžom e kazeta andro volkmenos he užaravas. Koda, so pes ačhilás, mange previsardža o dživipen o 180 stupňů. Sar te bi man čalaďomas varesave impulzos, so džal predal le agorestar le angušťenge, he andro dumeskero kokal, palis andre goďi he ispidel tumen te čhivkerel. Maj so pes diňa anglal o kanore o peršo hangos, čalade pes mange o vasta, o čanga chudle te khelel andro ritmus. Jekhvareste mange pohľtindžas calo miro celos. A has imar oda! O kamiben pro peršo šuňiben! E trupka, jemno, tenko hlasos mange pejľa kijo jilo! E chandžalo konverzacija le všelijake nastrojén kerelas e perfektno harmonija. Takoj prindžardžom, hoj kamav

Vzpomínám si, jako by to bylo dnes. Bylo mi 7 let. Můj otec byl muzikant. Živil se hudbou a často nebyl doma, protože jezdil na koncerty po celém světě. V té době jsem muziku neměl rád, na klavír jsem hrál více méně z donucení a každá lekce s tátou mi přišla jako velké utrpení. Přišlo mi, že ztrácím čas.

Táta mně a mým sourozencům často vozil různé suvenýry z míst, která navštívil. Jednoho dne mi přivezl něco, co mi kompletně změnilo život. Zrovna přijel po dvoutýdenní návštěvě Prahy, a když jsem ho vítal u dveří, vytáhl z kapsy malou průhlednou krabičku a vtiskl mi ji do rukou. Byla to kazeta, tehdy jsme doma neměli počítač a věci jako disman nebo mp3 přehrávač byly nemyslitelné. Starý walkman značky Sony mi dělal společnost kdykoli, když venku přšelo a nemohl jsem si jít hrát s kamarády, nebo na dlouhých cestách autem či hromadnou dopravou. V ten den se třásla okna pod úderý blesků a mně nezbylo nic jiného, než sedět doma se svým walkmanem. Většina kazet, které jsem tehdy poslouchal, byly pohádky, ale v ten den se stalo něco výjimečného. Obal kazety byl čistě průsvitný a na kazetě samotné byl malý štítek s nápisem Miles Davis - Lady on the corner.

„Doufám, že se ti bude líbit,“ řekl táta, když mi ji tisknul do dlaně.

„Určitě, že ne,“ odsekl jsem mu a utekl se schovat do pokoje, doufaje, že si nebude chtít poslechnout, jak pokročila má hra na klavír za dobu, co nebyl doma.

Vložil jsem kazetu do mechanismu přehrávače, zmáčknul tlačítko play. To, co následovalo, mi přetočilo život o 180 stupňů. Jako když se dotknete elektrického ohradníku, impuls, co projede od konečků prstů přes páteř až do mozku a donutí vás cuknout. V tu chvíli co se ze sluchátek ozval první tón, impuls. Ruce se pohnuly, noha začala samovolně vyklepávat do rytmu. Najednou to pohltilo celé mé tělo. A bylo to. Láska na první poslech, jemný, přesto živý hlas trubky uchvátil mou duši. Divoká konverzace rozmanitých nástrojů tvořící perfektní harmonii. V tu chvíli jsem věděl, že jednou budu taky hrát na trubku. Zamiloval jsem se a hudba, do které jsem se zamiloval, mi mou lásku a trpělivost vrátila. Bez kazety, kterou mi ten den táta dal, bych dnes nebyl tam, kde jsem.

„Díky, tatínku, děkuju ti,“ křičel jsem z plných plic, tančíce do jazzových melodií.

te bašavel pre trupka. Zakamadom man andre late he o bašaviben, so šundžom, mange diñas miro birušiben tho kamiben pale. Bije kodi kazeta, so mange koda džives diñas o dad, bi na avlomas kodoj, kaj akana som.

„Palikerav tuke, dado miro,“ ričinavas pre leste he khelavas paš o jazzova giľa!

O dad nabut palis preačhiľas te phirel te bašavel la bandaha, hoj pes šaj te dinavel la famelijake. Mira nekgoxeda aktivitar leha pes ačhiľas nekfeder. Cale dživesa leha bašavahas pro klaviris. Našti amen doužarahas, kana man andre hudebno škola mukhena te bašavel pre trupka. Miro baro kamiben ko bašaviben hin koja nekšukareder, so pes mange ačhiľas. A vaš oda tuke mek jekhvar palikerav, dadoro miro!

Táta nedlouho potom přestal jezdit s kapelou, aby se mohl věnovat rodině. Z mojí nejméně oblíbené aktivity s ním se stala ta nejoblíbenější. Celé dny jsme s otcem hráli na klavír a nemohl jsem se dočkat, až budu starší a v hudebce mě nechají hrát na trubku. Má láska k hudbě je ta nejkrásnější věc, která mě v životě potkala. A za to ti ještě jednou děkuji, tatínku.

Štefan Feri

Brno, Baruvás, student SŠ

2. místo

Miro dživipen pre koloňija

Narodzindžom man pre koloňija pre Slovensko. Kodoj sas igen Roma, so džanenas te vakereľ romanés, aľe sar o manuš geľa andro aver gav, ta imar e čhib sas aver. Aľe ta varesar peske achaľuvahas.

Nejfeder pro dživipen pre koloňija hin koda, hoj tut hin všadzík e fajta, ta našťi keres diliňipen, bo savore palís džanen. Bo ča o pljetki o Roma džanen pre koloňija. Aľe sar cikno čhavo na somas lačho, bo sar savore kamľom te avel baro raj, džanen so. Te sivinel, piraňa peske te chudel, aľe palís sas koda lačho, kaj o FB na sas, ta kerahas diliňipen u na samas furt pro telefoni sar adadžives. Chučkerahas o čhave pro baliče, kerkerahas hoj sam mate, bo piľam lovina, aľe na sas lovina, ča čeporo e malinovka, aľe džanes so, kamľam te avel o ternechara. Sas mange šov berš.

Můj život v osadě

Narodil jsem se v osadě na Slovensku. Bylo tam hodně Romů, kteří uměli romsky. Ale když člověk jel do jiné vesnice, tak už tam měli jiné nářečí. Ale nějak jsme se domluvili.

Nejlepší na životě v osadě je to, že tam máte všude svoje příbuzné, takže nemůžete dělat blbosti, protože se to všichni dozví. Protože šířit řeči, to Romové v osadách umí. Ale jako malý kluk jsem nebyl hodný, protože všichni chtěli být velcí frajeři, víte jak. Kouřit, mít holku, ale zas bylo dobré, že tam nebyl facebook, takže jsme se bavili po svém a nebyli jsme pořád na telefonech, jak je to dneska. Skákali jsme na prasata, dělali jsme, že jsme opilí, protože jsme pili pivo. Ale nebylo to pivo, jenom malinovka, ale víš jak, chtěli jsme už být jako ti pubertáci. Bylo mi šest.

Kevin Kandráč

Valašské Meziříčí, Jekhetane, 2. ročník SŠ

3. místo

Lačho džives tumenge vinšinav! Vičinav pes o Kevin Kandráč. Hin mange dešocho to berš. Phirav andro dujto ročňikos pro ISŠ pro elektromechanikos ke Valaška.

Kamľomas bi tumenge adadžives te pisinel, so man sikhade miri daj he miro dad vaš miro dživipen.

Miri daj he dad hine igen lačhe manuša. Calo dživipen pomožinen avre manušenge. E daj kerlas but berš buči andro klubos Zeferino he o dad andre škola sikhavelas e hudepka. Savore len rado dikhenas. Kerde but buči le čhavorenca he le dospelencas. Ňigda pes na kerenas bareder Ňikaske. Akana kerel e daj ko žandara he o dad kerel o socialno pracovňikos. He miri phen kerel kadi buči, e socialno pracovňička.

Miri daj he o dad keren vareso perdal o manuša. Man he mire phuredere phrales he la nekphuredera pheňa sikhavnas, hoj amen Ňigda te na keras bareder le čore manušenge, te pomožinas sakoneske, ko lenge kempel, kaj te sikhľol andro školi, hoj palis amare školenca šaj pomožinas avre Romenge. Hoj amen trin džene te ľikeras peha calo dživipen, he te jon adaj na avena. Te Ňigda na čoras, te na chochavas, te na rakinas Ňikaske, te hine postžizimen, aľe te pomožinas lenge. Furt amenge phenen, hoj amen sam Roma he vaš oda oda šunaha kana avaha phureder. Avela igen pharo pes varekaj te dochudel. Aľe te avas he avka zorale he te na amen ča avka zdas pes. Hoj kempel amenge te marel pes, hoj len hin calo dživipen překaški andro drom, aľe furt džanas dureder. Phenen mange hoj he te avav zoralo he me.

Me som igen barikano pre miri daj he dad. Kerde amendar lačhe manuša. Sam lačhore he bučakre. Phenen amenge, hoj hine pre amende barikane, save lačhe čhave sam. U me lenge vaš kada igen palikerav, hoj man avka lačhes avri bararen.

Dobrý den vám přeji! Jmenuji se Kevin Kandráč. Je mi 18 let a chodím do 2. ročníku na ISS jako elektrotechnik ve Valašském Meziříčí.

Chtěl bych vám dnes napsat, co mě v mém životě naučili moji rodiče.

Moji rodiče jsou velice dobří a hodní lidé. Celý svůj život pomáhají jiným lidem. Mamka pracovala dlouhé roky v klubu Zeferino a otec ve škole vedl hudebku. Všichni je tam měli moc rádi. Udělali kus práce s dětmi i dospělými. Nikdy se nad nikým nepovyšovali. Teď mamka pracuje u městské policie a otec jako sociální pracovník. I moje sestra dělá sociální pracovníci.

Rodiče pořád dělají něco pro ostatní. Mě, mého staršího bratra a nejstarší sestru vždy učili, abychom se nepovyšovali nad chudšími, že máme pomáhat všem, kteří to potřebují, abychom se učili ve škole, protože potom tak můžeme pomoci našich škol pomoci jiným Romákům. Abychom se my tři drželi vždycky pohromadě a abychom se měli pořád rádi, až už tu oni jednou nebudou. Nemáme nikdy krást, lhát, nadávat postiženým lidem, ale pomáhat jim. Pořád nám říkají, že my jsme Romové a už tím to máme těžší, že to všechno pocítíme, až budeme starší. Bude pro nás velice těžké se někam dostat. Ale že máme být silní a nevzdávat se. Že máme bojovat, že oni měli ve svém životě pořád nějaké překážky, ale pořád šli dál. Nevzdávali to. Říkají mi, abych byl taky silný.

Já jsem moc hrdý na svoje rodiče. Udělali z nás dobré lidi. Jsme skromní a pracovití. Rodiče nám to stále říkají, jak jsou na nás pyšní, že mají zrovna takové dobré děti. A já jim za to chci poděkovat, že mě takhle dobře vychovávají.

Leon Kuru

Náchod, Baruvas, student SŠ

3. místo

Kamehas bi te džal pro baro drom u te dikhel calo luma? So bi pre ajso drom kerehas?

Pro baro drom bi džavas maškar amare Roma andal e cali luma u vakeravas le phurenca, sar sas angl'oda, sar dživenas, save gila gilavenas, sar tavenas. Džavas bi ande Amerika, o Ungriko. Lavas bi mange e kamera u sa bi točinavas. U pomožinavas bi le Romenge, so hine čore. Cinavas bi lenge o chaben, o praški, so dživen ande osada u te davas bi lenge louve.

Chtěl by ses vydat na dlouhou cestu a vidět celý svět? Co bys na takové cestě dělal?

Na té velké cestě bych chodil mezi Romy z celého světa a mluvil bych se starými Romy, jak bylo dřív, jak se jim žilo, jaké písničky zpívali, jak vařili. Jel bych do Ameriky, do Maďarska. Vzal bych si s sebou kameru a všechno bych točil. Pomáhal bych Romům, kteří jsou chudí. Nakupoval bych jim jídlo, prášky těm, kteří žijí v osadě, a dával bych jim peníze.

5. kategorie

Dospělí

Rena Horvátová

Ocenění za prózu

1. místo

Hej tu!

„So kada kadaj kerel? Džanes les?“ polikes phend'a o Jindras ko Peŭs, so leha bešelas pro rozpukimen charno murocis.

„Na džanav,“ phend'a interesoha u pal o čhavo andre belavo čapka ča le jakhenca dikhelas.

„Dičhol avri sar andal o foros,“ phend'a pal o čhavo u pal leskero uraviben, so mek zadikh'la o Jindras.

„Hej tu!“ vičind'a o Peŭs, aŭe o muřšoro pre leste bilavengero visard'a o řero. Le kařteha andro vast peske džalas le dromeha tele andro gav.

„Kada ela khatar o Demetrovci, bo palis na džanav. Hino kalo sar e topanka. řaj av'la pro prazdňini,“ duminelas o Jindras the chuŭila tele pal o murocis.

„Chindo jekh! Ča pes visard'a u aňi na čhid'a la jakhaha. Pre leste peske dava baro pozoris,“ phend'a o Peŭs u chuŭila tiř pal o Jindras.

„Av, feder džas peske pro čereřni ko Pavlicas. Akana igen lořile,“ cirdel le cho'amen Peřkus jekh berř phureder Jindras.

„Ta miřtes, ispidaha peske andro perora, kaj amenge maj pukinena,“ asand'ila čino mek cho'aha o Peřkus u la topankaha rugind'a andro nekhpaředer baroro.

So dujdžene beřle pro bicigľi u mukhle pes pařal e guruvňakeri mařtalňa. Palis pregejle pal o barengero mostocis. Nadur kadarik has le Pavlicaskere bara the kole nekhguleder čereřňa savorendar. Polokes gejle tele pal o bicigľi u garude len andro kraki. Sig prechuŭile o plotos the imar pes cirden pal o kařt. O Jindras has řikovneder, pal o konara pes cirdelas sar opica. Čorde čereřňa peske čhivkerelas pal o gadoro. Ta o Peřkus peske rakinelas maj andro muj the pro zoralo konaris peske bešelas, sar varesavo baronos.

„Džas kadarik, tu degeřina, bo tut precirdava!“ vriskind'a pro čhave o phuro Pavlicas u denašelas pal o čhave la met'aha andro vast. Le Peřuske daratar e čereřni chuŭila maj andro kirlo. Sig chuŭila tele pal o kařt u chud'la te denařel. O Jindras chud'la tiř te denařel, aŭe kim pes pal prajtakero učo kařt pes cird'la tele pre čar, čhind'a peske le konariha e baj. Soduj džene prechuŭile o plotos u kim len o phuro Pavlicas kamelas te chudel, has soduj džene pro bicigľi u tradenas sar duj rukone. Pre luka

Hej ty!

„Co ten tu dělá? Znáš ho?“ zašeptal pihatý Jindra směrem k Pétovi, který s ním seděl na oprýskané zídce.

„Neznám,“ odpověděl a zvědavě po klukovi v modré čapce pokukoval.

„Vypadá jako městskej,“ zhodnotil kluka a jeho ohoz na první pohled Jindra.

„Hej ty!“ zakřičel z ničeho nic Péťa, ale kluk se po něm jenom mlčky ohlídl.

S klackem v ruce si to štrádoval cestou dolů do vesnice.

„Ten ti bude asi od Demeterů, jinak nevím. Asi přijel na prázdniny,“ přemýšlel nahlas Jindra a seskočil ze zídky.

„Sráč to je! Jen se ohlídl a ani nehnul brvou. Na toho si dám pořádného majzla,“ řekl Péťa a seskočil za Jindrou.

„Pojď radši na srdcovky, u Pavliců právě dozrály,“ nalákal našťvaného Péťu o rok starší Jindra.

„Tak jo, nacpem si břicha k prasknutí,“ zasmál se škodolibě Péťa a špičkou boty kopnul do nejbližšího štrů.

Oba nasedli na kola a vydali se kolem kravína. Poté přešli kamenný most. Kousíček odtud měli Pavlicovi zahradu a ty nejsladší třešně v okolí. Potichu slezli z kola, které ukryli za protilehlými keři. V cukru letu přelezli plot a už si to lezli po stromě. Jindra byl obratnější, po větvích šplhal jako opice. Nakradené třešně si strkal za triko. To Péťa si je dával rovnou do pusy a na silné větvi si hověl jako nějaký papaláš.

„Jedeš, ty zmetku, nebo tě přetáhnu!“ zařval na kluky starý Pavlica a hnal se po vetřelcích s koštětem v ruce.

Pétovi úlekem málem zaskočila třešeň v krku. Rychle seskočil ze stromu a dal se na útěk. Jindra se dal na úprk taky, ale než se mu z koruny stromů podařilo seskočit na trávu, natrhl si o větev rukáv trika. Oba přešli plot, a než je starý Pavlica doběhl, seděli už na kole a uháněli cestou jako splašení psi. Na louce se pak svalili do vysoké trávy.

„To ti byla bžunda, co?“ pronesl Jindra a sáhl si za triko pro zralou třešeň.

„Málem nás chytil, dědek jeden. Ale jak se po nás hnal, co?“ zasmál se Péťa a pecku

jekhetane chuřile andre uči čar.

„Oda ča has vareso, na?“, phendā o Jindras the le vasteha peske cirdġa andal o gadoro e čerešņa.

„Mek čino u chudġahas amen, oda phuro. Aġe sar pal amende denašelas, na?“ asandā o Peřkus the e kocka andal e čerešņa čhungardā andre čar.

„Oda hat!“ chudġa te asal tiš o Jindras.

„Ča kada gadoro pale avri dičhol. Ta e daj man pale marela,“ dikhelas peske e čhingerđi baj.

„Oda nič, phen kaj pejġal pal o bicigġos,“ godāha leske phenelas leskero amal the chalas jekh čerešņa pal aver.

„Polokes avel šižitno, kempel te džal khere, bo man pale ničhaj na mukhena avri,“ ušćiġa andal e čar o Jindras the thođa peske andro muj agorutņi igen lačhi čerešņa.

„Tajsa pal jekh ori paš o murocis, the na kaj pre tute pale užarava,“ phendā u bešġa pro bicigġos. U kim pes leha rozgejġa o Peřkus, mukġa pes imar tele kijo kher.

Aver dġives imar le Jindras o Peřkus užarelas pro than sar peske phende.

„Ta so o gadoro? Has vareso?“ kamelas te džanel.

„E daj sikra kerelas vika, aġe sa mištes. U o dad pes andre kada na thovelas, bo andro televizoris džalas o fotbalis. Oda man has bacht, bo chudġomas le sirimoha,“ phendā o Jindras the chućiġa pro murocis. U akana peske o Peřkus šolardā. Kamelas kaleha le Jindraske te phenel, hoj dikġlas le muršores andre belavo čapka.

„Či na kadaj o kalo muj aviġa te bešel. Kada than hin amaro,“ phendā o Peřkus u imar kamelas te chućel tele pal o murocis, u ole muršores te chudel.

O Jindras les zaačhiġa. „Užar, ta tu les kames te čhinel andro muj? Ta sem hino cikneder tutar. Šaj leske avel očno berš,“ kamelas peskere amales te thovel tele, aġe o Peřkus bi nekhfeder pal o muršoro ča chućelas.

„Hej tu!“ aġe o muršoro pes ča pre leste visardā u džalas dureder u dureder pal o drom andro gavoro.

„Phenav tuke, oda jov chiņardo! Aġe me leske tajsa oda muj rozmarava!“ kerelas pestar muršes o kanengero Peřkus u o Jindras previsardā o jakha.

„U soske tuke na džal pre dzeka? Sem nič na kerel.“

„Bo o dad phenel, kaj kale muja ča čoren. Le kachņen, o sersamos, či e dġimečos andal e bar. Achaġves oda? Tu tuke barares avri u jon tuke chan. Hine oda čorkara,“ vakereġas le Jindraske o Peřkus.

„Aġe les ničavi kachņi na has,“ chudġa o Jindras peske te kerel pheras u asalas avka, hoj ča čino u pal o murocis peġahas tele.

„Oda jekh. O dad phenel, hoj o kale muja maškar o parne na troman te bešel. U ko peske duminel, kaj na, hino visardo manuš,“ phendā choġaha, u o Jindras leskere lavender chudġa te daral.

od třešně odplivl do trávy.

„To jo!“ začal se smát i Jindra.

„Jen to triko vypadá. To mi máma zase naloží,“ zkontroloval pohledem natržený rukáv.

„To se vsákně, řekneš třeba, že jsi spadl z kola,“ radil mu kamarád a cpal se jednou třešní za druhou.

„Pomalů se stmívá, musíme domů, jinak budu mít zase zaracha,“ zvedl se z trávy Jindra a vložil si do pusy poslední lahodnou třešeň.

„Zítra zase v jednu u zídky, a ne že na tebe budu čekat,“ řekl ještě a nasedl na kolo. A než se s ním stačil Péťa rozloučit, šlapal si to po kopci dolů přímo k domovu.

Druhý den už Péťa Jindru čekal na smluveném místě.

„Tak co to triko? Bylo něco?“ vyzvídal.

„Máma trošku řvala, ale jinak to šlo. A fotr se toho moc nezúčastňoval, protože mu v telce běžel fotbal. To mě zachránilo, jinak bych býval asi dostal řemenem,“ odpověděl Jindra a vyskočil si na zídku.

V tu ránu si pod noselem Péťa hvízdil. Chtěl tím Jindru upozornit na kluka v modré čapce, kterého zrovna pohledem zaregistroval.

„Snad se sem ta černá huba nenastěhovala. Tohle místo je naše,“ řekl Péťa a už se chystal seskočit ze zídky a kluka doběhnout.

Jindra ho zastavil.

„Klid, přece mu nechceš dát do huby. Vždyť je o hlavu menší. Může mu být tak osm,“ snažil se kamaráda uklidnit, ale Péťa by nejradši po klukovi raz dva vystartoval.

„Hej ty!“ zařval, ale kluk se na něho zase jenom ohlédl a pokračoval pořád dál po cestě k vesnici.

„Říkám ti, je to sráč! Ale já mu zítra tu hubu rozbiju!“ vyhrožoval ušatý Péťa a Jindra protočil oči.

„A proč ti tak vadí? Vždyť nic nedělá.“

„Protože táta říkal, že tyhle černý huby jenom kradou. Třeba slepice, náradí nebo ovoce ze zahrady. Chápeš to? Ty něco vypěstuješ a oni ti to pak sežerou. Jsou to zloději,“ poučoval Jindra Péťa.

„Ale on žádnou slepici neměl,“ začal si Jindra z kamaráda utahovat a smál se tak, že ze zídky málem slítnul.

„To je jedno. Táta říkal, že černý huby mezi bílejma bydlet nemůžou, a kdo si myslí opak, je zrádce,“ odpověděl podrážděně a Jindra se jeho slov začal bát.

Seskočil proto radši dolů, sedl na kolo, mávnul na Péťu, aby jel za ním. Zastavili se až u rybníka, kde svlíkli kraťasy a trička a skočili do chladivé vody. Potápěli se, smáli se, když Jindra loktem štouchl do Péťi.

„Hele, ten kluk se prochází kolem rybníka,“ řekl potichu a mokré vlasy si shrábl

Chuřila peske feder tele, beřla pro bicigľos, kivindřa pro Peřkus, kaj te dřal pal leste. Terdřile pař e jarka, kaj řhıde tele o cholova the o gadora u chuřile andro řilalo paři. Dřanas tel o paři, asanas, sar o Jindras ispidřa andro Peřkus.

„Dikh, oda murřoro phirel pařal e jarka, phendřa polokes u o cınde bala peske prikerdřa andal o řekat.

„Jov mek dikhela!“ phendřa o Peřkus u imar peske plavinelas avri andal o paři. O Jindras leske sig has pal o dumo.

„Uřar! So kames te kerel?“ viřindřa o Jindras u plavinelas pal leste, so řa nekhsigeder dřanelas.

Maj chudřla le murřores andre řapka le phikestar.

„Tu kalo muj! Gravřinelas the řhindřa les andro muj le vasteha. O murřoro peske le vastenca garuvelas calo muj, aľe o Peřkus savo has řtar berř phureder, les řhidřa pre phuv u rugindřa les igen but andro řero. Mek jekhvar les kamelas te ruginel, sar le Peřkus o Jindras chudřla u le murřorestar les cirdřla het.

„So keres, tu dilino? Sem hino cikno murřoro! Cikno murřoro, achaľuves?“

„Na, oda kalo bengľ!“ viřindřa o Peřkus u dřalas pro murřoro savo daratar peha razinelas, skurřindřa pes tele u garuvelas o řero.

„Muk les!“ viřindřa o Jindras u chudřla peskere nekhfeder amales tel e men u ľikerelas les pař e phuv, kaj pes leske te na cirdel avri.

Pro murřoro viřindřa, kaj te dřal khere u jov řařes pes hazdřla upre u chudřla te denařel het. Sar has dureder, o Jindras le Peřus mukľa.

„Tu visardo!“ viřinelas o Peřas pro Jindras u o apsa leske řulanas pal o muj. „Imar na sal miro amal,“ viřindřa pro Jindras, beřľas pro bicigľos u cholřaha tradelas het.

O Jindras pařľila andre řar. Dřanelas, hoj nařadřa le nekhfedere amales, aľe tiř dřanelas, hoj kerdřa kodi nekhfeder veka, so řa řaj kerelas. Pař e jarka ařhila dři raři, u palis the jov beřľas opre pro bicigľos u dřalas pař o kher, kaj beřenas o Demeterovci. Pal o plotos has cma. Te zvořinel na kampľa. Dřanelas, hoj na sas khere. Uřardřa mek řeporo u sar řiko na avelas, beřla pro bicigľos u rařaha tradelas khere.

„Kaj salas?“ phuřla le zadumimen Jindrastar e daj.

„Pař e jarka,“ phendřa řařipnaha u chochađa, hoj les dukhal o peroro. Andro hadřos duminelas, ři leskero kamaratiřagos le Peřaha ela varekana pale. Na kamelas kajse kamaratos, so les hin dzeka te marel cikne murřores vař řisoske, aľe has he leske smutno vař savoro, so jekhetane predřidřile, u tiř vař oda, so imar peha řigda nařti andro dživipen kerena.

Tosara pař o vudar riřinelas e romņi e Demeterovo. O Jindras terdřolas pař o firhangos, sar geľřa avri pre bar leskeri daj.

z čela.

„Ten ještě uvidíš!“ zasyčel Péťa a už si to plaval na břeh.

Jindra mu byl během okamžiku v zádech.

„Počkej! Co chceš dělat?“ vykřikl Jindra a plaval za ním, jak nejrychleji mohl.

Péťa už lezl z vody. Během vteřiny kluka v čapce chytil za rameno.

„Ty černá hubo!“ křičel a uštedřil mu do obličeje ránu pěstí.

Kluk si rukama začal chránit obličej, ale Péťa, který byl o čtyři roky starší, ho svalil na zem a kopnul mu vši silou do hlavy. Napřahoval se k dalšímu kopu, když Jindra Péťu doběhl a od kluka ho násilím odstrčil.

„Co blbneš, vole? Je to malej kluk! Malej kluk, chápeš to?“

„Ne, je to černá svině!“ vykřikl Péťa a už se hnal na třesoucího se kluka, který se chouil v klubičku a snažil se chránit si hlavu.

„Nech ho být!“ vykřikl Jindra a chytil svého nejlepšího kamaráda do kravaty a držel ho u země, aby se mu ze sevření nevysmýkl.

Na kluka křičl, aby běžel domů a ten se opravdu zvedl a dal se na útěk. Až když byl dostatečně daleko, sevření povolil.

„Zrádče!“ křičel Péťa na Jindru a slzy mu tekly po tváři. „Už nejsi můj kamarád,“ sykl po Jindrovi, sedl na kolo a našťvaně odjel.

Jindra se svalil do trávy. Věděl, že nejspíš ztratil nejlepšího kamaráda, ale zároveň udělal tu nejlepší věc, co mohl. U rybníka zůstal až do stmívání, pak i on nasedl na kolo a vydal se k domu, kde bydleli Demeterovi. Za plotem byla tma. Zvonit nemělo cenu, věděl, že nejspíš nejsou doma. Počkal ještě chvíli, a když se nikdo nevracel, sedl na kolo a za tmy dojel domů.

„Kdes byl?“ přivítala zamýšleného Jindřicha máma.

„U rybníka,“ řekl popravdě a radši se vymluvil na bolest břicha.

V posteli přemýšlel, zda se jeho kamarádství s Péťou ještě někdy obnoví. Nechtěl mít za kamaráda někoho, kdo je schopný zmlátit malého kluka pro nic za nic, zároveň mu bylo smutno ze všeho bezvadného, co spolu prožili, i kvůli tomu, co už nejspíš neprožijí.

Ráno u branky zazvonila paní Demeterová. Jindra stál nenápadně za záclonou, když vyšla na zahradu jeho máma.

„Copak se stalo, paní Demeterová,“ řekla, když uviděla utrápený ženin výraz.

Co si ty dvě povídaly, neslyšel, ale byl si jistý, že paní Demeterová musela přijít jedině kvůli svému vnukovi. A když vešla jeho máma dovnitř, měl nehet na palci celý ukousaný. Podíval se mámě do očí, ale ta ho jenom pohládila po jeho světlých vlasech. Objala ho tak silně, jak už si skoro ani nepamatoval.

„Neboj, je v pořádku. Má jen modřiny a menší otřes mozku,“ řekla skoro šeptem a Jindra zabořil obličej do máminy hrudi.

„So pes ačhiľa, paní Demeterovo?“ phendľa, sar dikhľa strapimen muj la romňakero. So peske kole duj vakerenas, na šundľa, aľe džanelas, hoj e Demeterovo avľa ča anglo peskero churdo čhavo. U sar aviľa leskeri daj andre, has les o naj pro angušť calo danderdo avri. Dikhľa la dake andro jakha u joj les ča hlaskindľa pal o bala. Obchudľa les avka igen, hoj oda imar na užarelas.

„Ma dara, hin leske mišto. Hin les ča belave demavipena u demaďi godi, phendľa polokes, u o Jindras thoďa peskero muj la dake tel e brada.

Le Peťoha kole dıvesestar pes imar na dikhľa. Khatar o Demeterovci le muršores dikhľa ča jekhvar, sar vaš leske aviľa e daj the o dad. Terďolas koteroro pašal lengero vudar, sar pre leste o muršoro dikhľa u kivindľa leske le šereha.

O Jindras pre leste bijo lava dikhelas. Bešľa pro bicigľos u mukľa pes le asabnaha pal o barengero mostocis.

S Pětou se od toho dne přestal stýkat. Demeterovic kluka viděl už jen jednou, a to když si pro něj přijeli rodiče. Stál zrovna kousek od jejich branky, když se na něj kluk podíval a pokynul mu hlavou na pozdrav. Jindra se na něho mlčky díval. Sedl na kolo a vydal se s úsměvem přes kamenný most.

Květoslava Podhradská

Svitávka

2. místo

Pal e Patrička the pal o Robinkus

(text zkrácen)

Varekaj pre aver koter andro foros Bradfordoste andre Anglíja dživel e čhajori peskere ciknore phraleha the peskera daha the dadeha. Lengero čakikano than hino dur pal o moros pro Čechi, kaj bešel tiš lengeri baba. Aviľa o čiros ko prazdňini the e Patricija le Robinkuha, kavka pes o čhave vičinen, pes the le dadeha la daha kiden pal e baba. E baba pro Robinkus lošafol, bo jov ulíľa po britsko ostrovos u joj les po peršone dikhela te phirel pal e čechiko phuv.

E baba soduje džeenenge kisitinel baro lošalípen ko lengero ulípen. Šukares pratindľa o kher, pekľa o bokela, phandľa o darečki, richtindľa pre bar o bazenkos the tiš avri kidľa the dovakerďa o thana, kaj džana the so dikhena, kaj ča lenca te avel so nekbuteder.

Kija rači e baba odgejľa vaš lenge pro letískos ke Berna. O roplanos avelas varesar polokes o deš minuti. E baba pes daralas, bo aven pal o moros u le roplanos šaj avel o turbulenci. Ča akana phende, kaj o roplanos avel the terďola pre phuv.

E baba užarelas paš e branka u dikhľa la Patrička. Pro dumoro la has cikňi torbica. „Babo, kadaj som,“ vičinelas e čhajori. O Robinkus peske bešelas andre kočica u nič na džanelas, bo leske mek ča jekh beršoro.

„No, sar mištes, kaj imar san kadaj,“ phenelas e baba u sakoneha pes obchudelas. E Patrička la babake igen sig sa vakerel: „Džanasvos tosarastar, kaj amen užareha.“ Chudle pes vastendar u džanas jekhetane avri andal e hala. Bešle savore andro motoris u džanas khere, kaj has e Patrička ke baba imar oleske duj berš.

Khere pre lende užaralas o šukariben. E Patrička sikh maškar o vudar vičinelas: „Oda predal mande, babo! Miro darečkos ko ulípen. Oda tu kerd'al predal amende! Jooj, savo šukariben!“ Švadzi andal jekh rohos andre aver rohos o mašli the o farebne balonki.

„Me džanav. Oda birthday!“ lľa o darečki u diňa tiš le phraloreske. Le Robinkus mukhľa e baba pre phuv, kaj te dikhel leskere perše uštaribena. Džalas polokes u kivinelas pes.

„Oda nič,“ phendľa e baba. „Jov mek prastala. Ča užaren, sar les rodaha.“ E baba kidelas, richtinelas o chaben u o dad prikerelas le Robinkuske o had'ocis. E Patrička phirelas pal o kher, sar hin ke baba u kaj sovela.

„Me sovava la babaha kadaj,“ phendľa peskera dake. „Andre kada cikno kheroro.“ U thoďa peske e torbica paš o had'ocis. „No, babo džanes so? Amen tuke tiš andžam

O Patričce a Robinkovi

(text zkrácen)

Na okraji Bradfordu v Anglii žije malá dívka s mladším bratrem a svými rodiči. Její původní domov je daleko za mořem v Čechách, kde také bydlí i jejich babička. Nastal čas prázdnin a Patricie s Robinkem, tak se děti jmenují, se s rodiči chystají navštívit babičku. Babička se na Robinka moc těší, protože se narodil na britském ostrově a ona ho uvidí poprvé chodit po české půdě. Babička pro obě děti chystá velké narozeninové překvapení. Vyzdobila byt, napekla koláče, zabalila dárečky, nachystala bazén na zahradě a také naplánovala různé výlety, aby si děti co nejlépe užila.

K večeru babička odjela na letiště do Brna. Letadlo mělo asi 10 minut zpoždění. Babička měla strach, protože letí přes moře a letadla taky někdy můžou mít turbulence. Konečně ohlásili, že letadlo přistává.

Babička čekala u brány, vyhlížela je a vtom spatřila Patričku s batůžkem na zádech. „Babičko, tady jsem,“ volala dívka. Robinek seděl v klidu v kočárku a netušil, co se děje, protože mu je teprve jeden rok.

„Konečně jste tady,“ řekla babička a přivítala se s celou rodinou.

Patrička babičce hned řekla: „Věděla jsem, že tady na nás budeš čekat, babi.“ Chytli se za ruce a odcházeli společně z haly. Všichni nasedli do auta a odjízďeli k domovu, kde byla Patrička u babičky naposledy před dvěma lety.

Doma na ně čekalo překvapení. Patrička hned od dveří volala: „To je pro mě, že babí, můj narozeninový dáreček, a to jsi udělala pro nás, to je moc krásné!“ Byly tam samé pentličky natažené po bytě z rohu do rohu a nafoukané barevné balonky. „To já vím, to je birthday!“ Vzala hned dáreček, podala ho i bratrovi. Robinka babička spustila na zem, aby viděla jeho první krůčky. Šel pomalu. Jeho krůčky byly nejisté.

„To nic,“ řekla babička. „Však on se rozlítá. Jen počkejte, ještě ho budeme hledat.“ Babička nachystala večeři a tatínek rozložil postýlku pro Robinka. Patrička líkala po bytě, rozhlížela se, jak to u babičky vypadá a kde bude spát.

„Já budu s babičkou v pokoji, tady v tom pokoji,“ řekla své mamince a odložila si k postýlce batůžek. „No a, babičko, víš ty co? My jsme ti přivezli taky dárečky. Můžu ti je rozbalit?“

Babička řekla: „Ty máš pro mě dárečky, Patričko? Tak to jsem moc zvědavá.“

„Ano, máme,“ řekla dívka a podala jí krásný dárek.

o darečki. Šaj len phuterav?“

E baba phendá: „Tut hin predal mande o darečki, Patričko? Ta me som igen interesno.“

„Hat, hin amen,“ phendás e čhajori u diňa lake šukar balíčkocis.

E baba has igen rado peskera famelíjaha u has spokojno. Sar mištes, kaj hine savore ke late khere. Imar aviľa e ora ko soviben.

„Patričko, mušines te avel igen strapimen. Džas pes te morel u te sovel.“

E čhajori phendás hat. „Džaha andro bazenkos?“ phučelas e čhajori the užarelas, so phenela.

„No hat, miro godáver šeroro, džaha. Imar sa richtimen.“

„Hura! Ča dikheha, savi man hin vesta! Kajsi ružovo,“ phendás e Patrička the sikhavel e vesta andro paňi.“ Igen pes lošalol pre tosara.

E Patrička aviľa andal e kupelka the prosto peske džal andro cikno kheroro, kaj thoda peske peskeri popkica la Bella. „Mangav tut, gen mange paramisi,“ phendá e Patrička la babake. E baba lake chudľa te genel e paramisi pal e butka. Ča čino u e zmardí čhajori phandlás o jakhora u pejfas andro zoralo soviben.

E čhajori džalas pre bari huča u rozdikhelas pes, kaj e butka. Na dikhlá e butka, bo imar has dureder, dží andro baro veš. E čhajori peske phendá, hoj džala dureder, hoc pes čino daralas, aľe leperďa peske, so e baba lake phenelas: „Kadaj bešen andro veš andre butka.“

Igen but e čhajori kamelas le džviren te dikhel u lenge te kivinel. Ta džalas dureder. Le dromeha peske kidelas, čhingerelas o malini the gilávelas peske Me tut užarav, čhaje. Akana dikhlá andre phuv varesave stopici. Aha, oda ela kale stopaji le mišostar. O mišocis has peršo, so aviľa paš e butka. Hat, kadaj džava.

E Patrička geľa paš e butka u phučľa: „Butko, butko, ko andre tute bešel?“

Aľe ňiko lake na phendás pale. Na has la dzeka. Igen pačalas, kaj ena odoy. Kaj gejje? Kaj hine? Užarelas u ňič. Chudľa avri te ratísalol. E čhajori peske phendás: Mušinav te džal pale u phenava la babake, kaj kadaj ňiko na has. Arakhaha len so duj džeňa the laha tiš la Bella. Džalas polokes andal o veš khere.

Tosara e baba kerelas o chaben u akana pes phuterďa o vudar u dikhel la Patrička, sar avel andre kuchňa u phenel: „Babo, uštaďa man o khamoro. Džanes so, somas paš e butka u ňiko kodoj na has. Na džanes, kaj hine o ciknore džviri?“

E baba phendá: „Lačo đives, miro khamoro. Tu salas paš e butka?“

„He, somas kodoj, aľe ňiko na has khere,“ phendá e čhajori.

„Aha, tu džahas suno andal kodi paramisa?“

„Babo, aľe me odoy somas. Čino man daravas,“ phendá e čhajori. „Džaha kodoj so duj džene la Bellaha.“

(...)

Babičku těšilo, že je se svojí rodinou, a byla spokojená. Konečně je má všechny doma aspoň na nějaký čas. Nastala pozdní hodina ke spánku.

„Patričko, musíš být už unavená. Půjdeme se umýt a spát.“ Dívenka souhlasila.

„Půjdeme do bazénu?“ tázala se dívenka a čekala na odpověď.

„No jo, ty má chytrá hlavičko. Půjdete, máte to nachystané.“

„Hurá! To uvidíš, jakou mám vestu! Takovou růžovou,“ řekla Patrička a ukazuje krásnou plovoucí vestu a moc se těší na ráno.

Patrička vyšla z koupelny a rovnou si to namířila do pokoje, kde si do postýlky odložila svoji panenku Bellu. „Prosím, přečti mi pohádku,“ žadonila Patrička po babičce. Babička začala číst pohádku o budce. Po chvíli unavená dívenka zavřela očička a ponořila se do hlubokého spánku.

Dívenka vylezla na veliký kopec a rozhlížela se, kde je budka. Neviděla budku, protože byla dál, až v hlubokém lese. Dívenka se tedy rozhodla, že půjde dál, i když se trochu bála, ale vzpomněla si, že ji babička říkala: „Tady bydlí v lese v té budce.“

Tak moc dívenka zvířátka chtěla vidět a pozdravit je. Šla dál. Cestou trhala maliny, zpěvovala si Me tut užarav, čhaje. Najednou uviděla nějakou stopu. Aha, to asi budou stopy té myšky. Myška byla první, kdo přišel k budce. Ano sem půjdu. Po chvíli Patrička došla k budce a zeptala se: „Budko, budko, kdo v tobě přebývá?“ Ale nikdo se neozval. Byla smutná. Tolik věřila, že tam budou. Kam šli? Kde jsou? Čekala a nic. Začalo se stmívat. Dívenka se rozhodla, musím jít zpátky a řeknu babičce, že tady nebyli, najdeme je spolu a vezmeme taky Bellu. Pomalu odcházela z lesa domů.

Ráno babička chystala v kuchyni snídani a vtom se otevřely dveře a vidí Patričku, jak vchází do kuchyně a říká: „Babičko, vzbudilo mě sluníčko. Víš co? Byla jsem u budky a nikdo tam nebyl. Nevíš, kde jsou ty zvířátka?“

Babička odpověděla: „Dobré ráno, ty moje sluníčko. Ty jsi byla u budky?“

„No, byla jsem tam, ale nebyli doma,“ odpověděla dívenka.

„Aha Patričko, ty jsi měla sen z té pohádky?“

„Babí, já jsem tam byla, trochu jsem se bála,“ odpověděla dívenka. „Půjdeme tam spolu i s Bellou.“

(...)

Žaneta Šusterová

Ašta šmé, Postoloprty

3. místo

O gážo andaj Amerika

Me bušuvav Žanetka. Trajjj po Čecho mura dasa, mure dadesa. Maj anglunes intregi trajinasas andi Anglija. Sa samas khote, mure pheňa, mure phral, lali, nanura, sa. Andi Anglija gélam khatar o Slováko. Khote sas báro čoripe, nás khote lášo trajo. Andi Anglija sakones lášo trajo-j.

Me le dromesa andi Anglija pi loďa maladilem le gážesa andaj Amerika. Me simas šejóri. Vou či žanelas, hoj sim Romáňi. Pélem leske andi jakh. Mindik avelas te dikhel ma, sako berš. Kana simas maj phúri, kamadas pe ande ma. Dožanglas pe, hoj sim Romáňi. Mindik žalas pala ma, nás les páča. Avri mukhelas mange paša vudar lóle luludá. Kana ingrós le šavoren andi škola, vou pala ma, sar dilo. Káj zós, vou pala ma. Vou kamelas hoj te pinžárav lesko nípo, hoj te pačav leske. Avenas ma te dikhen lesko nípo, sa gáže andaj Amerika. Dilajvenas pala ma.

Vou igen lažavutno karing ma sas, či tromalas mange khanči te phenel andi dár, hoj marasa les. Lem sáma, so vou kerlas: avelas ži paša muro kher. Sako d'es khote sar kašt tordólas, le jákha pra ma, či lelas téle, merlas pala ma.

Vou sas andaj Amerika, ande televizora kerelas, so vou phenelas le gáženge, kodo kerenas. Vou sas barválo haj pinžárdo, po cára luma kerelas kinura, cára luma les dikhenas. Sas účo, páрно, belava jákha, párne bal, mindik ande ancúguri uravelas pe, kana dikhelas ma. Lesko nípo ande chinde sas daratar hoj márasa les, ke nás šoha paša Rom. Či žanenas, sar žal maškar ame.

Vou kodo gážo po Čecho avilas pala ma. Či kamel te mukhel ma ávreske, igen cholajvel, kana vorbinav ávrenca. Si igen vou bárimasko. Phendas vou či mukhela ma te trajinav ávresa, feri leski sim ando lesko trajo.

Angla ma kerlas pe, hoj khanikastar či daral, ke vou si lášo, či žal pel Rom. Gindindas, hoj lešinav les haj hoj žou leske ando motori te vorbinas khetánes. Vou mindik iskirij mange, hoj kamel ma. Kamel te trajinav lesa, te dav les šavoura, igen šejoura kamel. Kamel te žav tar andi Amerika, te pinžárav lesko nípo andi Amerika. Kamel bi t'avel la romaňako, de šoha nás paša Rom, fere paša Gáže. De me kases či kamav.

Gádžo z Ameriky

Jmenuji se Žanetka. Žiju v Čechách s tátou a s mámou. Dříve jsme všichni žili v Anglii. Byli jsme tam celá rodina, moje sestry, moji bratři, tety, strejdové, všichni. Do Anglie jsme odjeli ze Slovenska. Tam byla velká bída, nebyl tam dobrý život. V Anglii ale mají všichni dobrý život.

Na cestě do Anglie jsem se na lodi potkala s jedním Neromem z Ameriky. Byla jsem ještě malá holka. On nevěděl, že jsem Romka. Padla jsem mu do oka. Každý rok se jezdil na mě kouknout. Když jsem byla starší, zamiloval se do mě. Dozvěděl se, že jsem Romka. Pořád za mnou jezdil, nedalo mu to. Nechával mi venku u dveří rudé květiny. Když jsem vedla děti do školy, on šel za mnou, jak blázen. Kam jsem šla, on za mnou. Chtěl, abych se poznala s jeho rodinou, abych mu věřila. Přijela se na mě podívat jeho rodina, samí gádžové z Ameriky. Byli ze mě úplně hotoví.

Moc se přede mnou styděl, neodvážil se mi nic říct ze strachu, že ho zmlátíme. Všimla jsem si, co dělal: Přišel až k mému domu. Každý den tam stál jako dřevo, očima na mě, neuhnul s nimi, umíral po mě touhou.

On byl z Ameriky, pracoval v televizi, všichni gádžové dělali to, co jim řekl. Byl bohatý a známý, po celém světě natáčel filmy, na které se dívali lidi na celém světě. Byl vysoký, modrooký, blondatý, oblékal se vždycky do obleků, když mě viděl. Jeho rodina byla podělaná strachy, že ho zbijeme, protože nikdy nebyli u Romů. Nevěděli, jak to mezi námi chodí.

Tenhle gádžo za mnou přijel do Čech. Nechce mě nechat jinému, velmi se rozčiluje, když mluvím s jinými muži. Je velmi nafoukaný. Řekl, že mě nenechá, abych žila s někým jiným, že jsem jediná v jeho životě.

Přede mnou se dělá, že se nikoho nebojí, že je dobrý, že mu Romové nevadí. Myslel si, že na něho budu čekat a že mu nasednu do auta a budu si s ním povídat. Pořád mi píše, že mě miluje. Chce, abych s ním žila, abych mu dala děti, moc by chtěl holčičky. Chce, abych šla do Ameriky a poznala se s jeho rodinou. Chtěl by žít s Romkou, ale nikdy nebyl s Romy, jen s gádži. Já takového nechci.

Monika Duždová

Sabinov

3. místo

Kerava tiro suno džido

(Text zkrácen)

(...)

E Nikola has čaj sar savore andre lakere berša. Has lake dešupandž. E škola lake igen na pachinelas, aľe rado ode phirlas anglo kamaratki. O čhave andre škola la rado dikhenas, bo joj has ajsi, sar la o Del diňa pre ada svetos. Nič na kerelas, so na kamelas. Vareko bi džanelas, hoj sako the savoro lake hin jekh. No, la Nikola has sumeňis te šegitinel le manušenge. E Nikola has pro jepaš romaňi. Ča joj jekh andre trjeda. The avka peske le čhavenca achalolas, sar le muršorenca, avka le čajorenca. E Jana the e Haňa has sar pheňa, nekhfeder kamaratki. Andre škola phirenas jekhetane imar ešebnone beršestar u jon bešenas ča duj bloki latar dureder. Del pes te phenel, hoj savore andal e trjeda has terňi partija, tromade pubertaka, avka, sar pre dešupandž berš kamel te el. Čačo, čačo. Has ajse, sar the tu abo jov, so akana kada genen. Has lenge dešupandž u jekhvareste imar na has cikne čhavore, aľe terne žabi, so lendar baronas o džuvľija, terne murša – živaňa, so lenge o hangos zoralolas bo mutinenas, u jon has vaš oda igen barikane. Dičhonas avri phureder, pro buter berš. Predal varekaste ča mištes oda has, so probalinde o cigareklí vaj loviňica u šmakinda lenge, u kampelas lenge te džal te cinel andre sklěpa. Abo te len o piňdre chandžuvnas u kamenas peske te džal pre latinoparti. No, so tumenge phenava, bare čače živaňa.

E Nikola, sar imar has phendo, has ča jekh pre jepaš romaňi maškar okle čhave. Nič peske olestar na kerelas. Furt phenelas, hoj joj nane ňisavi maškara. Džanelas, hoj o muršora la rado dikhen, u na daralas bi te phenel, hoj mekhbuter, sar okle čajoren. Pro dešupandž dičholas sar dešuochtengeri. Na has igen uči, aľe o muj la has igen šukar. Lole vušta u bare želenuhňeda jakha. E jag lake andre labolas, sar la vareko cholarlas. Fejs hňeda kandrata bare bala lake učarnas lakero dumo. Na has la vaš soske pes te ladžal, aňi vaš peskere ternore čučora. Avka, sar la o Del anda pro svetos, e balvaj has lakeri daj, o kham lakero dad. Amari čajori cirdelas le manušengro dikhiben. Has lake jekh, so peske o manuša pal late gondolinen, ňisostar peske na kerlas dukhado šero. Likerelas pes lavendar Des smirom, hin smirom. Dičholas avri sigeder sar Špaňelka abo Francuska, sar pre jepaš romaňi čaj. Aľe joj peske na kerlas olestar pharo šero, bo na has goreder sar okle čajora, a o čhave andal e škola tiš na.

Choc khere igen but na sikhľolas, abo te kamav te phenel čačipen, has ča čino ajse

Splním ti tvůj sen
(Text zkrácen)

(...)

Nikola byla dívka jako všechny ostatní v jejím věku. Bylo jí patnáct. Škola jí zrovna nevoněla, ale chodila tam docela ráda. Ve třídě byla oblíbená hlavně pro svou bezprostřednost a upřímnost. Někdo by si mohl myslet, že jí je všechno jedno, ale kdykoliv bylo potřeba, všem pomáhala. Nikola byla z půlky Romka. Jediná ve třídě. Přesto si se spolužáky celkem rozuměla. S kluky i děvčaty. Janu a Hanu brala jako své nej kámošky. Chodily spolu do třídy už od první třídy a bydlely od sebe dva bloky. Vlastně se dá říct, že celá třída byla parta rozpustilých pubertáků, tak jak je to u patnáctiletých normální. No ano, ano. Byli přesně jako ty nebo on, kteří právě čtete. Bylo jim patnáct a najednou už nebyli malé děti, ale omladina s formující se postavou a fakani s mutujícím hlasem, dostatečně hrdí na svá dospívající těla. Na svůj věk vypadali starší, dospělejší, což někteří využili, když jim po prvním pokusu zachutnaly cigarety a bylo potřeba jít je koupit do trafiky nebo koupit nějaké to pívko nebo když si chtěli jít zatsrat na latino party. No prostě pořádní stateční rebelové.

Nikola byla jediná Poloromka mezi ostatními. Nic z toho nedělala, pokaždé říkala, že není žádná ošklivka. Věděla, že se klukům líbí, a některým i víc než ostatní děvčata. V patnácti vypadala na osmnáct. Nebyla příliš vysoká, ale měla krásné rysy. Plné rty a hluboké zelenohnědé oči, ve kterých jiskřily plameny, když ji někdo naštvál. Tmavohnědé husté kudrny jí zakrývaly záda a její hrudník jí nedělal žádnou ostudu. Byla taková, jak ji Bůh stvořil, vítr byl její matkou a sluníčko jejím otcem. Přirozeně nespoutaná, přitahovala pozornost. Bylo jí jedno, co si o ní lidé myslí. S ničím si hlavu nelámala. Držela se přísloví „nech každého na pokoji a bude klid“. Její pleť vzbuzovala dojem spíš atraktivní opálené mulatky z francouzských nebo španělských ostrovů, než poloromského děvčete. Sama se nad tím vůbec nepozastavovala, vždyť nebyla horší než ostatní a spolužáci s tím problém neměli.

I když se doma moc neučila, spíš vůbec, měla v učení dobré výsledky. Proč to neříct nebo se za to stydět. Nikola byla prostě celkem bystrá. Stačilo jí dávat pozor při vyučování a učit doma se už nepotřebovala. Rodiče chtěli, aby se stala doktorkou. Vždyť víte, jak to je. Doktorka v rodině je vždy užitečná. Ne protestovala. Neodmítala to. Podala si přihlášku na gymnázium, aby byli rodiče spokojení a ona sama měla klid a čtyři roky času na rozmyšlení kam dál. Jejím největším snem

dřivesa, kana sikhľolas, andre škola la has lačhe znamki. U na kempel pes te ladžal te phenel, hoj e Nikola has godaver čhaj. Te andre škola šunelas pal soste o sikhľarde vakeren, buter lake na kempelas. Lakero dad the daj kamenas, hoj latar te el dochtorka. Sem džanen sar oda, dochtorka pes andre famelija furt pridel. Joj pes na špircinelas, na phend'a hoj na. Bičhad'a peske o ľil, hoj la te len pro gimnazijum. E daj the o dad avena lošale, u la ela smirom štar berš, kim phirla avri o gimnazijum. Aľe lakero nekbareder suno has te bešel pre motorka harlejka u te džal upre svetos le manušenca, so peske phenenas Račutne manuša, abo te džal pre varesavo baro heďos andro Alpi. Sem e Horalka amenge phend'a, hoj te džas amenge pal amare sune, hoj te en amare sune džide, cirdľa phari vodi u le šereha andro zengos lokores džalas pal o ganki kijo vudar, so džalas andre lengero trinekherengero kher.

Andre obivačka imar pre late užarelas lakeri terneder phen e Iveta, kale jakhengeri čhaj, so ča akana geľa avri andal e eftato trjeda andre škola. E Iveta has dešutrinberšengri, aľe dičholas avri pro dešuefta u o muršora pal late dikhenas, bo joj has predal lende igen „sexi“. Bešelas peske pro gavčos u andro vasta chudelas parno ľil, o visvječeňije. O jakha pal oda papiris na hazdľa.

„Čau, pheňije, soske nič na phenes?“ phučľa e Nikola la pheňatar.

„Užarav, sar avla e daj khere u sar man murdarla. E Vižľa man diňa štirka la matikatar! E daj man rozruginla!“ daraha phend'a e Iveta la Nikolake. E Vižľa has la Ivetakeri sikhľard'i, so la sikhavelas e matematika. Has igen uči u dičholas avri sigeder sar anorektička, sar šukar šuki džuvľi. Andal o čhamengere kokala lake avnas avri pučimen bare jakha u dojekh řahakos arakhelas avri. Has parňi sar šmertka. No, so tumenge phenava, dičholas avri sar vižľa.

„No, ta adadžives tut e daj čačes rozruginla,“ kerlas peske latar pheras e Nikola.

„Cirdela tut pro škripcos u dži akor tut mučinelas, kim ča pal tu na avela o princos pre rupuňi harlejka. Abo rachineha o rovňici, kim na mengľisaľoha,“ asalas e Nikola.

„Ha, ha, ha! Igen pherasuno!“ phend'a e Iveta.

„Aľe no, de tuke smirom! Na ela oda ajsa! Jekh kurko ňikhaj na džaha, ňisave diskoteki, ňisave parti, ňisavo fejsbuk aňi instagram, aňi řik řok. Ma dara, predživeha oda,“ kerelas latar pheras e Nikola.

„Čit, kozo jekh! Sem pal tute na džal, na?!“ choľaha lake phend'a e Iveta u vakereľas dureder: „Me na som sar tu! Me pes sikhavavas. No mište, varekana pes mange na kamelas, aľe furt man has choča řahakos u the avka furt chudavas guľa!“

E Nikola latar ča asalas. „Mište, mište. Čit imar. Anglal tu mek duj berš pre zedeška, buter sikhľuveha u savoro ela lačhes. ňič tuke na denašela, kozico miri“, phenelas lake e Nikola. „Tajsas peske džaha pre latino diskoteka! Džas savore čhaja the o muršora andral amari škola. Te kameha, lava tut manca. La da varesar prevakerava. Ma dara!“

„No, čačes? Pačav tuke, madam dokonalo,“ phend'a lake e Iveta šutle mujeha, aľe

totiž bylo sednout si na motorku harlejkou a s nočními jezdci na ní projet svět anebo zdolat nějaký kopec v Alpách. Horalka přece říkala, že za svými sny si máme jít. Jenom tak se uskuteční, vzdychla si a s hlavou v oblacích pomalu kráčela po schodech ke dveřím třípokojového bytu.

V obýváku už na ni čekala mladší sestra Iveta, černoooká dívka, která právě dokončila sedmou třídu. Ivetě bylo třináct. Vypadala ale na sedmnáct a chlapci se za ní otáčeli, protože byla sexy. Seděla na gauči, koukala upřeně na vysvědčení, které před sebou držela v rukou, a na Nikolu se ani nepodívala.

„Ahoj, ségra, proč jsi zticha?“ zeptala se sestry Nikola.

„Čekám na to, až přijde máma domů a zabije mě. Vyžle mi napálila čtyřku z matiky. Máma mě přerazí!“ svěřila se Iveta se svým strachem Nikole.

Vyžle byla Ivetina učitelka na matematiku. Byla opravdu vysoká a působila spíš jak anorektička než přirozeně štíhlá hezká žena. V kostnatém obličejí měla velké vždy jakoby vykulené oči, kterým neunikl žádný tahák. Byla bílá jako smrt. Co bych vám víc říkala, vypadala jako vyžle.

„No tak to tě mamka určitě dnes přerazí,“ dělala si z ní srandu Nikola. „Natáhne tě na skřípec a bude tě mučit, dokud tě nevysvobodí princ na stříbrné harlejece, anebo budeš počítat rovnice, dokud nepadneš únavou,“ zasmála se.

„Ha, ha, ha! Vtipné!“ odfrkla si Iveta.

„Ale, no tak, dej si pohov! Nebude to tak hrozné! Dostaneš na týden zaracha, žádné párty, žádný facebook, žádný tik tok. Ale žádný strach, přežiješ to,“ utahovala si z ní Nikola.

„Přestaň, kozo jedna! Jasný? Tebe se to netýká, vid’?“ rozmrzele namítla Iveta a pokračovala dál, „já nejsem jako ty! Já se učila. No, dobře! Někdy se mi nechtělo, ale aspoň jsem vždycky měla taháky. A stejně pořád dostávám pětky!“

Nikola ji pobaveně sledovala.

„Dobře, dobře. Klid! Máš před sebou ještě dva roky na základce, zamakáš a všechno doženeš. Nic ti neuteče, kozičko moje,“ uklidňovala ji Nikola. „Zítřa vyrazíme na latino party! Jdeme všichni ze třídy. Můžeš jít se mnou, když budeš chtít. S mamkou to zařídím. Neboj!“

„Uklidnila jsi mě, fakt, madam dokonalá,“ říkala Iveta s kyselým obličejem. Ale v zápětí ožila: „Když se ti to podaří, myslím tu párty, tak ti slibuju, že za rok tu budu stát s vyznamenáním,“ a plivla si na prsty na znak příslibu.

Vtom otevřela dveře mamka. Právě se vrátila z práce. Jejich maminka byla zdravotní sestra na dětském oddělení v nemocnici. Dnes si vyměnila službu, aby mohla s děvčaty zajít na večeři do města. Vždyť akorát dostaly vysvědčení a zítřa jim začínají prázdniny.

(...)

mind'ar džid'ifa. „Te kada džaneha te kerel, lav tuke kade vera, hoj aver berš ade terđuvava viznameņimen,“ u čhungarđa peske pro angušta, sar pre vera.

Andre oda phundrađa o vudar e daj. Aviřa andal e buři khere. Lengeri daj has zdravotno sestrička paš cikne čhavore andre špitaľa. Adadžives peske čerind'a e služba, hoj te avel le čhajenca u te džal lenca avri pro foros te chal andre reštauracija. Sem chudle o visvječeņije u tajsastar lenge chuden o prazdņini, o ņilaj.
(...)

Tomáš Hendrych

Herálec

Speciální cena za překlad

Pal o Jobos

Mre kedvešne čhavale the čhajale, rado bi tumenge vakeravas jekh igen purano vakeriben. Pal o murš, so imar but časos na dživel amenca adaj pre phuv. Ale the kana adadžives hin aver doba, amen hin o telefoni, o tableti abo o internetos, ta o manuša hine furt iste. Amare jile šunen o kamiben, e žafa, e dukh the o radišagos. Tiš o manuša, save imar hine mule, kana phirenas pal e phuv len sle istone šunde sar amen.

Ada murš, pal kaste tumenge kamav te povakerel, pes vičind'a o Jobos. Dživelas andre phuv e Uc. Imar la na arakhena pre mapa. Sas igen barvalo u les sas bari famel'ija. Sas lačho, pomožinelas le manušenge, savenge koda kamp'la. Kaske? Phenas le phiv'enge, le čhavage bijo dad-daj the aver čore dženge. Les sas čačes šukar dživipen.

No, šunen, so pes ačhi'la dureder! O Jobos koda na džan'la, ale le ňebostar pre leste imar but časos dikhelas jekh anđelos. Kada anđeloske na sas pre dzeka, hoj o Jobos, ča ajso manuš, dživelas šukares bijo problemi. Thovavelas pro Jobos prekal ada, hoj les rado dikhen aver manuša the o Del.

Jekh d'ives, kana anđelos delas duma le Devleha, jekhetane dikhenas pro Jobos.

O Del phend'a: „Dikhes mire prjaťel'is le Jobos? Pre cal' phuv ňiko nane sar ov. Ajci lačhe veci ov kerel, ha?“

O anđelos phend'a pale: „Me man aňi sikra na čudal'nav, hoj hino ajso. Ča dikh pre leste. So savoro diňal leske? O barval'ipen, e bari famel'ija, but dzvirina. Mek pašoda tu korkoro merkines pre leste. Probal'ín leske koda sa te lel u dikheha, hoj tiro prjaťel'is pal'is na ela ajso lačho. Phenav tuke, korkoro o Jobos pal'is phenela: Ko hin o Del?“

O Del le anđeloske phend'a: „Mištes, šaj le Jobos probal'ines. Ale jekh veca leske naš'ći kereha. Ma thov tire vasta prjamo pre leste.“

Akorestar chudňa o anđelos te gondol'inel, so savoro kerela le Joboske. Čačes koda na sas nič lačho. No, phenen korkore.

Peršo bičhad'a le manušen, save pes vičinenas o Sabejci, kaj le Joboske te čoren le somaren the le gurum'nen. Mek aver manuša leske čorde le řaven. O bakrore, so ačhile kale lačhe muršeske, o anđelos diňa te zlabol la jagaha. Ada nane sa. Na ačhi'la ča paš o dzvirina. Le Joboskere sluhi sle murdarde. U pro agor av'la koda

O Jobovi

Milí chlapani a dívky, rád bych Vám vyprávěl jeden velmi starý příběh. O muži, který již dlouhou dobu s námi tady na zemi nežije. Ale i když je dnes jiná doba, máme telefony, tablety nebo internet, tak lidé jsou pořád stejní. Naše srdce pořád cítí lásku, smutek, bolest i radost. Také lidé, kteří jsou už mrtví, dokud chodili po zemi, měli stejné pocity jako my.

Ten muž, o kterém Vám chci povědět, se jmenoval Job. Žil v zemi Uc. Na mapě ji už nenajdete. Byl velmi bohatý a měl velkou rodinu. Byl laskavý, pomáhal lidem, již to potřebovali. Komu? Tak například vdovám, dětem bez rodičů i jiným chudým lidem. Měl opravdu krásný život.

Avšak poslouchejte, co se stalo dál! Job to nevěděl, ale z nebe ho již dlouhou dobu sledoval jeden anděl. Tomu andělovi se nelíbilo, že Job, takový obyčejný člověk, žil spokojeně bez problémů. Žárlil na Joba kvůli tomu, že ho mají rádi ostatní lidé i Bůh.

Jednoho dne, když anděl rozmlouval s Bohem, podívali se oba společně na Joba. Bůh řekl: „Vidíš mého přítele Joba? Na celé zemi nikdo není jako on. Tolik dobrých věcí dělá, že?“

Anděl odpověděl: „Ani trošku se nedivím, že je takový. Jen se na něj podívej, co všechno jsi mu dal! Bohatství, velkou rodinu, mnoho zvířat. A ještě k tomu ty sám na něj dáváš pozor. Zkus mu to všechno vzít a uvidíš, že tvůj přítel pak nebude tak dobrý. Říkám ti, sám Job potom řekne: ‚Kdo je Bůh?‘“

Bůh andělovi řekl: „Dobrá, můžeš Joba vyzkoušet. Ale jednu věc mu nemůžeš udělat. Nepokládej své ruce přímo na něj.“

Od té doby začal anděl přemýšlet, co všechno udělá Jobovi. Popravdě to nebylo nic dobrého. No, řekněte sami.

Za prvé poslal lidi, kteří se jmenovali Sabejci, aby Jobovi ukradli osly a krávy. Ještě jiní mu vzali velbloudy. Ovce, jež zůstaly tomu laskavému muži, anděl dal spálit ohněm. To není vše. Nezůstalo jen u zvířat. Jobovi sluhové byli zabiti. A nakonec přišlo to nejhorší. Když měly Jobovy děti velkou hostinu, dům, kde jedly, najednou spadl. Žádné z Jobových dětí nezůstalo živo. Jak smutné! Jak se Job cítil? Bylo mu velmi smutno. Nerozuměl tomu, proč tak trpí. Netušil, že za vším byl jeden anděl. Co si myslel o Bohu? I když Job nevěděl, proč mu Bůh nepomáhá, nikdy Boha

nekgoreder. Kana le Joboskere čhaven the čajen sas e bari hostina, o kher, kaj chanas, nisostar nič peľa tele. Niko le Jakoboskere čhavendar na ačhiľa džido. Sar pharejileskero! Sar pes šunelas o Jobos? Sas leske igen phares pro jilo. Na achafolas oleske, soske avka cerpinel. Na džanľa, hoj vaš savoro sas jekh andelos. So peske dumindľa pal o Del? Choc o Jobos na džanľa, soske leske o Del na pomožinel, šoha le Devles na košelas aňi pre leste na bisterďa.

Le ňebostar dikhel o andelos, hoj o Jobos, ajso ciknoro vodŕi, sas furt žužo u na kerelas nič rosno. Olestar sas le andelos bari choňi. Pregelľa varesavo časos u kada andelos pale diňa дума le Devleha.

O Del leske phendľa: „Ta dikhes? Le Jobostar pes na ačhiľa rosno murš, the kana kerďal leske ajso pharipen.“

O andelos phendľa pale: „Ha, koda čačo, mro Raj! Ale hin ada avka ča vaš oda, hoj našti keravas nič prjamo leske. Ha, sa, so sle leskere, hine het, afe les hin furt zoralo sastipen.“

„So oleha kames te phenel?“ phučľa o Del le andelostar.

Koda phendľa pale: „Mukh man, kaj te šaj thovav o vast pre leskero celos.“

„Mištes, šaj! Afe leskero dživipen leske na leha.“

Šunen, čhavale, čhajale, sar o vakeriben džal het!

O andelos peske sas akana isto, hoj savoro džala avri. Pririchtindľa prekal kada lačo manuš na ča ajso nasvalipen. Pal calo celos pes le Joboske kerde bare lole boľački. Na šunelas pes lačhes. Imar koda na sas ča bari žala, savi les cerpinelas, mek paš oda zadživelas the bari dukh.

„Koda mek nane savoro,“ phendľa peske o andelos. „Mušinav te kerel mek vareso, kaj te avela man o čačipen.“

Kijo nasvalo murš bičhaďa trine kamaraten, save denas дума le Joboha. Lengera pomocaha les o andelos kamľa te prevakerel kije oda, kaj o Jobos te košel le Devles. Phenenas leske: „Mušindal te kerel vareso igen nalačo u o Del tut marel vaš ada. Le Devleske hin jekh, sar dživas. Prekal o Del hine o manuša sar o muški, amen na sam nič.“

Te tumen bi ulľanas pro than le Joboskero, so bi gondolindľanas pal oda?

O Jobos na džanľa, so majinel te phenel. Šunelas bari dukh u sikreder the sikreder vecenge achalŕiľa. Sas peske isto ča oleha, hoj ov korkoro nič nalačo na kerďa.

O Del dikhľa andre leskero jilo.

neproklel ani na něj nezapomněl.

Z nebe pozoroval anděl, že Job, taková malá duše, byl stále čistý a nedělal nic zlého. Z toho měl anděl velký vztek. Přešel nějaký čas a ten anděl znovu promlouval s Bohem.

Bůh mu říkal: „Tak vidíš? Z Joba se nestal zlý muž, i když jsi mu udělal tolik trápení.“ Anděl odpověděl: „Ano, to je pravda, můj Pane! Ale je to tak jen proto, že jsem nemohl udělat nic přímo jemu. Ano, vše, co bylo jeho, je pryč, ale má pořád pevné zdraví.“

„Co tím chceš říct?“ zeptal se Bůh anděla.

Ten odpověděl: „Dovol mi, abych mohl položit ruku na jeho tělo.“

„Dobře, můžeš. Nicméně jeho život mu nevezmeš.“

Poslouchejte, děti, jak příběh pokračuje!

Anděl si byl nyní jistý, že všechno vyjde. Přichystal pro toho dobrého muže zvláštní nemoc. Po celém těle se Jobovi udělaly velké červené boláky. Necítil se dobře. Již to nebyl jenom velký žal, který ho trápil, navíc zažíval i velkou bolest.

„To ještě není všechno,“ řekl si anděl. „Musím udělat ještě něco, abych měl pravdu.“ K nemocnému muži poslal tři kamarády, aby si s ním popovídali. S jejich pomocí ho anděl chtěl přemluvit k tomu, aby Job proklel Boha.

Říkali mu: „Musel jsi udělat něco velmi špatného a Bůh tě za to trestá. Bohu je jedno, jak žijeme. Pro Boha jsou lidé jako mouchy, nemáme žádnou hodnotu.“

Kdybys byl na místě Joba, co by sis o tom myslel?

Job nevěděl, co má říct. Cítil velkou bolest a méně a méně věcem rozuměl. Byl si jistý jen tím, že on sám nic špatného neudělal. Bůh viděl do jeho srdce.

„Jobe, opravdu si myslíš, že jsi spravedlivější než já? Budu ti muset něco ukázat, příteli,“ řekl si Bůh pro sebe.

Job byl často venku, na slunci a větru. Nepobýval již ve městě, ale dál od lidí a jejich očí. Tam, kde jiní lidé nehleděli na jeho utrpení.

Z ničeho nic přišla bouře. Job zaslechl Boží hlas.

„Jobe, řekni mi, kde jsi byl, když jsem tvořil nebe a zemi? Řekni mi, zda víš, jak jsem to udělal! Kdo vymyslel, jak budou věci široké, vysoké a dlouhé? Nebyl jsem to já? Proč si myslíš, že nejsem spravedlivý? Chceš mě odsoudit?“

Job dobře poslouchal ta slova a pak odpověděl: „Odpusť mi, neměl jsem pravdu.“

„Jobona, čačes peske dumines, hoj sal čačipnaskereder sar me? Mušinava tuke vareso te sikhavel, prjačelina!“pheŋda peske o Del pre peste.

O Jobos but idejos sas avri, pro kham the pre balvaj. Na bešel imar andro foros, ale dur le manušendar, lengere jakhendar. Odoj, kaj aver džide džene na dikhenas pre leskero pharipen.

Jekhvestar avla baro brišind. O Jobos šunđa le Devleskero hangos.

„Jobona, phen mange, kaj salas, kana me keravas o ņebos the e phuv? Phen mange, či džanes, sar ada kerđom! Ko gondolinda avri, sar ena o veci buchle, uče abo dindarde? Na somas ada me? Soske peske dumines, hoj na som čačipnaskero? Kames man te sudzinel?“

O Jobos lačhes šunelas kala lava u palis phendā pale: „Odmukh mange, na sas man o čačipen. Vareso džanlom pal tute, aŭe čačikanas na prindžaravas tut. Akana tut prindžardom. Prebačin mange vaš ada, so phendom.“

O baro brišind geŭa het sig sigate, sar the avla. O Jobos ačhilā pale korkoro.

Pregelā varesavo časos u sikhada pes, hoj kale rosne anđelos na sas o čačipen. O Jobos bi šoha na košlahas le Devles. Na kerđa ada, aŭi kana predžidila ajsa baro pharipen. O Del olestar igen radisaololas. Peskere prjačeliske le Joboske diŭa šukar odpoŭiŭiben. Sa, so sas angloda leskero, leske o Del diŭa pale. U na ča oda, aŭe duvar, trival buter, sar sas les sigeder.

Le Joboskero dživipen sas pale šukar the pherdo radišagos. Mek vareso, mire kedvešne čhavale the čhajale! O Job kheldā avri upral kada rosno anđelos. Ajsa ciknoro manušoro sikhada savoreŭe, hoj kada anđelos hin o klamaris.

Něco jsem o tobě věděl, ale doopravdy jsem tě neznal. Nyní jsem tě poznal. Promiň mi, co jsem řekl.“

Bouřka odešla pryč stejně rychle, jako přišla. Job zůstal znovu sám.

Přešel nějaký čas a ukázalo se, že ten zlý anděl neměl pravdu. Job by nikdy neproklel Boha. Neudělal to, ani když zažíval tak velké utrpení. Bůh z toho měl velmi velkou radost. Svému příteli Jobovi dal krásnou odměnu. Vše, co předtím bylo jeho, mu Bůh dal zpět. A nejen to, ale dvakrát, třikrát více než měl předtím.

Jobův život byl znovu krásný a plný radosti. Ještě něco, moje milé děti! Job zvítězil nad tím zlým andělem. Takový maličký človíček ukázal všem, že ten anděl je lhář.

Pavel Oláh

Ústí nad Orlicí

1. místo

Ká hi mro ideo Ká

Ká hi mro ideo Ká

Óra džan sigo Sigo

Dikhav pri fotka pri fala

Ó Ká odá géla

O bala peren pri phú

Ká hi mro ideo Ká

Súno the kamiben hi het

Sar kašta so čhides ándi jakh

Dikh ande blaka

O kham már sovel

O ideo džal het

Kam mi čas utíká, kam

Kam mi čas utíká, kam

Hodiny běží, točí se, točí a točí

Dívám se na fotku na zdi

Kam se to všechno podělo

Vlasy padají na zem

Čas plyne, kde je ten můj?

Sny a lásky jsou pryč

Jako spálené dříví před očima

Dívej,

Slunce už jde spát

Čas se loučí

(Překlad Renata Berkýová)

David Pompa

Bohumín

2. místo

Meňatar chudfom peskere phrales

bo te murdarel kamelas

mire grajes

andre cholí meravas

te čhinel les kamavas

Savore mišto džanen

kaj pro peršo thanoro

hino miro grajoro

Le grajeha bariľom

the akana phuriľom

Dži do akana

korkoro

cirde, miro kheroro

Pevně jsem držel bratra svého

chtěl zabít koně mého

zlost se mnou cloumala

a ruka má se zvedala

Každý dobře ví

kdo je pro mě ten pravý

je to můj koníček

vyrostl po mém boku

a zestárlí jsme v času toku

Doted' stále sám a sám

hijé, náš dům táhni dál

(Překlad Eva Danišová)

Eva Kropiwnická

Karviná

3. místo

Na bisteraha
Ile Tumen andro taboris
Soske Tumen našade
Daraha uščenas
daraha sovenas
Ňikasko ňič na kerďan
Na sas len dovodos
Mukhľan kadaj tumaro
terno dživipen

Mučinenas murdarde Tumen
Bari bibacht kerde
Šil bokh dukh cerpindʻan
Ča vaš oda kaj sanas Roma
Mukhľan kadaj o romano rat
imar ačhile ča o manušeskre kokala

Bare berša adaj pašʻon
Andre odi kaľi phuv
Le jakhendar amenge čuľan
O kirke apsa
Labaras Tumenge o momeľa
Pre Tumari paťiv
Šoha pre Tumende na bisteraha

Nezapomeneme
Vzali Vás do tábora
Proč Vás zabíjeli
Ve strachu jste vstávali
Ve strachu spali
Nikomu jste nic neudělali
Neměli důvod
Mladé životy jste tu nechali

Mučili, zabíjeli Vás
Velké zlo udělali
Zimu hlad bolest a utrpení
Jen protože jste byli Romové
Nechali jste tu romskou krev
Teď tu zůstaly jen lidské kosti

Dlouhá léta tady ležíte
Tady v té černé zemi
Z očí nám tečou
Hořké slzy
Zapalujeme Vám svíčky
Z úcty k Vám
Nikdy na Vás nezapomeneme

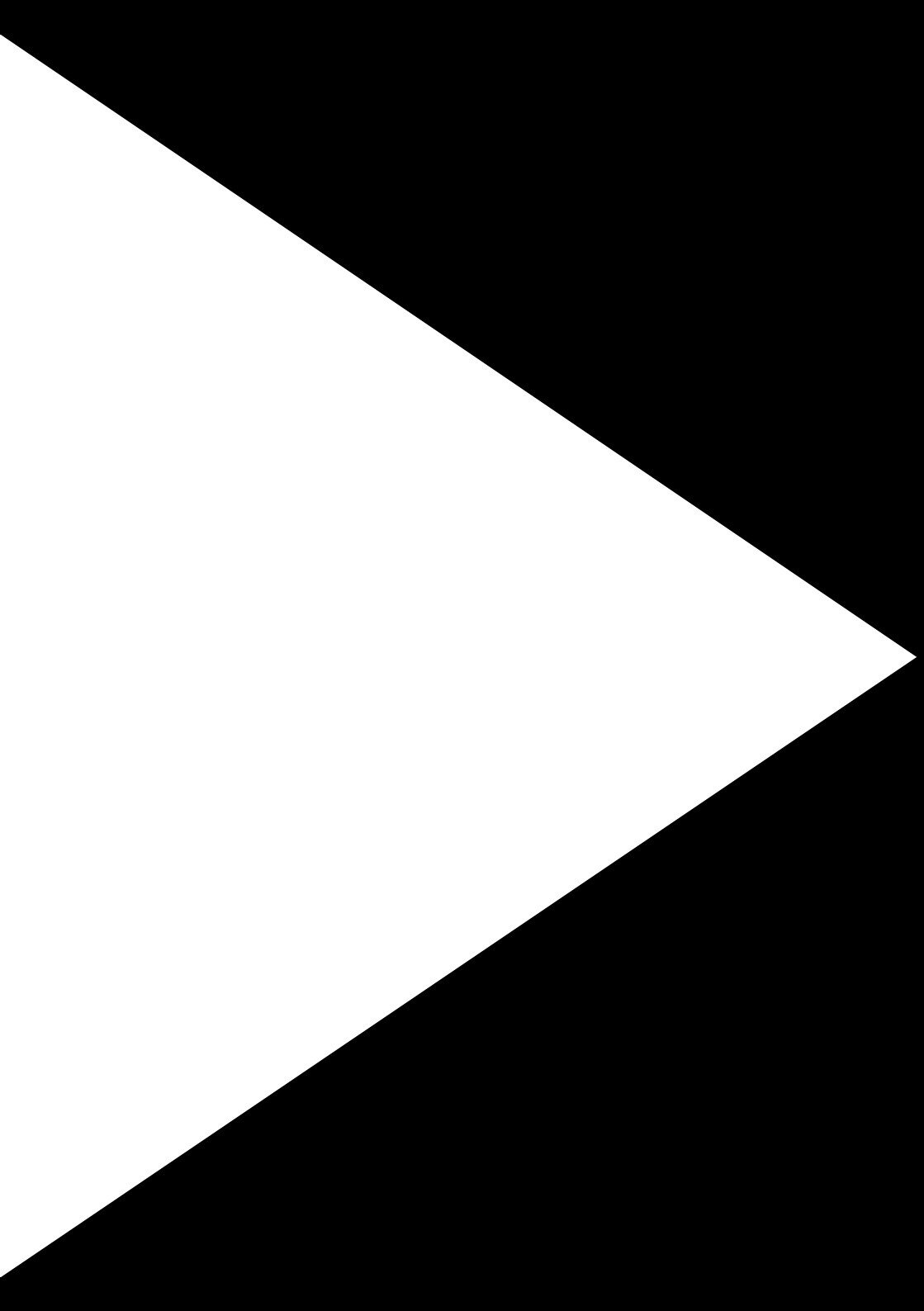
(vlastní překlad)

Literární

část

soutěže

2021

1. kategorie – žáci 1. – 3. ročníku ZŠ

Nikola Pechová

Vzdělávání Pro-Spect, Brno, 3. ročník

1. místo

Vičínav pes e Nikola. Mange hin dešujekh. Phirav andre škola Stará, 3. A. Me phirav andro klubos pre romaňi čhib organizace vzdělávání, Prospect. Hin man lači kamaratka Eliška. Bešel sar me pre ulica Bratislavská 38. Phirel ke mande. Bavinás amen pre učitelki a bajinas pal miri sesterňica Mia a miro bratrancos. Vičinel pes o Brian. Me la Eliškaha pes malinas. Me rado dikhav la Eliška. Ťěšinav pes pre Eliška.

Jmenuju se Nikola. Je mi 11 let. Chodím do školy Stará, 3.A. Chodím do klubu na romský jazyk organizace vzdělávání, Prospect. Mám hodnou kamarádku Elišku. Bydlí ve stejné ulici jako já, na Bratislavké 38. Chodí ke mně domů. Hrajeme si na učitelky a hlídáme sestřenici Miu a mého bratrance. Jmenuje se Brian. S Eliškou se líčíme. Mám ráda Elišku. Těším se na Elišku.

Patrik Demeter

Člověk v tísní, Praha, 3. ročník ZŠ

2. místo

O than, kaj pes zdžas le kamaratenca nekradeder

Hin man kamaratos. Leha phirav avri. Amen phiras pro Anděl. Bešav pro metro
u džav pro Stodulki, kaj hin o skejtpark. Ode amen phiras pro skejtos u keras triki.
Pre rat džav khere. Morav o vasta, dikhav pre televiza u džav te sovel.

Místo, kde se nejradši scházíme s kamarády

Mám kamaráda. Chodím s ním ven. Chodíme na Anděl. Nasednu na metro a jedu na Stodůlky, kde je skatepark. Tam jezdíme na skejtu a děláme triky. Na večer jedu domů. Umyju si ruce, dívám se na televizi a jdu spát.

Miriam Viráková

Husita, Praha, 3. ročník ZŠ

3. místo

Vičínav pes e Mirijam. Hin mange eňa berš. Phirav andro klubos Husita. Me som Prahatar. Rado chav pišot grufenca. Rado khelav u gi'avav. Sar avava bari, kamav te phirel pre visoko škola.

Jmenuju se Miriam. Je mi devět let. Chodím do klubu Husita. Jsem z Prahy. Mám ráda pirohy s bramborami. Ráda tancuju a zpívám. Až budu velká, chci studovat na vysoké škole.

2. kategorie

Žáci 4. – 6. ročníku ZŠ

Lukáš Pištol

Vzdělávání Pro-Spect, Brno, 4. ročník

1. místo

Sar somas nasvalo

Vičinav pes o Lukáš. Phirav andre škola Stará 19 andre 4. A. Hin mange dešujekh berš. Ňisostar Ňiĉ aĉhilas pes mange, hoj man dukhalas e pata, o pindro. Geľom andre špitaľa. Našti ľikeravas e dukh. Phende, hoj kaj te cinas o barli, o makhľipen pro pindro, kaj te šilľaras les. Ňiĉ. Mek buter dukhalas. E daj geľa ke miro doktoris. O doktoris darandľilas, sar dikhľa, hoj pes pre ma diĉhon kole fleki. Tris pras viĉindža la ambulancija a ľigende man andre špitaľa. Kodoj manca kernas ajse trin ĉhon. Delas pes te ľikerel e dukh ora. Mukhle man andre špitaľa. E daj geľa khere a viĉinde, hoj som pre Jipka, hoj nalaĉhes manca, ta e daj sas manca andre špitaľa. E daj, joj hiňi miri teta, aľe me phenav lake mamu. Oj man vichovindža a som rado furt ke late. Oj pes pal ma starinel.

Furt na somas khere. Pre Karaĉoňa aňi pro Nevo berš. Jekh dľives sas mange berša a mukhľa o doktoris, hoj te aven pal ma o kamarata. Ta avľa e phen miri, šov berš lake, a o bratrancos, e baba. Ta somas rado. Sas mange laĉhes, aľe sar džanas khere, ta somas hotovo. Rovavas.

Somas štar ĉhon pale. Geľom andre leĉebňa. Kodoj somas maj duj ĉhon. Sikhavenas man te pisinel, me sa zabisterdžom te pisinel. But man chavas dukh. Soske? Me Ňikasko na kerdžom dukh, hoj me kavka dopeľom. Aľe som rado, choc avka pro vozikos, aľe dživav. Modľinav man ko Devloro, kaj mange te pomožinel, kaj te thovel peskre vasta pre ma a pomožinel mange. Paľikerav le Devleske, hoj man sastardža avri. Delas man zor, kaj te avav sasto. E daj man delas sastľipen. Raťi kodoj manca rovas pro haďos. Man delas te chal. Tiš lake paľikerav, furt mange kerel sa. Man ľidžal pro cviĉeňi, šadzik mange pomožinel. Pisinav kada ľil, kaj te genel.

Když jsem onemocněl

Jmenuju se Lukáš. Chodím do školy Stará 19 do 4. A. Je mi 11 let. Stalo se mi, že mě z ničeho nic rozbolela pata, noha. Jel jsem do nemocnice. Nemohl jsem vydržet tu bolest. Řekli nám, ať si koupíme berle, mastičku a nohu ať ledujeme. Nic. Ještě víc to bolelo. Máma zašla za mým doktorem. Doktor se lekl, když mi na noze uviděl fleky. Hned přivolal sanitu a odvezli mě do nemocnice. Tam mě uzdravovali tři měsíce. Bolest se dala vydržet tak hodinu. Nechali si mě v nemocnici. Máma odešla domů, zavolali jí, že jsem na jipce, že na tom nejsem dobře, tak máma se mnou byla v nemocnici. Máma, ona je moje teta, ale já jí říkám mami. Ona mě vychovala a jsem u ní pořád. Mám to u ní rád. Ona se o mě stará.

Pořád jsem nebyl doma. Na Vánoce ani na Nový rok. Pak jsem měl narozeniny a doktor povolil, aby mě navštívili kamarádi. Tak přišla sestra, je jí šest let, bratranec a babička. Tak jsem byl moc rád. Bylo mi dobře, ale když odcházeli, tak jsem z toho byl hotovej. Brečel jsem.

Po 4 měsících jsem byl zpět. Byl jsem v léčebně. Tam jsem byl 2 měsíce. Učili mě psát, všechno jsem zapomněl. Hodně jsem se trápil. Proč? Nikomu jsem neublížil, že jsem takto dopadl. Ale jsem rád, i když na vozíku, ale žiju. Modlím se k Bohu, aby mi pomohl, aby na mě položil své ruce a pomohl mi. Děkuji Bohu, že mě uzdravil. Dával mi sílu, abych se uzdravil. Máma mě uzdravovala. Po večerech se mnou plakala na posteli. Dávala mi jíst. Taky jí děkuji, pořád mi všechno dělá. Odvází mě na cvičení, všude mi pomáhá. Píšu tento dopis, abyste si ho přečetli.

Lenka Janová

Ostrava – Výškovice, 5. ročník ZŠ

2. místo

Kodi diliňi rat

Kada, so tumenge pisinav, hin sa čačipen. Ačhiľas pes mange kada, sar mange has šov či eľta berš. Bešelas amenca amari baba he la dakero phral o Pepas. La daha sovavas andro obivakos the miri phureder phen sovelas andre spalňa la babaha, bo amen has cikno kher.

Sar geľom te sovel, ta e baba chudľa te pratinel andro obivakos. Aňi na džanav soske kavka raťi chudľa te šulavel. Sar šulaďa, ta thoďa te terdžol e metľa pal o vudar, bo na kamelas te kerel vika, kaj peske mištes te sovas. U akana oda sa avel, ta mištes šunen!

Has raťi, vareso pre tosara. Sovavas paš e daj u joj has visardľi ke mande le dumeľa. Akana pes e daj našťi visarelas. Has sar maťi u na džanelas so pes kerel. Akana tumenge phenava, so avel, sar pes našťi visaren andro soviben. Busto avel o bengalo mulo abo korkoro o beng. Ži adaďives na achaľuvav, soske aviľa pal miri daj.

Sar pes miri daj šaj imar visardľa, ušťiľa u geľa pal e baba andre kuchňa. Phendľa, so pes lake ačhiľa či džalas oda suno? E daj geľa the labardľa e lampa, so amen has andro obivakos. Preiľom pes u imar na zasuoľom.

O bačis has la daha the la babaha andre kuchňa. Vakerenas, so pes lake ačhiľa, hoj pes našťi čalavelas. Akana so jon vakerenas, ta me tiš man našťi čalavavas. Igen man chudľom te daral. Šundľom, sar vareko rugindľa andro gavčos paš o rohos, kaj pašľuvavas.

Chudľom te vičinel: „Babo! Mamo! Pepo!“

Aľe ňiko ňikhaj. Akana čujinavas, sar avel pre mande šilalo šil, has mange pal calo celos. Šaj man čalavav! Takoj sar pes visardľom, peľa e metľa, so has paš e fala. Perelas prosto pro vudar! Sig vičinav, žikim mange džal te vičinel: „Babo! Mamo! Pepo! Pomožinen mange!“

Imar len šunav, sar denašen ko vudar. Phenav mange, hoj mange aven te pomožinel. Aľe oda nane imar savoro, hoj pes imar na darava. E baba man kamel te cirdel andal o hadžos, aľe oda na džal lake. O mulo man cirdel pale andro hadžos.

Ta šílená noc

To, co vám tady píšu, je všechno pravda. Stalo se mi to, když mi bylo šest nebo sedm let. Bydlela s námi naše babička a matčin bratr Pepa. S mámou jsem spala v obýváku a moje starší sestra spala v ložnici s babičkou, protože jsme měli docela malý byt.

Když jsem šla spát, začala babička uklízet v obýváku. Už ani nevím, jaký byl ten důvod, proč vůbec zametala tak pozdě večer. Jakmile zametla, tak postavila koště za dveře, protože asi nechtěla dělat hluk, abychom v klidu spali. A teď to vše začíná, tak pozorně poslouchejte!

Bylo pozdě večer nad ránem. Spala jsem vedle mamky a ta byla ke mně otočená zády. V jednu chvíli se mamka nemohla pohnout. Byla zmatená a nevěděla co se děje. Teď vám řeknu, co se děje, když se nemůžete pohnout ve spaní. Buď přichází zlý duch nebo ďábel. Dodnes nechápu, jaký měl důvod přijít za mojí mámou.

Jakmile se moje maminka už mohla pohnout, vstala a šla za babičkou do kuchyně. Řekla, co se jí stalo anebo zdálo? Maminka šla a rozsvítila lampu, kterou jsme měli v obýváku. Procitla jsem a už neusnula.

Strejda byl s maminkou a babičkou v kuchyni. Mluvili o tom, co se mamince stalo, jak se nemohla pohnout. V tu chvíli, co si o tom povídali, jsem znehybněla i já. Hrozně jsem se bála. Slyšela jsem, jak někdo kopl do sedačky u rohu, kde jsem ležela.

Začala jsem křičet: „Babi! Mami! Pepo!“

Ale nikdo nikde. Najednou mě přeběhl mráz po celém těle. Můžu se hýbat! Hned jakmile jsem se mohla pohnout, spadlo koště, které bylo opřené o stěnu. Začalo padat přímo na ty dveře! Rychle volám o život, dokud můžu: „Babi! Mami! Pepo! Pomoc!“

Už je slyším, jak utíkají ke dveřím. Říkám si, že pomoc už je tu. Ale to ještě není konec utrpení a strachu. Babička se mě snaží rychle vytáhnout z postele, ale nejde to. Duch mě tahá zpátky na postel. Babička zatáhla tak silně, až to se mnou šklublo. Najednou už vidím, jak se mnou utíkají do kuchyně.

E baba manca avka cirdľa, hoj man lestar cirdľa avri. Ča dikhav, sar manca denašen andre kuchňa.

Chudľom te vičinel: „Aleks! Aleks!“ Vičinavas mira phuredera pheňa, sovelas andre spalňa. E daj pre mande zadikhľa u phendä: „Na mušines pes te daral. Me vaš lake džava.“

E Aleksa sovelas phares u e daj la mušindä te uštavel. Andä la andre kuchňa the amen sig pes obchudľam.

E baba chudľa te rakinel le muleske, hoj mi džal kodoj, khatar aviľa, hoj te džal andro peklos. E baba iľa andro vast o telefonos u vičindä le kamaratoske. Jov has o manuš, so džanelas te pokerel le mulen. La babakero kamaratos aviľa u andä o svato paňi, d'indarde parne momelä the o kerestocis le Devloreha. Le svato paňoreha čhorde calo kher. Mek amenge labolas jekh momel'i. Savore sovenas, ča me našti zasovavas. Iľom la dakero telefonos u dikhavas o paramisa, bo pes igen daravas.

Odkanastar sovahas mištes u nič pes amenge imar kajso na ačhiľa.

Kamavas bi tumendar vareso te phučel: Paťan pal o aver dživipen? Paťan andro mule the pal o paranormalna veci? Paťan, hoj pal kada dživipen avel aver dživipen? Paťan kaleske so tumenge pisind'om? Savo bi elas tumaro odpheňiben?

Me lačhes džanav. Me bi odphenavas, hat, me paťav.

Začala jsem křičet: „Alex, Alex!“ Volala jsem mojí starší sestru, ta spala v ložnici. Maminka se na mě podívala a řekla: „Nemusíš se bát. Já pro ni jdu.“

Alex spala hlubokým spánkem a maminka ji musela vzbudit. Dovedla ji do kuchyně a obě jsme se hned objaly.

Babička klela a nadávala na toho ducha, ať se vrátí tam, odkud přišel, a ať táhne do pekla. Babička popadla telefon a volala svému dobrému kamarádovi, který umí zahnat duchy. Babiččin kamarád přijel a s sebou přivezl svěcenou vodu, dlouhé bílé svíčky a křížek s Ježíškem. Vysvětili celý byt. Pro jistotu jsme měli zapálenou jednu z těch svíček. Všichni spali kromě mě. Nemohla jsem usnout. Vzala jsem si od maminky mobil a koukala na pohádky, protože jsem se hrozně bála.

Od té doby spíme v klidu, a nic podobného se už nestalo.

Mám na vás pár otázek. Věříte na posmrtný život? Věříte na duchy a paranormální jevy? Věříte, že po tomto životě je další? Věříte v to, co jsem vám napsala? Jaká by byla vaše odpověď?

Já jsem si jistá. Moje odpověď bude vždy znít, že já věřím.

Šarlota Bagárová

IQ Roma servis, Brno, 12 let

3. místo

Vičínav man e Šarlota Bagarovo. Kamavas bi te dochudel pes pre bari škola. Kamav o design the e moda. Pre bari škola bi kamavas te sikh'lol sar architektka abo o interierovo design. Perdal ma hin ada but baro te sikh'lol avri, bo kamav, hoj man te avel feder dživipen, sar hin mira famel'ija. Miro papus furt kamelas, hoj mandar vareso te avel. Bari škola the miri famel'ija hin perdal mande nekbuteder, baro. Andro miro dživipen bi kamavas man te avel e opica the o vlastno kher. Jekhvar bi kamavas, hoj te avel man miri vlastno firma, savi bi bikenavelas o nabitkos the o kheratune veci.

Jmenuji se Šarlota Bagárová. Chtěla bych se dostat na vysokou školu. Mám ráda design a módu. Na vysoké škole bych chtěla studovat jako architektka nebo design interiéru. Je pro mne moc důležité vystudovat, protože chci mít lepší život, než má moje rodina. Můj děda vždy chtěl, aby ze mě něco bylo. Vysoká škola a má rodina je pro mě nadevše, hlavní. V mém životě bych chtěla mít opičku a vlastní byt. Časem bych chtěla mít vlastní firmu, která bude prodávat nábytek a bytové doplňky.

3. kategorije

Žáci 7. – 9. ročníků ZŠ

Eva Bučeková

Centrum společného zájmu, Brno, 9. ročník ZŠ

1. místo

O dživipnaskero smislos

Vičínav man e Eva Bučekovo. Som Bernatar. Hin mange dešušov berš.

Kamavas tumenge te pisinel o vakeriben pal kada, so mange predstavinav tel o lav dživipnaskero smislos. Imar ciknorestar man e daj the o dad ligenen kijo pačivalíben, buteder kije kada, so hin andro dživipen baro.

Sar džal o časos, so baruvav, ta achalířom buteder veci. Furt mange dogelřom kije kada, hoj la da the le dades has čačipen.

Som andal e fajta Bagarovci. Ke amende hin but baro o bařaviben, e romańi kultura, o čirlatuńipen the buteder o pařivalo řužo romano jilo. Perdal amari famelřija hin zakladno o romipen.

O dživipen hin but pharo, buteder perdal amende o Roma, afe te peske řikeraha peskro vlastno baripen, keraha kamibnaha, řaj keras makarso. O dživipen hin sar e gendí. Na džanas, so amen užarel pro aver stranki. Oka so has, řaj pes lendar sikhavas, afe kole avrendar na džanas, hoj amen užarel but prekařki, apsa, radiřagos he asaben.

Nekbareder hin pes te na daral, te řikerel khatar peste kole lače dženen the te pisinel sako peskre vakeribena.

Dživipnaskero smislos nane te avel barvalo, te avel varekas but majetki abo igen baro doresřipen. Pro svetos avřam lange the avka pal kada svetos džaha het. Mek ańi koja koruna, so pes pre late trapinas the keras phari buři calo dživipen, peske peha upre na laha. Ča o leperibena the o kamiben andro jilo.

Dikhas pre kada, sar dživaha dijader, so chaha aver dřivesa. Varekana čačes kampil te čalarel peskro celos kamibnaha, loka vodřaha, bo kada andre amende ačhela furt. Koda chaben, so chas andre amende na ačhela pro calo dživipen. Pre kaja tema pes del te pisinel ezera, milioni lava. Ta bi tumenge kamavas te phenel: „Gondolřinen furt pre kada, so avela dijader, save chibi kerdřam the avka.“ Sa pes del te ratinel,

Smysl života

Jmenuji se Eva Bučeková. Pocházím z Brna a je mi 16 let.

Chtěla bych vám napsat takový příběh o tom, co si vlastně představuji pod pojmem smysl života. Už od mala mě vedou rodiče ke slušnosti, hlavně k tomu, co je v životě důležité.

Postupem času, co rostu, jsem pochopila spoustu věcí. Pokaždé jsem si došla k tomu, že rodiče měli pravdu.

Jsem z rodiny Bagárových. U nás se klade důraz na hudbu, romskou kulturu, tradice a především na poutivé čisté romské srdce. Základem naší rodiny je romipen.

Život je náročný, hlavně pro nás Romy, ale pokud si zachováme svoji vlastní hrdost, budeme jednat s láskou, můžeme zvládnout cokoli. Život je jako kniha. Nevíme, co nás čeká na dalších stranách. Z těch minulých se můžeme poučit, jenže o těch dalších nevíme, že nás čeká spoustu překážek, slz, radosti i úsměvů.

Nejdůležitější je se nebát, mít kolem sebe ty správné lidi a psát každý svoje příběhy.

Smyslem života není být bohatý, mít majetek nebo velkolepé úspěchy. Na svět jsme přišli naří a takto z tohoto světa odejdeme. Ani tu korunu, na kterou se celý život dřeme, si sebou nahoru nevezmeme. Pouze vzpomínky a lásku v srdci.

Klademe velkou pozornost na to, jak budeme žít dál, co budeme jíst další dny. Někdy je skutečně potřeba krmít své tělo láskou, klidnou myslí, protože to v nás zůstane navždy. To jídlo, které si dáváme, v nás nezůstane na celý život. Na toto téma lze použít tisíce, miliony slov. Tak bych vám tímto chtěla říct: „Myslete vždy na to, co bude dál, jakých chyb jsme se dopustili a podobně.“ Vše se dá nějak zachránit, pokusit. To, co si vezmeme k sobě a do sebe, od nás nikdy neodejde. To je smysl života.

te skušinel. Koda, so peske laha kije peste the andre peste, amendar ničda na džala het. Kada hin o dživipnaskero smislos.

Sofie Stojková

ZŠ Přemysla Pittra, Ostrava, 9. ročník ZŠ

2. místo

Muro ánav si Sofija. Dešušovengi sim. Gindosajvav pe kodo, sar o manuš te trajij pi kadi luma taj save dromesa te žal. Me kamous te avel ma lášo rom. Lášo, te kamel ma, taj te avel lášo dad. Či kamlemas te phirel muro rom pe hazardéra vajte pel drab, kamav te kerel búti. O čaládo maj angluno-j amáre Romenge, taj mange kado tecij, maškar o Rom-i but láše sokáša. Bári vouja maškar amende, i páťiv. Kodo-j kana žanen o Rom maškar amende sar te ingren pe khetánes te kamen pe, páťiv vi kodo-j, kana o Rom resad'on taj kana khelen, pen, bavin pe. T'aven bachtále sa e Rom pe kadi luma!

Jmenuju se Sofia. Je mi šestnáct let. Přemýšlím nad tím, jak má člověk žít na tomto světě a jakou se vydat cestou. Přála bych si mít hodného muže. Hodného, aby mě miloval a aby byl dobrým otcem. Nechtěla bych, aby můj muž hrál hazard, aby bral drogy, ale aby pracoval. U Romů je nejdůležitější rodina. Mně se to moc líbí. U Romů je hodně hezkých zvyků. Máme mezi sebou vzájemnou úctu. Je to hezký, když se mezi sebou Romové umí respektovat a držet při sobě a mít se rádi. Je úctyhodné, když se Romové sejdou, tancují, pijí a baví se. Ať jsou všichni Romové na tomto světě šťastní!

Kateřina Ferencová a Barbora Horváthová

ZŠ Floriána Bayera, Kopřivnice, 7. a 6. ročník

3. místo

E famelija – e fajta

Amari fajta hin bari. Patrinel andre late e baba, o papus, o bačis, e bibi, o phral, e phen. Andre amari fajta džanen te bašavel. Rado pes bavinen a khelen. Phiren pal o mulatšagi the o zabavi. Phiren pal o romane festivali. Miri daj th’o dad man lidžan, kaj peske te kerav o papiris andro vast. Palis miri fajta avela barikaņi, hrdo, hoj lengri čaj dokerdža e škola. Vaš koda, sar man avela mire čhave, sikhlon avri. Kerava, kaj mire čhave te sikhlon avri. Kaj pre amende, pro Roma, na dikhenas, kaj na kamas te sikhlon, hoj nič na džanas te kerel. Kamav miri fajta, bo likerem jekhetane.

Rodina – rod

Naše rodina je veliká. Patří do ní babička, děda, strýc, teta, bratr a sestra. V naší rodině umí hrát na hudební nástroje. Rádi se baví a tancují. Jezdí na oslavy a zábavy. Jezdí po romských festivalech. Mé rodiče mě vedou k tomu, abych se vzdělávala a měla na to papír. Potom bude moje rodina pyšná, hrdá, že jejich dcera dodělala školu. Proto, až budu mít své vlastní děti, budou se učit. Budu dělat vše proto, aby se mé děti vyučily. Aby na nás na Romy nenahlíželi, že se nechceme učit, že nic nedokážeme.

Mám ráda svou rodinu, protože drží pospolu.

Kevin Žiga

ZŠ Gebauerova – Ibsenova, Ostrava, 7. ročník

3. místo

Miro suno

Andre miro dživipen bi kamás, hoj sa mange lačhes te javel. Te javel man lači buči, te javel man jekhvar but love, kaj te lav šukara romňa, so man rado dikhela he so džanela te tavel te pratinel he lačhes te bararel amare čhaven. Me tiš bašavav pro klavesi. Kamás bi jekhvar te javel kavka lačo sar McKenzie. He avka te ciknestar bašavav, ta džanav, kaj hin vareko feder. Kada hin miro suno. Me džanav the te bešav andro gheto, ta kamás bi jekhvar te dživel varekaj andro kheroro a te dživel sar pes kempel.

Můj sen

Přál bych si ve svém životě mít se dobře. Abych měl dobrou práci, abych měl jednou peníze, abych měl krásnou ženu, která mě bude mít ráda a bude umět vařit a uklízet a dobře vychovat děti. Taky hraju na klávesy. Přál bych si být jednou stejně dobrý jako McKenzie. I když hraju odmala, vím, že jsou i lepší. To je můj sen. Víím, že i když bydlím v ghettu, rád bych jednou žil, jak se patří, někde ve vlastním domě.

4. kategorije

Studenti SŠ

Izabela Čonková

Hotelová škola Radlická, Praha, 1. ročník SŠ

1. místo a speciální cena za romštinu

Jekh berš andre karantena

Pametinav mange, sar te avľahas idž. Ehas o berš 2019. Me somas mire kamaratkenca avri. Miri kamaratka chudľas te del duma pal varesavo koronavirus. Me a miri dujto kamaratka na džanahas, pal soste del duma. Phendžas amenge, pal soste oda ehin. Amen chudľam te asal a amen phendžam, hoj oda hin varesavo pheras a hoj peske vareko kidňa andal e godi. Varesar mukhľam avri andal o šero. Pregele varesave d'ivesa a e duma pal o koronavirus ehas pal calo internetos. Švadzi ehas o videji, sar o Čiňani chanas le netopiren, le sapen, le rukonen a aver džviren. Palis arakhľom avri, hoj oda virus ehas kerdo andre Čina andro foros Wu-chan a ačhiľas pes kolestar, hoj varesavo Čiňaniš chaľas le netopiris, so has andre leste o virus.

Ehas švadzi andro televizi a pal savore interneta. Phenenas, hoj hine perše nakazimen, aľe ňiko na džanelas, so pes ačhela. Amen o terne kerahas olestar pheras a na pačahas oleske.

Aviľas o marcos 2020 a andre Česko republika ehas perše trin nakazimen. 10. marca predal amende, o terne, has oda sar normalno d'ives a bešahas andre škola. ňiko ňič na džanelas a arakhľam avri, hoj e vlada pes dothovel, či kempel te phandel andre o školi či na. Užarahas pre vlada, či amen mukhena andre škola či na. Me mange phenavas: „Oda avela vareso, či priačhela e vlada o dujekurkengro voľno!“ Pal e jepaš ora aviľas miri trjedno a phendžas amenge: „Čhavale, e vlada adad'ives priačhiľas pre oda: „Andre škola pes na phirla!“ Savore samas rado, hoj hin amen voľno. Le 11. marcostar andre škola našti džahas. Palis e vlada phendžas, te uras o ruški pal dojekh sera. Pametinav mange, sar švadzi shaňinahas ole ruški, aľe savore ruški ehas avri bikende, ta amenge mušindžam te sivel korkore. Me uravas o khosnoro. Ehas tiš povolimen te urel. Palis phandle andre o skl'epi le gratenca. Vičinde avri peršo o lockdown. Savore amen darahas, so pes ačhela. Dživahas andro užaripen, hoj oda sig agorisaľola a hoj amen na daraha.

Man ehas paš oda o prijimački pre sredno škola. Somas furt nervozno. O školi ehas sa andrephandle a sikhavahas pes online, so amenge na pomožinelas. Sako d'ives

Jeden rok v karanténě

Pamatuji si, jak kdyby to bylo včera. Byl rok 2019, já byla se svými kamarádkami venku. Moje kamarádka začala mluvit o nějakém koronaviru. Já a moje druhá kamarádka jsme nevěděly, o čem mluví. Řekla nám, co to je. My jsme se začaly smát a řekly jsme, že to je zase nějaká sranda a že si to někdo vymyslel. Nějak jsme to vypustily z hlavy. Uběhlo pár dní a řeč o koronaviru byla všude po celém internetu. Všude byla videa, kde Číňani jedli netopýry, hady, psy a další zvířata. Potom jsem zjistila, že ten virus byl vytvořen v Číně ve městě Wu-chan a že to vzniklo z toho, že nějaký Číňan snědl netopýra, který měl v sobě vir.

Bylo to všude v televizních novinách, po všech sociálních sítích. Říkali, že jsou první nakažení, ale ještě nikdo nevěděl, co se stane. My mladí jsme si z toho dělali pořád srandu a nevěřili jsme tomu.

Přišel březen roku 2020 a v České republice byli první tři nakažení. 10. března pro nás mladý byl úplně normální den a seděli jsme ve škole. Nikdo nic nevěděl a zjistili jsme, že vláda jedná o tom, jestli mají zavřít školy. Čekali jsme celí nedočkaví, já jsem si říkala, to bude něco, jestli odsouhlasí vláda čtrnáctidenní volno. Po půl hodině přišla do třídy naše paní učitelka třídní a řekla nám: „Děti, dnes vláda odsouhlasila uzavření škol na čtrnáct dní.“ Všichni jsme jásali radostí, že máme volno. Od 11. března jsme do školy nemohli. Poté vláda nařídila celoplošné nošení roušek. Pamatuji si, že jsme všude sháněli roušky, ale všechny roušky už byly vyprodané, takže jsme si je museli ušít sami. Já nosila šátek, ten byl také povolený nosit. Poté pozavírali všechny obchody s oblečením. Vyhlásili také první lockdown. Všichni jsme se báli, co se bude dít. Žili jsme v naději, že to vše brzy skončí a budeme zase v klidu.

Já měla před přijímačkami na střední školu. Byla jsem pořád ve stresu. Školy byly zavřené a měli jsme jen online výuku, která nám vůbec nepomáhala. Každý den nám posílali tisíce úkolů. Měli jsme toho moc a do toho jsme se měli učit i na přijímací zkoušky. Naše paní ředitelka nám nabídla měsíc před přijímacími zkouškami jít do školy, ale jen na čtyři hodiny denně, s tím, že nás budou učit

amenge bičhavenas ezera ulohi. Ehas predal amende but u andre oda kampelas amenge te sikh'lol po prijimaci skuški. Amari rjaditel'ka amenge phendžas jekh čhon anglo prijimaci skuški, te džas andre škola, a le ča po štar ori d'iveseste, hoj amen o učitel'a pririchtinena pro skuški. Sikhavahas amen čechiko čhib a te ginel. Kaja situacija amenge pomožindžas a me peske zachud'om mek, hoj man vareko te sikhavel, hoj te avav feder pririchtimen. Tiš amenge odthode o prijimaci skuški jekhe čhoneha, ehas amen buter časos pes te sikhavel.

Ehas amen pal o prijimaci skuški a užarahas sar amen dopefam. Užarahas jekh kurko. Me man dodžan'om, hoj man ile pro duj školi, save peske kid'om avri. Me kid'nom mange avri o cestovno ruchos, na e kadernička. Savoro ehas lačhes, ča man cho'arelas, hoj našti avavas mira trjedaha. Igen mange has pharo pal late. Furt samas khere. N'ikhaj na phirahas. Našti man pothovavas pale kaleha, hoj miro agorutno berš pe zakladno škola skončinel a kavka. Savore samas olestar nalače, samas nekfeder trjeda. Cal' škola amen rado dikhelas a o učitel'a amen rado dikhenas. Samas nekfeder kolektivos.

Avi'as agor la školakre beršeske. Agorutnes amen ge'lam savore, so phirahas andre trjeda. Savore amenge ehas phares, hoj oda hin amaro agorutno d'ives, so samas savore jekhetane. Chud'lam o visvjedče'ni, rozlučindžam amen savore učitel'ena a la rjaditel'kaha. Ge'lam avri andal e škola a phendžam amenge, hoj keraha e rozlučka. Dohodžam amen amen, hoj džaha peske varekaj te bešel. Ge'lam andre bari skl'epa andro McDonald's. Odoj amenge vareso mang'lam a ge'lam amenge te bešel avri. Zai'lam trin skaminda. Asahas a duminahas pro phure časi, sar samas andre škola. Has savoro šukares. Phendžam amenge mek jekhvar savore, hoj džaha mek avri.

Pal'is pes savoro chud'las te phundravel a savore pa'anas oleske, hoj o covid imar na avela. Dživahas amenge o linaj. Phirahas avri le čhavenca, le čhajenca. Phirahas kijo pa'ni a te predžal pes, phirahas khere nasig ra'ni.

Has o agorutno kurko le pradžinenge a me man užaravas po peršo d'ives andre nevo škola. Somas nervozno avre manušendar. N'iko na džanelas, hoj pes pale visarla. Avi'as dujto vlna le covidoske. E dujto karantena. Pale mušindžam te hordinel o ruški. Phirahas andre škola jekh čhon a hinke pale phand'las e vlada o školi. Sako d'ives ehas buter a buter nasvale manušen. Pal'is pale andre phandle o skl'epi. Akana amenge phendžas e vlada, hoj te na phiras ra'ni avri. Eña orendar ži pandž ori našti phirahas avri. Pale samas pro online sikhaviben, pale but ulohi amen denas.

Avi'as e Karačo'na. Le dženenge has andro šero, kaj cinena o darki, te ehas o skl'epi andre phandle. Varesave imar mangenas pal o internet. E vlada jekhe kurkeha phundradžas o skl'epi, kaj o nipi peske te cinen o darki. E vlada tiš amenge

připravovat na zkoušky. Učili jsme se český jazyk a matematiku. Takle možnost nám strašně pomohla, ale já si zajistila ještě doučování, abych byla víc připravená. Také nám odložili přijímací zkoušky o měsíc, tím jsme měli více času na učení. Měli jsme po přijímacích zkouškách a čekali jsme na výsledky. Na výsledky jsme čekali asi týden. Já se dozvěděla, že mě přijali na obě školy, které jsem si vybrala. Já ale zvolila obor cestovní ruch místo kadeřnice. Všechno bylo perfektní, jen mě mrzelo, že jsem nemohla být se svojí třídou, strašně mi chyběla. Furt jsme byli doma, nikam jsme nechodili. Nemohla jsem se smířit s tím, že můj poslední rok na základní škole skončí takhle. Byli jsme z toho všichni smutní, protože my jsme byli nejlepší třída. Celá škola nás chválila, učitelé nás měli rádi. Měli jsme ten nejlepší kolektiv.

Přišel konec školního roku. Naposledy jsme se sešli jako celá třída. Byli jsme všichni smutní, že to je naše poslední chvíle, co jsme všichni spolu. Dostali jsme vysvědčení, rozloučili jsme se se všemi učiteli a paní ředitelkou. Vyšli jsme ven ze školy a řekli jsme si, že to půjdeme nějak oslavit. Dohodli jsme se, že si půjdeme někam sednout. Šli jsme tedy do nákupního centra do McDonald's. Tam jsme si všichni něco objednali a šli jsme si sednout na terasu. Obsadili jsme tři stoly. Smáli jsme se, vzpomínali na časy, kdy jsme byli ve škole. Bylo to vše hezké. Dohodli jsme se, že půjdeme společně ještě odpoledne ven.

Potom se začalo všechno rozvolňovat a všichni jsme věřili tomu, že žádný covid už nebude. Užívali jsme si léto. Chodili jsme ven s kamarády, na koupaliště, na všelijaké procházky, vraceli se pozdě večer domů.

Byl poslední týden prázdnin a já se těšila na první den do nové školy. Byla jsem i nervózní z nových lidí. Nikdo nevěděl, ale že se covid vrátí. Přišla druhá vlna covidu. Druhá karanténa. Opět další nošení roušek. Chodili jsme do školy měsíc a zase vláda uzavřela školy. Každý den narůstali nakažení. Nastalo další uzavření obchodů a všeho ostatního. Tentokrát nám vláda nařídila zákaz nočního vycházení. Zákaz vycházení byl od 9 večer do 5 rána. Opět jsme byli na online výuce, opět nám dávali mnoho úkolů.

Přišly Vánoce, lidi měli v hlavě jen dárky, a kde je koupí, když obchody byly zavřené. Někteří už objednávali přes internet. Vláda týden před Vánoci otevřela obchody, aby lidi mohli nakoupit dárky. Také nám vláda zakázala oslavit Silvestr. Venku jsme mohli být jen do 9 večer. Ohňostroj nám také zakázali. Já byla hodně zklamaná. Každý rok jsme s rodinou vyšli přesně v půl noc ven a koukali se, jak v sousedství pouštějí ohňostroj.

Všichni jsme dodržovali opatření a doufali, že po Novém roce vše skončí, ale myšlili

zaphendžas, te na oslavinas o Nevo berš. Avri šaj avahas ča ži eňa orendar. Ohňostroj tiš amenge zaphende. Somas igen sklaimimen. Sako berš phirahas mira fameľijaha avri pro Nevo berš te dikhel pro ohňostroj.

Savore ľikerahas oda zathovibena a gondolínahas amenge, hoj pal o Nevo berš oda savoro skončinel, ale milínahas amen. E vlada peske furt kidel andal e godí. Imar samas olestar savore choľamen a kamahas te dživel, sar dživahas perše.

Hin jekh berš oleske, so sam andro lockdown. Ňikas ňič na bavel, o studenta pes na kamen te sikhavel. Le manušen nane buťa. O džene pes imar kavka na ľikeren, sar pes ľikerenas aver berš. Savore manuša imar nane lače. E vlada amendar kerel le bakren. Jekhvar phenen kavka, dujto d'ives phenen kavka. Akana zaphende te phirel pal o gava. Trin kurke mušinas khere te avel. Savoro hin igen baro. Prajinav mange, kaj imar savoro te skončinel he te avel savoro pale, sar has. Aľe darav man, hoj oda na avla oda, sar has. Kajci manuša mule a keci džene hine andre špitaľa, so daran pal peskro dživipen a keci manušen nane buťa.

Jekhvar avela oda d'ives, hoj čhivaha ole ruški het a dživaha bachtales.

jsme se. Vláda pořád zpřísňovala opatření. Už jsme byli všichni z toho taková skleslí a chtěli jsme žít tak, jak jsme žili před tím.

Teď je to rok, co jsme v lockdownu. Nikoho nic nebaví, studenti se nechtějí učit. Lidi nemají práci. Lidi už se nechovají tak, jak se chovali k sobě před rokem. Všichni jsou na sebe zlí. Vláda z nás dělá ovce. Jeden den mluví jinak a druhý taky. Teď zakázali jezdit mezi okresy. Tři týdny máme být doma. Všechno je strašně moc dlouhý. Přeji si, aby už vše skončilo a bylo opět vše v normálu, ale obávám se, že už to nebude, jak to bylo. Tolik lidí umřelo a tolik lidí je v nemocnici a bojuje o život a tolik lidí ztratilo práci.

Doufám, že jednou tahle celosvětová pandemie skončí a my zahodíme roušky a budeme zase šťastně žít.

Richard Čonka

Střední průmyslová škola Purkyňova, Brno

2. místo

Miro papus

Miro papus has kajso manuš, hoj he me bi kamavas te avel sar jov. Has les romano jilo. Savore manuša les rado dikhenas. Le phralenca les has e romaňi skupina. Miro papus bašavelas pre brača he pre bubna. He te has o papus but nasvalo a has les but peskre problemi, he kavka le manušenge mindik pomožinelas. Sar somas ciknoro, o papus mange diňa lav, hoj mange cinela nevo Mercedesis. Miro papus has but lačho manuš he lačho lavutaris. Ciknoestar phiravas sako džives pal o papus, vakeravas leha he but ori. O čhave has leskro savoro. Mire papus kavka rado dikhavas, hoj sakovar leha mange džal suno. Andro suno peha vakeras pal savoro. Avel mange te phenel vareso andro suno. Le papuha but rado dikhahas a has man leha šukar leperibena.

Můj děda

Můj děda byl takový člověk, že bych se mu chtěl podobat i já. Měl romské srdce. Všichni ho měli rádi. Se svými bratry měl romskou skupinu. Dědeček hrál na basu a na bubny. I když byl dědeček hodně nemocný a měl dost svých starostí, vždycky pomáhal lidem. Když jsem byl malý, dědeček mi slíbil, že mi koupí nový Mercedes. Můj dědeček byl skvělý člověk i dobrý muzikant. Od mala jsem k dědovi chodil každý den, mluvili jsme spolu i několik hodin. Děti byly pro něj vším. Dědu jsem měl tolik rád, že se mi pokaždé zdá právě o něm. Ve snu si povídáme i několik hodin. Svého dědu jsem měl tak rád, že se mi zdá pokaždé o něm. Ve snu si povídáme o všem. Přichází mi ve snech něco povědět. S dědou jsme se měli moc rádi a mám na něj krásné vzpomínky.

Štefan Feri

Brno

3. místo

O dživipen andro baro foros

Savore phenen, savo hin lačho o dživipen andro baro foros, aľe me tumenge phenav, na savaro hin lačho. Ha, čačipen, nič nane dur a but džene kadaj dživen. Aľe imar e fajta peske kavka na žutinel, sar kada sas. Me dživav Bernate, dujto najbareder foros andro Čechi. Hin šukar, hoj amen hin le nakupna centra, la buťi, aľe fajta hin fajta. U čačipen, hoj pre koloňija peske žutinen feder. Ko džanel, soske kada kavka hin?

Pametinav, sar somas cikno the amari fajta dživelas pre koloňija pre Slovensko. Bari fajta the sas jekh, so kas hin, save topanki, savo motoris. Samas čore, aľe sas amen savoro, so amenge kampelas, so te chal a so pre peste te urel.

Na bisteren khatar san! Na bisteren, hoj sam Roma! Na bisteren, hoj peršo sas, hin the ela e fajta!

Život ve velkoměstě

Všichni říkají, jak je skvělý život ve velkoměstě, ale já vám říkám, ne vše je dobré. Ano, je pravda, že je vše poblíž a žije tu hodně lidí. Ale naše rodina si už tak nepomáhá, jak tomu bylo tenkrát. Žiju v Brně, v druhém největším městě v Česku. Je hezké, že máme nákupní centra, práci, ale rodina je rodina. A je pravda, že v osadách si pomáhají víc. Kdo ví, proč tomu tak je?

Pamatuju si, když jsem byl malý a naše rodina žila v osadě na Slovensku. Velká rodina, bylo jedno, co kdo má, jaké boty, jaké auto. Byli jsme chudí, ale měli jsme všechno, co jsme potřebovali, co jíst a co si obléknout.

Nezapomínejte, odkud jste! Nezapomínejte, že jste Romové! Nezapomínejte, že první byla, je a bude rodina!

5. kategorie

Dospělí

Mária Hušová

Mladá Boleslav

Do romštiny přeložila Erika Godlová.

1. místo

Tefelešna buke

Te barol andre romaňi komunita na musaj sakovar te el bibacht. Me miri romaňi koloňija kamavas u avka oda the ačhela. Oda sas rajos maškar o veša the aver luma. O bidarutno than, kaj peske khelahas bijo agor. Varesave manuša, buter džene le gavestar, man sar cikňa čha tradenas andal e lokalno len, hoj te džav pal odoj, pro „muravi“. Na džanavas, so oda sas, no achalíľom, soske man bičhaven odoj, kaj bešav, vaš oda hoj odoj sikhavenas le vastenca. Oda sas vareso, so mange na avľas pre godí. Buter d'ives mange phageravas o šero oleha, so kamenas. Sem savore dživas andre jekh gav. Oda sas miro bolípen džaňibnaha, hoj na som sar on. Paťan mange, andro čhavorikano šeroro pes olestar savoro previsarel. Jekhvarestar sar te vareko murdarđahas andre o vilaňis. Kana pal oda gondolínav adad'ives, pro agor oda il'om sar bari zorali čhaj. Andro šero mange phend'om, hoj penge odi len te mukhen. Man hin o veša the o luki. Oda len nane.

O Roma andal amari komunita sakovar ľikerenas e priroda sar vareso zoralo u but kuč. Kerahas paš late. Delas amenge te chal. Dživahas avka sar lakro pulzos. Ňilaje kidahas čar the oda, so barolas andro veša u bikenahas andro cinavne.

Miro papus Pižak sas maškar o Roma prindžardo sar džando drabarno. Kana vareko nasvaliľas, le papus sas sakovar varesavo lačo čar khere. Kana somas dešušov beršengri, mek bachtales, na sas o internet u avka le papus sas jekh thulí, vaš amenge misterijozno, gendí pal o čara. Kerelas paš late sar pal e modľitebno gendí. Sas la peskro špecijalno than. Čačes, šaj leske palíkerav, hoj man pal o čara interesinav dži adad'ives.

Sas man dešušov berš u sar savore čače metalistí the me kamavas e Tublatanka, uravas d'ind'ardo slugadikano gad, o trušul pre men u a vričuchimen riffí. O bala man sas dži ko derekos, u bare, zorale, kandrate sar angrusca. Metalistka somas čači sar sirimos. Oda nič na kerelas angle oda, hoj andro jekh momentos mandar ačhelas e džeňi, savi kidelas o bilinki. Kana barolas e zemežľč, vičinavas la cinterija, na sas nič feder sar te užarel, keci vaš lake rodaha love. Chudľom dosta love pro

Pľúcka na smotane

Vyrastať v rómskej komunite nemusí byť vždy odsúdením. Ja som svoju rómsku osadu milovala a tak to aj zostane. Bol to raj medzi lesmi a iným svetom. Miesto bezpečia a nekonečného dobrodružstva. Niektorí ľudia, pár jedincov z dediny, ma v detstve plašili z miestneho potoka, aby som vraj vypadla na „muravy“. Netušila som, čo to znamená, ale pochopila som, že tým myslia asi miesto, kde žijem, pretože ukazovali tým smerom. Bola to pre mňa nepochopiteľná záhada. Rozmýšľala som niekoľko dní, čo tým mysleli. Veď všetci žijeme v jednej dedine. Asi to bolo moje pokrstenie prvým poznaním, že nie som ako oni. Verte, v detskej hlavičke nastane pohroma. Odrazu akoby niekto zhasol. Keď dnes o tom uvažujem, vzala som to nakoniec hrdinsky. V duchu som si povedala, nech si ten potok nechajú, ja mám aj tak lúky a lesy a to oni nemajú.

Rómovia z našej komunity mali s prírodou odjakživa veľmi silný vzťah. Starali sme sa o ňu. Živila nás. Dýchali sme jej pulzom. Keď prišlo leto, zberali sme rôzne bylinky i lesné plody a odpredávali ich do výkupní.

Môj dedo Pyžak bol medzi Rómami naozaj uznávaný bylinkár. Ak niekto ochorel, dedo mal vždy nejakú bylinku po ruke. V mojich šestnástich našťastie ešte nebol internet, a tak dedo mal hrubú, pre nás tajuplnú, knihu o bylinkách. Staral sa o ňu ako o modlitebnú knižku. Mala svoje výsostné miesto. Vlastne vďaka nemu sa o bylinky zaujímam dodnes.

V šestnástich som ako všetci správny metalisti i ja uznávala Tublatanku, nosila dlhú vojenskú košeľu, krížik na krku a vyšúchané rifle. Vlasy som mala dlhé po pás a poriadne husté, samú kudrlinku. Takže metalistka ako remeň. To sa však vôbec nepriečilo s tým, že som sa v okamihu dokázala zmeniť na zberačku byliniek. Keď prišla sezóna zberu zemežlča, hovorili sme jej ľudovo cintéria, vidina zárobku nemala konkurenciu. Zarobila som si na diskotéky a rómske zábavy. Zemežlč je naozaj vzácny všeliek.

diskoteki the romane zabavi. E zemežlč, oda hin čačes kuč drab pre savoreste.

O papus but rodelas o čačo drab vaš miri daj, sas la bare pharipen la d'ombraha. Kana arakhľa avri, hoj lake šaj pomožinel e cinterija, rodelas avri, dži la na arakhľas. Sakovar les dikhav, savo bachtalo avľas u sikhadľas e čar la dake. Phendľas, hoj akana imar ela feder. Sar te na, the o doktora pomožinde, aľe e cinterija, bije oda oda na avelas. Thodľas mira da pale pro pindre. Olestar amen savore das bari paťiv la cinterijake. Bije oda, kada čar hin but šukar lulud'i.

Kana o cinavňi cinenas e zemežlč u potinenas 120 koruni vaš o kilos, jekhvarestar le papuha chudľom o čara te kidel, kana ča kampelas. O papus avelas tosara, marelas pro vudar. „Sar akana, aves manca?“ Mek sa šunav o tosarakro šil, o čirikle giľavenas andro našuňiben. Phiravas leha the vaš oda, hoj les sas nasvalo jilo, kaj te na avel korkoro, te vareso. O kidľipen sas but buti, aľe o potiňiben sas lačho.

Jekhvar tosara geľam avri u pro dilos imar pherd'ardľam duj gone sako. Kampelas la so neksigeder te bikenel. Sig chaľom. Urdľom šukar parno gad, e čipka pre galľira, d'ind'ard'i hňedo rokľa u parne lodički. Mal'indľom man u ilľom o gone andro vasta. Gone vaj na gone, musaj te avav šukar sakovar. Normalno, sas mange dešušov berš. Nekbuter phirelas o papus andro foros te bikenel, aľe akana sas buter gone u me leske pomožindľom.

„U tu na ladžas avka te džal andro foros? U te tut vareko dikhela?“ asalas e daj. „Paťav, hoj űikaha man na arakhava.“ The me asavas. Aľe džanavas, hoj som pro asaben.

Geľam pro autobusis, o gone thodľas o šoferis andro kufros. Andro foros geľam, bachtales, palune ulicenca. Imar mange sas mištes, hoj adaj pes našti űikaha te arakhel. Phiravas le gonenca andro parne lodički, andre d'ind'ard'i rokľa. Varekana sikra peravas, pro drom sas kotora bara. Oda sas čačes nalači buti. O manuša pre ulica ča dikhenas. Barikanes vazdľom o šero u džavas angle. Avľam kije o cinavno kher. Rado somas, hoj čhidľom tele o gone. Dosta sas tates. O papus mange lošales pot'indľas buter šel koruni.

„Ola love rodľal! Dikhes, sakovar avka šaj keres,“ sas čačes lošalo. Šunavas man but mištes. Te rodel o love ča vaš o draba, oda hin super, gondolinavas mange. Čačipnaste, oda nane avka loko, te pekel pes pro kham, paš tumenge o bogara u šunen panika le pavukendar, save hine sako thaneste, the odoj, kaj len na kampel.

Soča geľam pal e ulica, pal vaj keci minuti avľam kije autobusovo staňica. Akana imar na sas o problemas, te pes varekaha arakhahas. The man arakhľom. Mire

Dedo dlho hľadal správnu bylinku pre moju mamu, ktorá mala veľmi vážne žalúdočné problémy. Keď zistil, že by pomohla cintéria, prehľadal lúky, kým ju neobjavil. Vždy ho vidím, aký prišiel šťastný a ukázal ju mame. Povedal, že teraz už bude lepšie. Samozrejme pomohli aj lekári, ale cintéria bola nenahraditeľná. Postavila mamu na nohy. Od tých čias má u nás cintéria veľkú úctu. Okrem toho je to i nádherný kvietok.

Keď výkupne byliniek začali zemežľč vykupovať za 120 korún za kilo, neváhala som a s dedom som sa vrhla kedykoľvek na zber. Dedo vtedy prichádzal ráno a búchal na dvere. „Tak čo, ideš so mnou?“ Živo cítim chlad tých rán a ticho ovládané spevom vtákov. Chodila som s ním aj preto, že mal choré srdce, aby nebol sám, ak by niečo. Zber bol pracný, ale výplata stála za to.

Jedného rána sme vyrazili a do obeda mali aj po dve vrecia. Musela sa čo najskôr odpredať. Rýchlo som sa najedla. Obliekla som si krásnu bielu blúzku s krajkovaným golierom, dlhú hnedú sukňu a biele lodičky. Nalíčila som sa a šup vrecia do ruky. Vrecia nevrecia, vyzeráť musím skvelo za každých okolností. Skrátka úžasných šesťnásť. Normálne chodil dedo predávať do mesta sám, ale tentokrát toho bolo viac, tak som mu pomohla.

„A ty sa nehanbíš takto do mesta? Čo ak ťa niekto uvidí,“ smiala sa mama. „Tak dúfam nikoho nestretnem.“ Tiež som sa zasmiala. Ale komicky som si teda pripadala.

Nastúpili sme do autobusa. Vrecia dal šofér do úložného priestoru. V meste sme šli našťastie okrajovými uličkami. Vydýchla som si, že tu určite nikoho nestretnem. Kráčala som s vrecami v tých bielych lodičkách a v dlhej sukni. Občas som trochu zabalancovala na kostičkovanom chodníku. To mi prišlo aleže úplne trápne. Okoloidúci sa divne pozerali. Vztýčila som hrdo hlavu a išla ďalej. Konečne sme dorazili k výkupni. Zhodila som s úľavou vrecia. Bolo dosť horúco. Dedo mi s radosťou vyplatil niekoľko stoviek.

„To si si zarobila! Vidíš, stále si takto môžeš,“ úprimne sa tešil. To bol skvelý pocit. Zarobiť si len zberom byliniek je super, pomyslela som si. V skutočnosti to však až taká zábava nie je, ak sa pečiete na slnku, obletujú vás všelijaký chrobáci a máte paniku z pavúkov, ktorých je ako na potvoru všade príliš.

Len čo sme zašli za roh, po niekoľkých minútach sa pred nami objavila autobusová stanica. Teraz by mi už vôbec nevadilo niekoho stretnúť. A aj som stretla. Sestru môjho priateľa. Ihneď mi referovala, že zajtra, teda v sobotu, bude v meste rómska zábava.

amaleskre pheňaha. Jehhvarestar mange phenelas, hoj tajsa, sombatone, ela andro foros e romaňi zabava.

„Savi sal elegantno,“ ašardas man. Gondolinavas mange, so šaj phendahas, te man dikhľahas mek anglo nabut.

O papus man ilas pro but lačho chaben andre staňično jedaleň, savi ov but kamelas. Hoj pes mange zdžal pal oda, so ajci love rodľom. O than sas ča paš e blaka paš o skamindoro, paš savo pes terďolas. Dikhahas pre tabla le chabnenca. Na džanavas mange avri te lel.

„Me tuke lava avri oda nekfeder, so peske adaj sakovar dav. Oda kameha, dikheha.“ Lošalo sas. O papus lošalo u barikano, hoj savore vnučkendar me som jekh, so leha kidav o čara. Dikhelas pes andre mande. Paťalas, hoj andre mande hin vareso ekstra. Hoj jekhvar vareso baro doresava.

„Adaj tuke. Tu kames o omački,“ thoďas anglal mande pherdo taňiris. Dičholas oda mištes. Ilas tele e kaľi radijovka la stopkaha opral. Trušales pilas e lovina, pherdo penaha opral. Le vasteha khosľas o muj. Diňas the mange sikra te pijel. Džanelas, hoj kamav e pena.

Chudľam te chal. E omačka sas čačes but lački. Thoďom mange andre o knedľikos. Danderďom andro mas, no sas ajso nalačho. Sar gumatar. Jehhvarestar les čhungardľom avri andre servitka.

„So, na džal tuke? Sem tu but kames omački,“ phučľas mandar.

„Savo mas oda?“ phučľom lestar u daravas.

„Andro calo foros adaj taven nekfeder tefeľešna bukore. Nekfeder! Ča cha!“ phenelas mange.

Gondolinavas, hoj odoj pro than čandava. Ča man varesar ľikeravas.

„Sem me na chav o andruňipena, papu!“ rovasas.

„De adaj! Me chava. Zijan oda te čhivel avri,“ ilas peske o taňiris. Kamelas mange vareso aver te cinel, aľe me imar pro chaben našti dikhavas. Asavas. Oda hin miro papus. Kana mange sas deš berš, but sig bariľom, avka mange andro mas garudes thoďas the peki, čhingerďi pori balestar. Hoj oda ačhavel o baruvipen. Oda sas vareso. Našti chavas mek duj dľives. La pheňake andas o guľašis u kana chaľas, kerďas pre late „beee!“ Čaľas leskre bakres, so phagľas o pindro u sas les te čhinel. Sas les the šošoja. Jekhvar amenge andas šukares peke šošojes pro tacos. Bachtales, sig pre oda avľom.

„Aká si elegantná,“ pochválila ma. Pomyslela som si, čo by povedala, keby ma stretla ešte pred chvíľou.

Dedo ma pozval na výborné jedlo do jeho obľúbenej staničnej jedálne. Vraj si zaslúžim po takom zárobku. Voľno bolo iba pri okne, pri stolíku na stojáka. Pozerali sme na tabuľu s jedálnym lístkom. Nevedela som si vybrať.

„Tak ja ti vyberiem to najlepšie, čo si tu stále dávam, to ti bude chutiť! Uvidíš,“ vytešoval sa. Starký bol nadšený a hrdý na to, že zo všetkých vnúchat s ním ja jediná zbieram byliny. Vlastne vždy sa vo mne videl. Veril, že v sebe mám niečo výnimočné. Že raz niečoho významného dosiahnem.

„Tu máš! Ty máš rada omáčky,“ položil predo mňa preplnený tanier. Vyzeralo to lákavo. Dal si dole čiernu baretku so stopkou na vrchu. Z chuti sa napil poriadne napeneného piva. Utriel si rukou ústa. Dal mi odpiť. Vedel, že penu mám rada.

Pustili sme sa do jedla. Omáčka bola skutočne skvelá. Vymáčala som si v nej knedlík. Zahryzla som sa do mäsa, ale bolo divné. Také gumové. Okamžite som ho vyplula do servítky.

„Čo, nechutí ti? Ved' omáčky miluješ,“ zadivil sa.

„Čo je to za mäso?“ opýtala som sa s obavou.

„V celom meste varia najlepšie plúcka na smotane tu. Najchutnejšie! Len jedz!“ nabádal ma.

Myslela som, že hneď tam na mieste vyvrátim žalúdok. Snažila som sa udržať.

„Ja predsa nejem vnútornosti, dedo!“ zalamentovala som.

„Tak daj! Ja to dojem. To by bola škoda vyhodit,“ vzal si tanier k sebe. Chcel mi kúpiť niečo iné, ale už som na jedlo nemohla ani pozrieť. Smiala som sa. To je celý dedo. Keď mi bolo desať, veľmi rýchlo som rástla, tak mi medzi iné mäso prepašoval nasekaný opečený prasačí chvost. Vraj to zastavuje rast. To bola hrôza. Nemohla som jesť asi dva dni. Sestre doniesol guláš a keď dojedla, urobil na ňu „beeee!“ Zjedla jeho barana, ktorý si zlomil nohu, tak ho musel utraťiť. Choval zajace, takže i toho nám krásne naservíroval na pekáči. Našťastie som to včas odhalila.

Od tých čias, ak niekto spomenie plúcka na smotane, ocitnem sa opäť v staničnej reštike s mojím dedom a zahreje ma to pri srdci.

Môj dedo, to sú nenahraditeľné spomienky na detstvo a prírodu. Poznal tie

Olestar, kana vareko leperel o tefeleşna bukore, řunav man palis sar andre stańiĉno reřtauracija mire papuha u miro jilo oda taťarel.

Miro papus, oda hin pherdo leperibena pro ĉhavoripen u priroda. Prindźarelas ola nekfeder thana andro veř, kaj sas o veřeskre jahodi u but bare gule ĉerńici.

But kamavas, kana sas o ĉerńici. O fameliji uřtenas opre imar pandź orendar tosarakro u le vedrenca andro vasta, le cirachenca pro pindre dźanas andro veřa opral o gav. Sakones imar sas lengro than, kaj kidelas. Oda sas o řukariben. O ĉerńici figinas andro kandre sar bare drakha. Vareso bikend'am andre lokalno cinavńi, varesostar kerďam lekvari, pekľam o bokheľa. Sakovar oda te kidel sas the baro pheras u samas ĉaĉes bachtale.

U o slimaka, oda sas vareso. O fameliji prastanas, ko kidela buter gone. The ola bikenahas andre cinavńi. Varekana pes aĉhilas, hoj raťate denařle andal o gone u tosara sas andro gangos vaj kupelka.

Avka peske dživahas andre amari řukar romańi Eden bar. Jekhetanes, lořales u nekbuter manuřikanes. Sas amen savoro. Somas but lořali, hoj odoj uliľom.

Ajse manuřa sar miro papus dźanenas le thanestar, kaj sas e romańi komunita thodĩ pro gaveskro agor, te kerel o rajos. O than, kaj tumen hin savoro. Kaj nane dar, kaj hin o pomoźipen, del pes phiko, kaj but predźiven u kaj hińi e bari famelija. Varekana pen vesekeďinen, varekana the maren, aľe te kempel, aven dźi andre tumaro kher u pomoźinen tumenge, sar te pen nĩkana na vesekeďind'an.

najlepšie miesta v lese na lesné jahody a obrovské sladké černice.

Zbožňovala som čas černíc. Celé rodiny vstávali už o piatej ráno a s vedrami v ruke i čižmami na nohách vyrážali za hmlí do lesov nad dedinou. Každý mal na zber už svoje miesta. To bola krása. Viseli v trnistej húšťave ako obrovské hrozná. Časť sme predali v miestnej výkupni a niečo nazavárali, napiekli koláče. Každý zber bola úžasná sranda a boli sme naozaj šťastní.

A slimáci, tak to bol zážitok. Rodiny sa pretekali, ktorá nazberá najviac vriec. I tie sme predávali do miestnej výkupne. Občas sa stalo, že cez noc vyliezli z vriec a bola nimi oblepená celá kúpeľňa či chodba.

Tak takto sme my kedysi žili v našej krásnej rómskej eden záhrade. Súdržne, veselo, ale hlavne ľudsky. Nič mi v nej nechýbalo. Naopak, bola som šťastná, že som sa narodila tam.

Práve ľudia ako bol môj dedo dokázali z miesta ako je rómska komunita vylúčená na okraj dediny vytvoriť raj. Miesto, kde máte úplne všetko. Bezpečie, istotu, oporu, zážitky a veľkú rodinu. Občas sa aj pohádajú, možno aj pobijú, ale ak je treba, prídu až do vášho domu a pomôžu vám, akoby ste sa nikdy nepoškriepili.

Květoslava Podhradská

Svitávka

2. místo

O ríflí

„Hej, oda ela bachtales! Akana peske zarodava o love the cinava mange, so ča kamava,“ phenav andre šatňa anglal e tosarutňi buťi la kamaratkake, so manca aviľa andre ostravakeri thudeskeri fabrika ko Martínovos.

„No imar na kidaha ča ochtovardeš, sar vaš e praksa, achaľos? Šaj peske zarodas jekh ezeros the duj šel koruni,“ dophenel mange e kamaratka e Ňina.

„Phenav tuke, takoj le perše poťiňibnastar džas andro Tuzeksos u cinaha peske, džanes na? O ríflí!“

„Afe kodoj vaš o boni. Khatar len leha?“ phučel e kamaratka.

„Sar khatar len lava! Cinava pašal o Tuzeksos. Ta sem kodoj len bikenen jekh vaš pandž koruni. Dikheha, daha dzeka. Kecivar dikhlom bare balengere šukare vekslaken, sar lenca aven avri paš o Tuzeksos. Phučen korkore: ‚Na kames o boni vaš o pandž koruni? Bikenav o boni,‘ “ phenav u cirdlom la andro mlečňakos.

Calo čhon phiravas andre buťi the lošavas pes pre miri perši poťiňiben. Kidavavas le phuredere manušendar sa, so pes džal lačhes te kerel, the sar pes kerel andro provozis. Pal e praksa džanavas vaj keci dženen. Kaj som romaňi čhaj, čačes ňiko nič na odvakerel. Mek mange e gadži, so cirdel pro kotučis e belavo paska, ňisostar nič sikhavelas, sar pes kerel pašal o strojos.

„Slavko, dikhes kadi belavo paska. Joj hiňi pre na but makhlo thud.“

Pre paska dikhav keci mol, duj koruni the deš haľera.

„Sar džaha e ľolí paska, ta oda ela o makhleder thud vaš trin koruni the deš haľera.“ U e majstrovo e Bartačkovovo precirdľa e paska andro strojos the mukhľa e gombička start. E paska pes cirdel the o strojos čhingerel pre sako jekh sački, so andre lende automaticko pherel o thud. Pherde gonore le keraduneha spojoha peren pro pasos, kaj len kidav the thovkerav andro belave bedňici. Ľidžan len andro šilale thana u rakinen pro paleti.

„Sombatone džal e Slavka the e Ňina pro dileskeri mimoradno buťi,“ phenel o šargone balengero precedas andal o SSM, o socialisticko svazoz terne manušengero, so akana aviľa andal o šilalo than. Buter so vakerel man interesinel leskere o trin čislos bareder ciracha.

„Akana sombatone?“ ričinda e Ňina u me man preiľom andal e cirachuňi fascinacija.

„Dovakerďam peske o listki andre mozi!“

Texasky

„Hej, tak to bude pecka. Konečně si budu vydělávat peníze a budu si kupovat, co se mně jen zamane,“ říkám v šatně před ranní směnou kamarádce, která se mnou nastoupila do ostravské mlékárny v Martinově.

„No, už nebudeme brát jen osmdesát korun jak za praxi, chápeš? Můžeme si vydělávat jeden tisíc dvě stě kaček,“ dopovídá za mě kámoška Nina.

„Říkám ti, hned z první výplaty půjdeme do Tuzexu a koupíme si, víš co? Ty džíny!“

„Ale tam je to za bony. Kde je vezmeš?“ ptá se mě kámoška.

„Jak, kde vezmu! Koupím je před Tuzexem. Však je tam prodávají jeden za 5 korun. Uvidíš, poradíme si. Kolikrát jsem viděla ty vlasatý hezouny veksláky, jak s nimi šmelí před Tuzexem. Ptají se sami: ‚Nechceš bony, mám bony za pět, prodám bony,‘“ odpovím a zatáhnou ji do nejbližšího mléčňáku.

Celý měsíc jsem chodila do práce a těšila se na svou první výplatu. Sbírala jsem zkušenosti od starších spolupracovníků, jak se pracuje na dvousměnném provozu. Z praxe jsem tu poznávala už několik lidí. To, že jsem Romka, tu opravdu nikdo neřešil. Dokonce mi paní, která navlékala na kotouč modrou fólii, jen tak sama od sebe ukazovala, jak se obsluhuje stroj.

„Slávko, vidíš to je modrá fólie. Ta je na polotučné mléko.“

Na fólii vidím cenu dvě koruny deset haléřů.

„Když pojedeme červenou fólii, to už bude plnotučné mléko za tři koruny deset,“ a mistrová Bartáčková protáhla fólii do stroje a zapnula tlačítko start. Fólie se natahuje a stroj ji odsekává na jednotlivé sáčky, do kterých se automaticky stáčí mléko. Plné pytlíky se zavařeným spojem padají na pás, kde je odebírám a skládám do modrých plastových bedýnek. Zavážejí se do chladicích prostor a vyrovnávají se na palety.

„V sobotu jde Slávka a Nina na odpolední mimořádnou směnu,“ hlásí blondatý předseda ze SSM, Socialistického svazu mládeže, který právě přišel z chladicího prostoru. Víc než to, co říkal, mě zaujaly jeho o tři čísla větší holínky.

„Jako teď v sobotu?“ vykřikne Nina a já se konečně proberu z holínkové fascinace.

„Máme zamluvené lístky do kina!“

„Tak to máte blbé, holky, i když jste nové, tak musíte odpracovat jednu sobotní směnu v měsíci,“ s úsměvem odchází a my máme po kině.

„To si dělá srandu, ne?“ prohodím k Nině.

„Ta na del pes nič te kerel, čhajale! He te san neve, ta mušinen te kerel jekh sombat andro čhon,“ asabnaha džal het u amen hin pal e moza.

„Peske kerel pheras, na?“ phenav la Ňinake.

„Na, na kerel. Hoj geŇam andro svazos paš o terne, hin amen lengero sa, so pes majinel lenca te kerel,“ vakereŇ mange e Ňina, kaj te achaluŇav.

„Soske geŇam ke lende, Ňino?“

„Soske, soske! Ta hin len bachtale zajezi andre cuzina. Pre kale amen phiraha. U oda peske irin, Slavko, hoj andre cuzina phiraha!“

„Dumines?“

„Hat, džaha, sar e Ňina man vičinav! Keraha vaj keci buter e buti u phiraha pre dovoŇenka vaš šmišna love andre Bulharsko,“ u čhiđa vaj keci gonore thuda andre belavo bečkica.

„E prestavka! E svačina!“ diňa vika pre amende e mistrovo e Bartačkovo. Savore sar o slugadža džas telal e chodba andro šatni te chal. Oda ča pes mange tajsa mištes ušŇela! Pešo andro miro dživipen chudava miro baro poŇiňiben, som sunende pro maro le žiroha.

„Ta so, džas te dikhel ko Tuzeksos?“ phučav la Ňinatar, sar chučas andre maškaruno vudar andre električka štar o čislos u bešlam peske dži palal.

„Dodžanaha pes, vaš keci cinaha o boni,“ kerel le šereha u chudelas la zoraha e lavka, bo o šoferis fejs haminđa pre loŇi. Paš o Tuzeksos milijonos Ňipos u savore o vekslaki adadžives bikenen o boni vaš o šov koruni. Phiras pal lende, aŇe Ňiko amenge adadžives na bikenela tuňeder. Mištes džanen, hoj adadžives o Ňipi chudle o poŇiňibena, u nane lenca lav.

„Joj, ta so akana?“ phučav la kamaratkatar.

„Ňič, ta sem na dava jepaš poŇiňiben vaš o riflŇi,“ phendŇa e Ňina phares u me lake dav vaš o čačipen. Džas peske ča te bešel andre kavarňa Fenix pro foros. E čašnička andŇa, so kamahas – bari zmrzlŇina andro poharis the kaŇi kaveja la šlehačkaha. Mek kadaj na somas. Čujinas pes igen barikaňi the buterberšengri. O uče stolki, o kockimen skamindora le lampicenca kerenas cicho than andre kavarňa, kaj bešen buter terne manuša, so adadžives tiš možno chudle o love. MukhŇam buteder love la čašničkake the geŇam khere.

„Ta so, čhaje, kaj o poŇiňiben?“ phučel mandar, sar aviŇom khere, o dad he durkinel la burňikaha andro skamind, kaj majinav te thovel o love tele. „No, cha u vaker, keci chudŇal? Bo mušinas te cinel o cementos.“

„Savo cementos? Kamav te cinel o riflŇi! Mušinav pes te urel, te phirav andre buti,“ phenav le daŇeske, aŇe jov asal u vakereŇ: „So phires nangi? Hin tut paŇiv ke amende. Imar sal buterberšengeri u amenge kempel sako koruna. Akana amenge deha calo poŇiňiben u buter pal kada na vakeraha,“ phendŇa vikaha u mange o apsa

„Ne, nedělá. Tím, že jsme vstoupily do svazu mládeže, máme daná pravidla a povinnosti,“ vysvětlila mi Nina.

„Proč jsme tam vstoupily, Nino?“

„Proč, proč! Protože mají zajímavé zájezdy do ciziny. Na ty budeme jezdit. A to si piš, Slávko, že jezdit po cizině se bude!“

„Myslíš?“

„Jo, budeme, jako že se Nina jmenuju. Uděláme pár mimořádek a pojedeme na dovolenou za pár kaček do Bulharska,“ a hodila pár sáčků mléka do modré přepravky.

„Přestávka! Svačina!“ zavolala na nás mistrová Bartáčková. Všichni jako vojáci odcházíme útrokami chodeb do šaten na svačinu. To se mně zítra bude dobře vstávat! Dostanu poprvé ve svém životě první velkou výplatu, zasním se nad chlebem se sádlem.

„Tak co, jedeme omrknout ten Tuzex?“ ptám se Niny, když naskakujeme prostředními dveřmi tramvajky číslo čtyři a zabíráme si sedadla úplně vzadu.

„Zjistíme, za kolik koupíme bony,“ přitakala Nina a přidržela se sedačky, protože řidič prudce zastavil na červenou. Před Tuzexem milion lidí a všichni veksláci dnes prodávají bony za 6 Kčs. Obcházíme je, ptáme se, ale nikdo nám dnes bony neprodá levněji. Moc dobře vědí, že dnes lidí dostali výplatu, a jsou neúprosní.

„Ach jo, tak co teď?“ ptám se kámošky.

„Nic, přece nedám půl výplaty za džíny,“ prohlásila Nina zklamaně a já s ní souhlasím. Jdeme si alespoň sednout do kavárny Fenix na náměstí. Číšnice nám donesla objednávku – velký zmrzlinový pohár a turka se šlehačkou. Ještě jsem tady předtím nebyla. Cítila jsem se hodně důležitě a dospěle. Vysoké barové židle, čtvercové stolečky s lampičkami vytvářely poklidnou atmosféru kavárny, kde sedí mnoho mladých lidí, co asi dnes taky brali. Nechaly jsme tringel číšnici a rozešly se domů.

„Ta so, čhaje, kde máš výplatu?“ ptá se mě po příchodu táta a významně poťukává klouby ruky do stolu na znamení, kam mám peníze položit. „No, najez se a mluv, kolik jsi dostala? Bo musíme koupit cement.“

„Jaký cement? Chci si koupit džíny, musím se oblíkat, když chodím do práce,“ říkám tátovi, ale ten se jen usmívá a dodává, „co chodíš nahá? Máš teď povinnosti vůči nám. Už jsi plnoletá a my potřebujeme každou korunu. Teď nám dáš celou výplatu a nebudeme se o tom bavit,“ říká rázně a já mám slzy v očích. Ani jsem nedojedla a položila jsem na stůl ve vzteku tisíc korun. Odešla jsem z kuchyně do zadního pokoje, našťavaně jsem pustila rádio a naladila bratislavskou stanici. Vysílali pořad Pozor, zákruta!, který jsme poslouchali kvůli západním písničkám. Jo, to byla zákruta, byla jsem o své love lehčí a vztekla. Jo, určitě, mě tak zajímá ten váš cement!

andro jakha. Añi na dochaľom u thodľom pro skamind la choľaha jekh ezeros. Odgeľom andal e kuchňa andro paluno kher, choľamen mukhľom o radijos the arakhľom e bratislavsko staňica. Dźalas e Pozor, zăkruta!, so řunahas o gila andal o zapados. Hat, oda has e zakruta. Somas bijo love lokeder the choľamen. Hat, ta na avka man interesinel koda tumaro cimentos!

Mek varesave dľivesa chavas choľi, aľe achaliľom palis, sar dikhľom oda cimentos khere u le dades, sar kerel o neve dili, hoj řačas mire love lenge kampil. Dovakerďam amen, hoj sako řhon lenge thovava pre oda skamind pandź řel koruni u so mange ačhola, ta peske thovava pre sera pro riffi. Dumindľom peske, hoj o dad e daj řačas predal amende kerenas, so řa kampilas, u samas khere but manuša. Thovenas amenge amaro kher, hoj la famelija te avel, sar pes phenel peskero than andro dźivipen.

O riffi peske palis cindźom u has amen la Ňinaha jekh sar aver – o leviski, so molas 45 boni. O boni cindľam vař o 4,50 Kčs. Oda řa has vareso!

Aver berř mange jekhvar mukhle savore o love, hoj pes te sikhavav te kerekinel. Molas jekh ezeros the duj řel koruni. Kas peske duminen voźinavas pal jekh agor Ostrava pre aver? Savora famelija! Ačhiľa pes mandar, hoc he na kamavas, o taksikaris. U sar aver, lidźavas savoro, so kampilas, o tovaris, farbi te malinel, ko dochtoris he buter. Tiř dźavas le motorihava řař e bibi Haňa vař e Olga ke Poruba, sar peske phende, hoj avena te dikhel ke amende. U me dźavas le motorihava u sikhavavas man feder te kerekinel o motoris, so pes mange palis avela řa pre chasna. Pre Slovensko has o drom baro, aľe dogeľom miřtes.

So predal e famelija bi na keravas. U tiř imar somas andre Polčiko, Bulharsko the andre Rumunsko. E buti, so kerahas buter řasos, pes amenge palis sikhadľa, hoj řaj geľam andre cuzina.

Ještě pár dní jsem trucovala, ale pochopila jsem, když jsem viděla ten cement doma a tátu, jak dělá nové podlahy, že opravdu ty moje peníze potřebují. Domluvili jsme se spolu, že každý měsíc jim budu na stůl pokládat pět set korun a zbytek si budu šetřit na texasky. Uvědomila jsem si, že pro nás rodiče skutečně dělali, co mohli, a že nás doma bylo požehnaně. Stavěli pro nás domov, aby naše rodina měla, jak se říká, svoje teritorium.

Texasky jsem si časem koupila a měly jsme je s Ninou stejné – levisky, které stály 45 bonů. Bony jsme sehnaly za 4,50 Kčs. To byla paráda!

Příští rok mi dokonce jednou ponechali celou gáži, abych si mohla udělat řidičák, který stál jeden tisíc dvě stě korun. Koho si myslíte, že jsem pak vozila z jednoho konce Ostravy na druhý? Celé široké příbuzenstvo! Stal se ze mě nedobrovolný taxikář. A samozřejmě jsem přepravovala vše, co bylo potřeba, nákupy, barvy na malování, k lékaři a tak podobně. Taky jsem zajela pro tetu Haňu, Olgu, do Poruby, když byla domluvená návštěva u nás doma. A já jezdila a střádala řidičské zkušenosti, které se mně v budoucnu náramně hodily. Na Slovensko byla cesta daleká, ale zvládla jsem ji...

Co bych pro rodinu neudělala. A mimochodem, už jsem byla v Polsku, Bulharsku a v Rumunsku. Těch pár mimořádek za tu možnost vycestovat do zahraničí rozhodně stálo.

Mária Hušová

Mladá Boleslav

Do romštiny přeložila Erika Godlová.

3. místo

Rovav tumenca, mire manuša, bihangoskre raťate, kana san mange pre godí.

Bešav phandle jakhenca.

O čhon pal e blaka čhivel udud pre miro muj,

kana rodav, so pes tumenca ačhela.

E ruža barol kijo agor andre bar.

E učhaľin cirdľi opral tute.

Na mukhen ke tute o kham, leskro udud.

Kaľi sal, tu ruža. Te merel musaj.

O kandre len phusaven.

Tire hine.

Oleske našťi achal'ona.

Bijejileskre len tuke phagerena, peskra daratar.

Na la phuvatar baros avri.

Baros la meľatar.

E kaľi ruža, andre bar, pro agor bijo udud,

dikhes suno, godí...

Tu savoro šunes.

Na. Ma garuv oda le svetostar

andro čorikano kher.

Dža u ker vika pal tiro sajekhipen!

Andre tute, avka sar sal, hino o manušipen.

Ča vaš oda,

hoj kaľi sal,

baros avri pro agor andre bar.

Pro pheras, hoj o kaľipen tut thod'as

andro kaľipen.

Ňiko na peravela so tut učharel – o pochtan

kerdo kale došendar.

Čierna ruža

Plačem s tebou, národ môj, keď v tichu noci myslím na teba.
Sedím s privretými očami.
Mesiac za oknom mi svieti do tváre,
keď hádam, čo s tebou sa stane.

Ruža, zasadená si v kúte záhrady.
Prístrešok postavený.
Nedoprajú ti slnka, jeho lúč.
Čierna si ruža, odsúdená na zánik.

Tŕnie ich pichá.
Tvoja súčasť.
Tú nikdy nepochopia.
Bezcitne zlomia ti ich zo strachu.

Nie v zemi rastieš.
Rastieš na odpadku.
Čierna ruža v tmavom kúte záhrady,
snívaš, myslíš...

Ty všetko cítiš.
Nie. Neskrývaj to pred svetom
v biednej chatrči.
Choď a vykrikuj o svojej rovnosti!

I v svojej prirodzenosti si národ.
Len preto,
že čierna si,
rastieš v kúte záhrady.

Smiešne, že temno odsúdilo
Ťa na temnosť.
Nik nezbúra prístrešok – baldachýn
čiernych odsúdení.

Ńiko tut na dela andre kaŕi phuv.
Aŕe savore uŕaren, hoj chudeha aver farba.
Meres.
Šuŕos avri, sal buter bisterdŕi.

Tu ŕukar kaŕi ruŕa.
Tire phusavibena zoraleder.
Buter phusaven.
Arakhes tut, oleske ŕoha na achaŕona.

O pochtan opral tute mire vastendar kerava.
Na hoj tuke te anav o uŕhaŕin, so tut murdarel.
La balvatar the burkatar tut arakhava.
Cikŕori, na kames te dŕal pale kije oda, so imar sas.

Amare dŕivesa nane bidarutne.
Šukar sal, kaŕi ruŕa, andro kalo agor barakero.
Naŕŕi barares e bar tu,
ko thoŕal la pro drom kijo meriben...

Nik nepresadí ťa do čiernej zeme.
No všetci čakajú, že farbu zmeníš.
Vädneš.
Vysycháš a viac si zabudnutá.

Ty krásna čierna ruža.
Trnie máš tuhšie.
Viac pichá.
Brániš sa, to nikdy nepochopia.

Baldachýn Ti z mojich rúk postavím.
Nie aby robila som smrtonosný tieň.
Leč, aby som ťa pred vetrom a búrkou ochránila.
Drobná sa brániš návratom do svojej minulosti.

Súčasnosť nie je plná bezpečnosti.
Krásna si čierna ruža v temnom kúte záhrady.
Záhradníkom nemal si byť,
kto odsúdil si ju na zánik...

Tomáš Hendrych

Speciální cena za romštinu

So hin perdal tute dživipnaskero smislos?

O dživipen. Šukar lav u mek šukareder hin ada, so terđol pal leste. Hin somnakuno, bo amari Phuv hiňi aver vaš oda, hoj pal late phiren džide vod'a. Aver planeti andre amari Khameskeri sustava ajse nane. The vaš oda pal o dživipen o manuša but irinen o giľa, o giľutňa the aver pisišagi. Jekh lendar sas the o čechiko tekstaris o Jiří Grossmann. Leskeri giľi Zavidzinav lačhes sikhavel o šunde le manušeskero, savo džanel, hoj hin pašes o vigos leskere dživipnaske. Andre giľi pes giľavel pal ada, sar zavidzinel aver dženenge the la prirodake ča ajse veci, save o mulo dženo imar šoha na dikhela u na šunela.

Adaj hin charno kotor la giľatar:

Zavidzinav le paňenge, dikhav len te čuľol.

Zavidzinav le mareng, šunav len te pekel.

Zavidzinav le jagenge pachnuco thuv.

Zavidzinav le ruženge u so olestar.

Zavidzinav le berevľenge medovo bar.

Zavidzinav le dubnoske, hoj anel o majos.

Mek jekh manuš, savo pal kada tematos vakerelas, sas o filosofos Sókratés.

Koda phend'a: „Na dživas, kaj te chas, aľe chas, kaj te dživas.“ So oleha kamľa te phenel? O filosofa peske thovkeren o phučibena u snažinkeren pes pre lende te arakhel o odpheňibena. Kada citatos bi šaj odphend'ahas pro phučiben: Soske dživas? Leskere lavendar šunas, hoj o dživipen andre peste garuvel buter e zor the o potencijalos sar ča ada, hoj dichinas, pijas u chas, kaj te na meras. So hin akor le dživipnaskero smislos?

Na kamav te irinel pal jekh veca, savi hiňi jekhori čači. But džene džanle te phenel, so ada hin, dži kana sle igen phure. Šunav man mek terno pre ada, kaj te ča avka pisinav, soske phirav pal kadi kedvešňi phuv. Kerava vareso aver, probalňnava te zairinel so nekbuter kampelĭpena, save le manušeske kempel te pherel, kaj te avel bachtalo.

Peršo: O chaben, o pijiben the aver veci bi savengere našťi dživas. Ha, čačes, sar imar pisinđom, na starčinen ada kijo bachtalo dživipen, aľe bi lengere bi ada tiš na geľahas. Le manušen igen avri dukhavel, te nane len sostar te dživel u šaj mek buter, te nane len so te del le čhavenge te chal. Na pisinava pal ada buter, ada prosto čačipen.

Co je pro tebe smysl života?

Život. Krásné slovo a ještě krásnější je to, co stojí za ním. Je jedinečný, protože naše Země je jiná právě proto, že po ní chodí živé duše. Ostatní planety v naší sluneční soustavě takové nejsou. I proto o životě lidé hojně píší písně, básně i jiné písemnosti. Jeden z nich byl i český textař Jiří Grossmann. Jeho píseň Závidím dobře ukazuje pocity člověka, jenž ví, že se blíží konec jeho života. V písni se zpívá o tom, jak závidí ostatním bytostem i přírodě obyčejné věci, které mrtvý člověk již nikdy neuvidí ani nepocítí.

Tady je krátká ukázka z písně:
Závidím řekám, vidím je téct.
Závidím chlebům, cítím je péct.
Závidím ohňům voňavý dým.
Závidím růžím a nepochodím.
Závidím včelám medový ráj.
Závidím dubnu, že přivádí máj.

Ještě jeden člověk, který o stejném námětu mluvil, byl filozof Sókratés. Ten řekl: „Nežijeme, abychom jedli, ale jíme, abychom žili.“ Co tím chtěl říci? Filozofové si pokládají otázky a snaží se na ně nacházet odpovědi. Tento citát by mohl odpovědět na otázku: Proč žijeme? Z jeho slov cítíme, že život v sobě skrývá více síly a potenciálu než jen to, že dýcháme, pijeme a jíme, abychom nezemřeli. Co je tedy smysl života?

Nechci psát o jedné věci, která je jediná pravdivá. Mnoho lidí dokázalo povědět, co jim je, až když byli velmi staří. Cítím se ještě mladý na to, abych jen tak napsal, proč chodím po této drahé zemi. Udělám něco jiného, zkusím zapsat co nejvíce potřeb, které člověk potřebuje naplnit, aby byl šťastný.

První: Jídlo, pití a jiné věci, bez kterých nemůžeme žít. Ano, pravda, už jsem o tom psal, nestačí to k šťastnému životu, ale bez nich by to také nešlo. Lidi velmi trápí, když nemají z čeho žít a možná ještě více, když nemají co dát dětem k jídlu. Nebudu o tom psát více, to je jednoduchá pravda.

Druhá: Dobré zdraví. Stejně jako první bod to není žádná hluboká myšlenka. Vždyť u našich babiček a dědů vidíme, jak jim jejich stáří bere radost ze života. Říkají nám, že je tady něco bolí, potom zase jinde. Někdy je nám jich líto, když je posloucháme.

Dujto: O lačno sastipen. Avka sar o peršo bodos nane ada nšisavi bari godi. Sem pre amare phure dada the daja amen dikhas, sar lenge lengero phuripen lel e radostá le dživipnastar. Phenen amenge, hoj len adaj vareso dukhal palis pale avrether. Varekana amenge hin phares, kana len šunkeras. Čačes len rado dikhas, u vaš oda na kamas, kaj pes te šunen nalačhes. Amen bi šaj vareso kerđamas prekal lende, kaj te aven pale terne. Aľe oleha na keraha nič. Ajsi zor amen nane. Dži len ada na dukhala, avaha amen ola džene, save palis phenena aver manušenge pal amare nasvalibena.

Pal kada tematos irinel tiš o anglicko spisovateľis o Jonathan Swift. Andre peskero nekprindžarutno romanos Le Gulliveroskere droma vakerelas o vakeriben, kaj pro jekh ostrovos o Gulliveros arakhela o manuša, save šoha na merena. But phuron, sar ča ajse džene, u dži len hin igen but berša palis len užarel o dživipen bijo meriben. O phučiben hin, te olestar hin len radostá. Vaš oda, hoj prekal lengero phuripen imar našti keren oda, so bi lenge andahas o asabena. But časos lenge phares. Ajsi dživipen nane šukar. Me bi oda na kamľomas. Na kamav te merel, aľe asi bi na kamľomas te el aňi furt o phuro papus.

Trito: O mištiben aver dženenca. Vaš ada, kaj te šunas amen lačhes, amenge kampil te dživel maškar džene, save rado dikhas, šaj the kamas. Te khatar peste dikhas o vlastnosti sar o kamiben, e radostá, o smirom, o avriľikeriben, o lačhipen, o lačhejileskeriben, o kovlejileskeriben, o zľikeriben, sar amenge ela andro jilo? Šukar oda genel, na? Keci kale lava použivinas andro sakodiveskero dživipen? Šaj na dži avka, sar bi kamľamas. Na kamav te phenel, hoj sa hino nalačhes, sem sako amendar pes snažinkerel te ľikerel pes kijo manuša so nekfeder. Ada mištes. Aľe phučav korkoro pestar, te ada hin čačes avka baro, ta savi institucija kerel nekbuter buti, kaj maškar o džene te avel kale šukar vlastnosti. O politika? O rašaja? O sikhaviben pro školi? Ńiko mange na avel pre godi, ko anel maškar o manuša kale vlastnosti sar peskeri buti. Dičhol ada avka, hoj ada ačhiľa pro dada the o daja, kaj te ľidžan kij'oda peskere čhaven.

Pal mande ada hin aľe frima. O školi, kaj o čhave hine nekbuter idejos le d'ivesestar, šegitinen le studentenge kij'oda, kaj te dochuden so nekučeder sikhaviben, aľe ľidžan ada kije feder, učeder moralka? Kidňom avri akana o čechiko lav, aľe aňi maškar o gadže les na šunas but pre ulica. No kaj te jekh dženo avel bachtalo, mušinel te dživel maškar o manuša, save pes ľikeren šukares jekh avreske. Na maškar o manuša, save hine barvale, godaver, zorale the šukar. Savore kale seri le manušeskere hine lačhe, aľe kije čačikaňi bacht na ľidžan. Vaš oda mange gondolínay, hoj e moralka hiňi bareder.

Opravdu je máme rádi, a proto nechceme, aby se cítili špatně. Kéž bychom pro ně mohli něco udělat, aby byli znovu mladí. Nicméně s tím neuděláme nic. Takovou moc nemáme. Až je nic nebude bolet, budeme my ti, kteří poté budou povídat ostatním o svých nemocech.

O tomto tématu psal také anglický spisovatel Jonathan Swift. Ve svém neznámějším románu Gulliverovy cesty vypráví příběh, kdy na jednom ostrově Gulliver najde lidi, již nikdy nezemřou. Dlouho stárnou jako normální lidé a až dosáhnou vysokého věku, potom je čeká nesmrtelný život. Otázka je, jestli z toho mají radost. Jelikož kvůli svému stáří už nemohou dělat to, co by jim přineslo veselí. Často jsou smutní. Takový život není hezký. Nechtěl bych ho. Nechci umřít, ale asi bych nechtěl být ani navěky stařec.

Třetí: Dobré vztahy s ostatními lidmi. Proto, abychom se cítili dobře, potřebujeme žít mezi lidmi, které máme rádi, možná dokonce milujeme. Když kolem sebe vidíme vlastnosti jako láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, mírnost, sebeovládání, jak nám je u srdce? Hezké čtení, že? Jak často tato slova využíváme v každodenním životě? Možná ne až tolik, kolik bychom chtěli. Nechci říct, že je vše špatně, vždyť každý z nás se snaží chovat co nejlépe. To je dobře. Nicméně se ptám sám sebe, jestliže to je opravdu tak důležité, tak jaká instituce dělá nejvíc práce, aby mezi lidmi byly ty krásné vlastnosti. Politici? Duchovenstvo? Vzdělávání? Nikdo mě nenapadá, kdo nese mezi lidmi takové vlastnosti jako svou práci. Vypadá to tak, že to zůstalo na rodičích, aby k tomu vedli své děti.

Dle mého je to ale málo. Školy, kde tráví děti nejvíc času ze dne, pomáhají studentům k tomu, aby získali co nejvyšší vzdělání, ale vede to k lepší, vyšší morálce? Použil jsem nyní české slovo, ale ani mezi Neromy ho na ulici moc neslyšíme. Nicméně, aby jeden člověk byl šťastný, musí žít mezi lidmi, kteří se chovají pěkně jeden k druhému. Ne mezi lidmi, již jsou bohatí, moudří, silní a krásní. Všechny tyto lidské stránky jsou dobré, ale k opravdovému štěstí nevedou. Proto si myslím, že morálka je důležitější.

Čtvrtá: Duchovní potřeby. Proč teď píší něco o víře? Vždyť na světě je mnoho lidí, kteří nevěří v Boha a říkají, že ho ani nepotřebují. Česká kultura je založena na křesťanství. Navíc jen někteří z Romů jsou nevěřící, i když nechodí do kostela. Ježíš Kristus ve svém kázání na hoře mluvil o tom, kdo je šťastný. Řekl i tato slova: „Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.“ (Matouš 5:3, Bible Kralická)

Co znamenají slova chudí duchem? Možná nás napadne někdo, kdo se špatně učil ve škole. Chtěl tím tedy Ježíš říct, že člověk, jenž není chytrý, bude šťastný. Musí být

Štarto: O duchovna kampelipena. Soske akana irinav vareso pal o pařaviben? Sem pre luma hine but manuša, save na pařan andro Del u phenen, hoj les lenge aņi na kampel. E řechiko gadřikaņi kultura hiņi zathodĭ pro kresřanstvo. Opral řa varesave dřene le Romendar hine napařabnaskere, choc na phiren andre khangeri. O Ježiř Kristus andre peskero vakeriben pro verchos vakerelas pal ada, ko hino bachtalo. Phendā the kale lava: „Bachtale hine o řore pre vodĭ, bo lengero hin o řeboskero kralĭřagos.“ (Mat 5:3, E Nevi zmluva andre romaņi řhib)

So znameņinen o lava „řore pre vodĭ“? řaj amenge avela pre godĭ vareko, ko nalařhes sikhľolas andre řkola. Kamľa oleha akor o Ježiř te phenel, hoj o dřeno, savo nane godāver, ela bachtalo? Muřinel te el dilino, kaj te na dikhel savore pharipena the e dukh khatar peste u akor ela bachtalo? řaj ada avka diřhol, aľe le Ježiřoskere lava garuven aver godĭ. řore manuřes nane love, choc leske kampel kijo dživipen. Kaj te cinel peske o maro, o aro, o oľejis the avka. řaj dřanel buter sar o barvalo manuř, keci love pořinela vař o chaben. Avka miřtes ov dřanel, sar o love kampel leske. O řoro manuř pre vodĭ, na pro love, istones miřtes dřanel, hoj kijo dživipen kampel leske e vodĭ, e svato vodĭ le Devlestar. řaj phenas, pal o Ježiřis, kijo bachtalo dživipen le manuřenge kampel, kaj te avel len pařutno vstahos le Devleha.

Pandřto: O uřaripen. Sako amendar varekana zadřivela vareso, olestar rovela. Abo choc na rovela, řunela e dukh andro jilo. Andre kada řasos talam nařti avel bachtalo, aľe kampel leske, kaj ada te birinel u dři kadi dukh predřala, kaj řaj řunel pes pale lařhes. E gendĭ Hope in the Age of Anxiety (O uřaripen andro le dukhaker o idejos) phenel e zaujimavo godĭ: „Amenge kampel o uřaripen, kaj te řunas amen lařhes andro jilo. U hin ada nekfeder drab prekal ada, kaj te prezoraras o řunde, hoj sam bi e zor, korkore vaj kana řunas e dar.“ Kana porovņinah o lav uřaripen le řechike laveha “naděje”, ta romane lavestar dikhas buter, soske ada le manuřenge kampel, kaj te aven bachtale. O uřaripen nane řa pal ada, hoj jekhvar ela feder. Choc na dřanas kana u ko ada řerinel. O uřaripen hino vareso pre soste amen uřaras u dikhas ada furt angle amende. Kana řisar na cerpinas, the te pes amenge ařhiľa varesavo baro pharipen. řaj vař oda das upre o řero u dikhas pre varesoste lařho.

Pale sar pař o bodos řtarto řaj phuřkerav pestar, kaj vaj kastar o uřaripen o dřene dochudena? Na kerava ada, aľe darav man, hoj bi lařho odpheņiben tiř na arakhľomas.

Koda sle pandř bodi, save pal mande ľidřan kijo feder dživipen. Mek jekhvar len pisinava avri: o chaben, o pijiben the aver veci bi savengere nařti dřivas, o lařho sastĭpen, o miřtiben avre dřenenca, o duchovna kampelipena the o uřaripen.

hloupý, aby neviděl všechno utrpení a bolest kolem sebe, a díky tomu byl šťastný? Může to tak vypadat, ale Ježíšova slova schovávají jinou myšlenku. Chudák nemá peníze, třebaže je potřebuje k životu. Aby si koupil chléb, mouku, olej a tak. Možná více než bohatý člověk ví, kolik peněz zaplatí za jídlo. Až moc dobře si uvědomuje, jak jsou peníze třeba. Chudý člověk na duchu, ne na penězích, stejně dobře ví, že k životu potřebuje ducha, svatého ducha od Boha. Jednoduše řečeno, podle Ježíše, ke šťastnému životu je lidem třeba, aby měli blízky vztah s Bohem.

Pátá: Naděje. Každý z nás někdy zažije něco, z čeho bude plakat. Popřípadě, i když nezapláče, ucítí bolest. V takovém období asi nemůže být spokojený, ale potřebuje, aby to vydržel a až ta bolest přejde, aby se mohl cítit znovu dobře. Kniha *Hope in the Age of Anxiety* (Naděje v době úzkosti) uvádí zajímavou myšlenku: „Naděje je nezbytná pro naši duševní pohodu. A je to ten nejlepší lék na to, abychom překonali pocity bezmoci, osamění a strachu.“ Když porovnáme slovo „užaripen“ s českým slovem naděje, tak z romského slova vidíme více, proč ji lidé potřebují, aby byli šťastní. Naděje není jen o tom, že jednou bude lépe. I když nevíme, kdy a kdo to změní. Naděje je něco, na co čekáme a vidíme to stále před sebou. Když nijak nestrádáme, i když se nám stalo nějaké neštěstí. Můžeme díky tomu dát vzhůru hlavu a dívat se na něco dobrého.

Znovu, jako u bodu čtvrtého, se mohu ptát sebe, kde nebo od koho naději lidé obdrží? Neudělám to, ale bojím se, že dobrou odpověď bych též nenašel.

To bylo pět bodů, pět potřeb, které podle mého vedou k lepšímu životu. Ještě jednou je vypíši: jídlo, pití a jiné věci, bez kterých nemůžeme žít, dobré zdraví, dobré vztahy s ostatními lidmi, duchovní potřeby a naděje.

Ještě se chci zamyslet nad naší společností obecně. Něco ke spokojenosti chybí mladým, něco věkem starším. Mládí, morálka, víra. Navíc určitě to ani nejsou všechny potřeby, které jsou lidem třeba k tomu, aby byli šťastní. Nejvíce je mi líto dětí. Ano, mládí mají, ale ostatní potřeby jim často nikdo nenaplní.

Chci být šťastný, ale ještě více bych chtěl, aby takoví byli lidé okolo mě. Potom budu šťastný i já sám. Asi nemohu dělat více, než prosit Boha v modlitbách. Tak, jak řekl Ježíš ve vzorové modlitbě:

„Ať přijde tvé království. Ať se děje tvá vůle, jako v nebi, tak i na zemi.“
(Matouš 6:10, Překlad nového světa)

Mek man kamav te zaduminel pal amaro jekhetañiben obecnones. Vareso kije bacht chibinel le ternenge, vareso le phurederenge. O terñipen, e moralka, o pařaviben. Mek pašoda řaj ada añi nane savore kampfipena, saven le dženenge kampfel kij'oda, kaj te aven bachtale. Nekbuter mange hin phares pal le řhavende. Ha, o terñipen len hin, aře aver kampfipena but ñikastar na dochudena.

Kamav te el bachtalo, aře mek buter bi kam'omas, kaj ajse džene te aven khatar mande. Pařis avava bachtalo the me korkoro. Talam nařti kerav buter, sar te mangel le Devles andro modliřagi. Avka, sar phend'a o Ježiřis andre o vzorovo modliřagos:

„Mi avel tiro krařiřagos! Mi ařhel pes tiri vo'ľa avke sar andro ñebos, avke the pre phuv!“

(Matuř 6:10, E Nevi zmluva andre romañi řhib)

Texty z dílen Vaker romanés 2020

Zdeňka Horváthová

Raw, Tanvald, 9. ročník ZŠ

Sar miri daj, o dad dživenas

Miri daj hiňi pal e Slovensko, le Perješistar. Dživelas andre bida. Lakeri daj sas nasvaľi. Palis miri daj geľa andro ustavos. Kode avri bariľas. Palis lakeri bibi la iľa kija peste. Barardžas la avri. Has pre late fejs lači. Rado la dikhelas. Sar miri daj bariľas avri, ta pes zakamadžas andre mro dad. Has lenge dešupandž berš. Jon peha dživen dži akana. Tranda the pandž berš peha dživen. Rado pes dikhen. Mira da he mire dades fejs rado dikhav. Dav vaš lenge miro dživipen. Palikerav mire dadeske he mira dake vaš kada, hoj man avri bararde.

Jak můj táta a máma žili

Moje máma je ze Slovenska, z Prešova. Žila tam v bídě. Její máma byla nemocná. Moje máma šla potom do ústavu. Tam vyrostla. Pak si jí k sobě vzala její teta. Vychovala ji. Byla na ni moc hodná. Měla ji ráda. Když moje máma vyrostla, zamilovala se do mého táty. Bylo jim patnáct. Žijí spolu do teď. Třicet pět let spolu žijí. Mají se rádi. Mám mámu s tátou moc ráda. Dám za ně vlastní život. Děkuju svým rodičům za to, že mě vychovali.

Nikola Salvetová

ZŠ Šalounova, Ostrava-Vítkovice, 7. ročník

O pajacis

Jekhvar raťi geľom te sovel le pajaciha. Zasovavas he džalas mange suno. Andre kada phundradžom o jakha he dikhlom le pajacis, sar thovel jakh pre mande he palikerel mange. Phenda mange, hoj man te vakerav le pajaciha, hoj predal o dıves som furt andre škola he le kamaratenca. Počoral amen pregeľam pal o kher he ilas man andre kuchňa, kaj mange kerla o palačinki. Palis savore chaľam he has amen pherdo per. Samas čale. Geľam amenge te pašľol, hoj te chudas zor, hoj šaj amen chuťkeras pro ihriskos. Oj, dukhal! O pajacis peske phagľas e čangori. Mindžar avľom denašľom leske te sastarkerel he te zaphandel. Ale sar ušťilom, ta e čang has lačhes he avľa mange pre godži, hoj oda savoro has ča o suno.

Plyšák

Jednoho večera jsem šla spát se svým oblíbeným plyšákem. Usínala jsem a zdál se mi sen. V něm jsem otevřela oči a viděla plyšáka, jak mě pozoruje a zdraví. Řekl mi, abych si s ním povídala, že přes den jsem pořád ve škole a s kamarády. Byli jsme se tajně projít po bytě a vzal mě i do kuchyně, že mi udělá palačinky. Potom jsme je všechny snědli a měli plná bříška. Šli jsme si teda odpočinout a nabrat sílu, abychom si mohli zaskotačit na hřišti. Ale ouvej! Plyšák si zlomil nožičku. Hned jsem mu ji běžela ošetřit, zavázat. Ale když jsem se probudila, noha byla v pořádku a já si uvědomila, že to byl všechno jen sen.

Simona Sadzisorová

Ústí nad Labem, ZŠ Předlice, 7. ročník

So man e daj o dad sikhade?

Me man vičínáv e Simona Sadzisorová. Phirav andre 7.A andre škola Predlicende. Miri daj pes vičinel e Marie Gadzisorová a mro dad pes vičinel o Arpad Gadzsor. Mra da he le dades fejs kamav. Sam šov čhave. E daj pal amende bajinel. Trapinel pes. E daj amen barad'á fejs lačhes. Sikhada amen, kaj te na vakeras džungales maškar o manuša. Khere pal peste pratinas. Pomožinas la dake. Na mukhas, hoj te pratinel oj. Keras sa, kaj pes furt te na trapinel. O dad phirel andre buči, kaj amen te anel love. Phirel pes pre amende te trapinel. Fejs les kamav. Hine miro jilo, miro savoro. Fejs amen sikhade lačhe veci. Kamav len fejs. O dad kerel o sekuriťakos. Phirel sako d'ives andre buči. Mre dades tiš fejs rado dikhav.

Co mě naučili moji rodiče

Jmenuju se Simona Sadzsorová. Chodím do 7. A v Předlicích. Moje máma se jmenuje Marie Gadszorová a táta se jmenuje Arpad Gadszor. Rodiče mám moc ráda. Je nás šest dětí. Máma se o nás stará. Dře se. Máma nás moc dobře vychovala. Naučila nás, abychom před lidma nemluvili sprostě. Doma po sobě uklízíme. Pomáháme mamince. Nedopustíme, aby uklízela ona. Děláme všechno proto, aby se pořád nedřela. Táta chodí do práce, abychom měli peníze. Chodí na nás dřít. Mám ho moc ráda. Jsou moje srdíčko, moje všechno. Naučili nás hodně dobrých věcí. Moc je miluju. Táta dělá sekuritáka. Chodí každý den do práce. Tátu mám taky moc ráda.

Texty z dílen Vaker romanes 2021

Alena Batiová

Klub Beztíže, Praha, 9. ročník ZŠ

Hin tuke jekh, te vareko phenel cikán, či hin feder Rom?

Nane mange jekh, kana o manuša phenen „cikán“. Le gadžendar oda šund’ol avresar. Oda hin, sar te bi o gadžo phenelas le kale manušenge „negr“. Oda hin aver, kana o Roma phenen jekh avreske čechika „cikán“, a’le kana oda phenen o gadže, oda fejs bajinav. Hin feder, sar o gadže phenen „Rom“ le Romenge, bo o lav „Rom“ nane rasisticko. Hino spisovno. Oda hin stejno, tiš feder hin te phenen o Roma le gadženge „Češi“ sar „gadže“.

Je ti jedno, když někdo říká cikán nebo je lepší Rom?

Není mi to jedno, když lidi říkají „Cikán“. Od Neromů to zní jinak. To je, jako by Nerom říkal tmavým lidem „negr“. Je to jiné, když v češtině Romové sami sobě říkají mezi sebou „Cikán“, anebo když to říkají Neromové, to mi opravdu vadí. Je lepší, když Neromové říkají „Rom“ Romům, protože slovo Rom není rasistické. Je spisovné. Je to stejný, taky je lepší, když Romové říkají Neromům „Čechu“ než „gadžo“.

Samuel David

Vzdělávání Pro-Spect, Brno, 8. ročník ZŠ

Koda kipocis mange leperel, sar somas andro domovos. U somas rado, hoj kode somas, bo kode sikhľiľom, sar pes te ľikerel, sar te sikhľol. Som rado, hoj kode somas, bo bi kanakes kada ľil na pisinavas. Miro nav hin o Samuel David. Phirav pre zakladno škola Osmec andre trjeda 8. A. Phirav ke Margita pro kruřkos Romaňi ĉhib – organizované vzdělávání Prospect. Hin mange deřuřtar berř.

Ten obrázek mi připomíná, jak jsem byl v dětském domově. Jsem rád, že jsem tam byl, protože tam jsem se naučil, jak se chovat, jak se učit. Jsem rád, že jsem tam byl, protože bych teď toto psaní nepsal. Jmenuji se Samuel David. Chodím na základní školu Osmec do 8. třídy. Chodím k Margitě na kroužek – romský jazyk – organizované vzdělávání Prospect. Je mi 14 let.

Vanesa Dunková

ZŠ Gebauerova, Ostrava, 7. ročník

Hin man kamaratka, so laha phirav sako džives avri. Amen peha phiras avri. Las peha o gend'a he ginas peske. Me igen fejs rado ginav o gend'a. So akana gind'om hin e gend'i, so pes vičinel Helipotr. Oda fejs thul'i gend'i, afe som rado, hoj la gind'om he palis peske das duma la kamaratkaha he gelam peske khere. Sako džives man pririchtinav andre škola o ulohi. E matika hin o predmetos, savo rado dikhav. Gondol'nav mange, kaj som andre matika lači. Užarav man, hoj mange ginava varesavi gend'i he kaj la gend'a avela tiš o šukar vakeriben.

Mám kamarádku, se kterou chodím každý den ven. Chodíme spolu ven. Vezmeme si knížky a čteme si. Já si moc ráda čtu knížky. Knižka, kterou jsem teď zrovna četla, se jmenuje Helipotr. Je to hodně tlustá kniha, ale jsem ráda, že jsem jí přečetla, a pak jsem o tom mluvila s kamarádkou a šly jsme domů. Každý den si připravuju úkoly. Matematika je předmět, který mám ráda. Myslím si, že jsem v matematice dobrá. Těším se, že si přečtu nějakou knížku a že to bude pěkný příběh.

Jasmína Veselá

ZŠ Přemysla Pittra, Ostrava, 7. ročník

Jejki tuke, kana varíko phenel tuke cigan vad' phenel Rom?

Jejki mange, kana phenen mange cigan, vad' Rom. Me žanav muro i katar me, ko sim. Me žanav ke romani sim. Naj muk vorbin e gáže, so kamen, jajki mange. Cigan naj Rom. Baro rozdíli, ka e Rom aver sar vorbi pe, tak ka cigan, ciganski pale aver. Či haťarav feri romanes. Taj či lažav ma anda kado, ka romani sim. Bari mangi sim ande kodo, ka romani sim. Ka romňi sim, žanav muri šib taj muri kultura.

Je ti jedno, jestli někdo říká Cikán nebo Rom?

Je mi jedno, jestli někdo říká Cikán nebo Rom. Já vím svoje, odkud jsem a kdo jsem. Víím, že jsem Romka. Neromové ať si říkají, co chtějí. Mně je to jedno. Cikán není Rom. To je velký rozdíl, když se řekne Rom, anebo když se řekne Cikán, cikánský. Nerozumím romsky moc. A nestydím se za to, že jsem Romka. Jsem na to hrdá, že jsem Romka. Protože jsem Romka, znám svoji řeč a svoji kulturu.

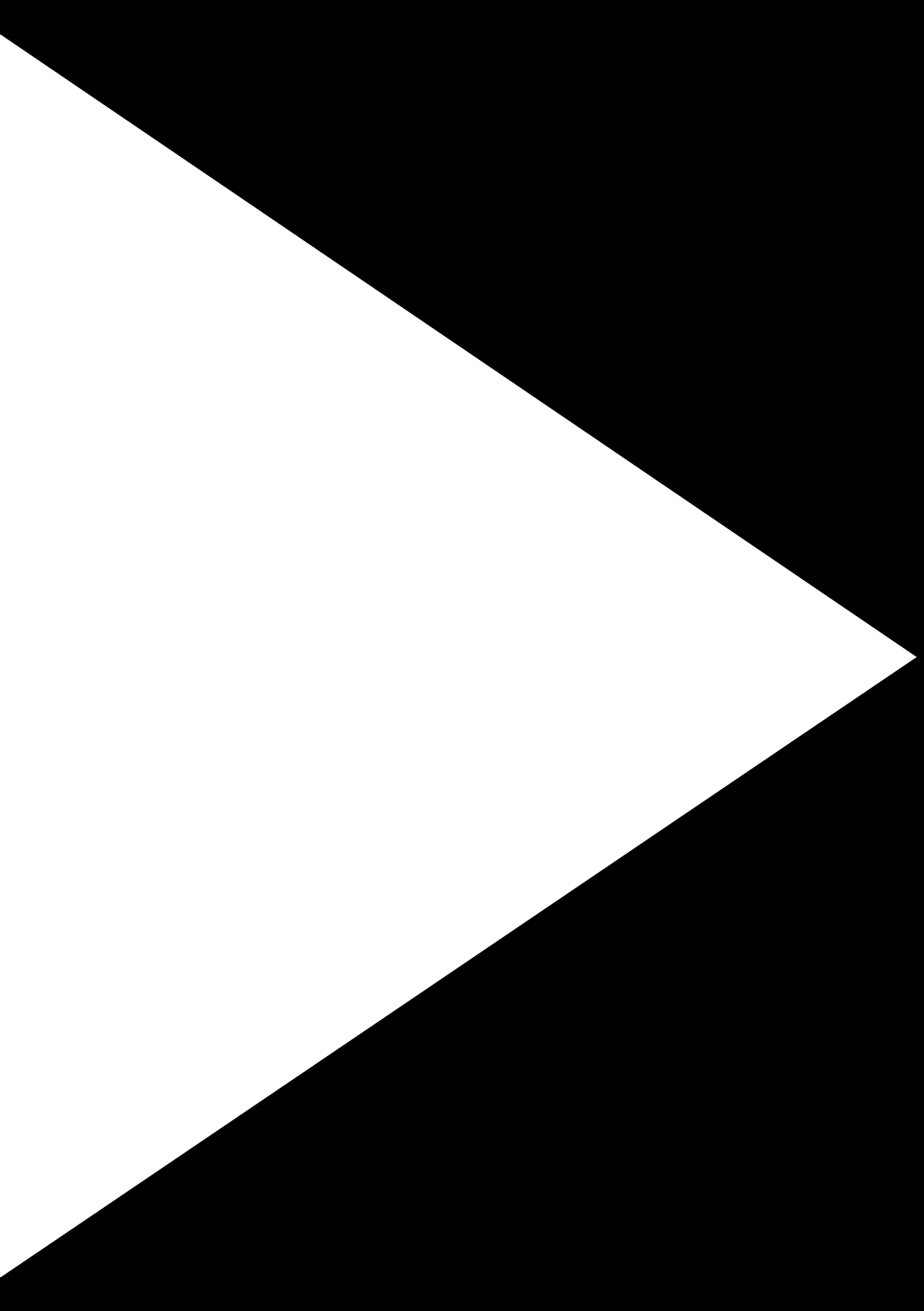
Výtvarná

část

soutěže

2020

2021

2020

I. kategorie, 1. místo – Patrik Zolnaj, Společně – jekhetane, Ostrava

I. kategorie, 2. místo – Samuel Michalec, ZŠ a MŠ Chomutov

KORONA VIRUS - 19

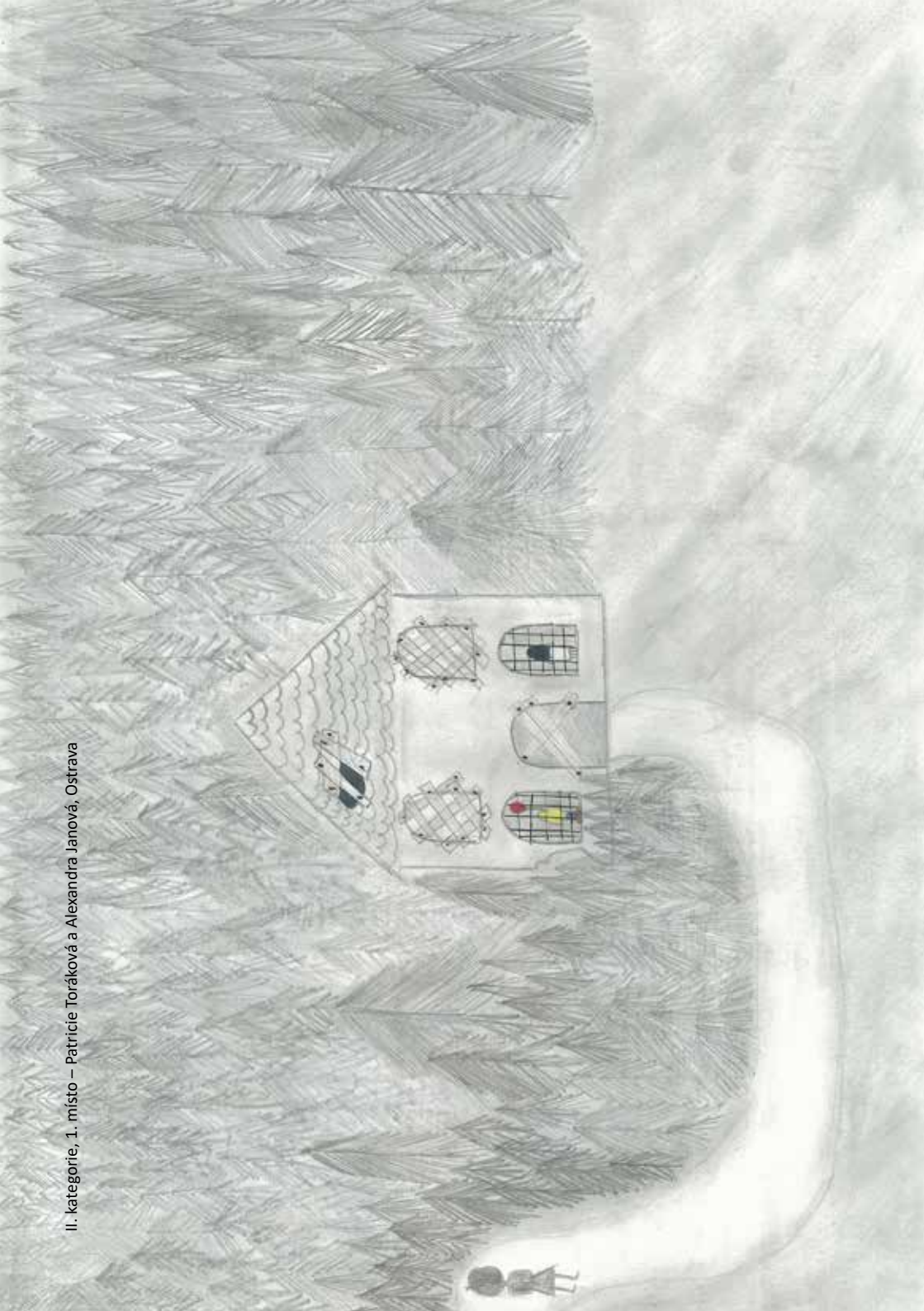
I. kategorie, 3. místo – Josef Polák, IQ, Roma servis, Břeclav

I. kategorie, 3. místo – Štefan Žiga, ZŠ Turkmenská, Vsetín

II. kategorie, 1. místo – Patricie Toráková a Alexandra Janová, Ostrava

II. kategorie, 2. místo – Gabriela Heráková, Společně - jekhetane - Ostrava

II. kategorie, 3. místo — Laura Miková, ŽŠ Brodek u Přísku

III. kategória, 1. miesto – Milan Kováč, ZŠ a MŠ Chomutov

ROMA

JNU

dal hino papu

belusa hien e capu

boy ot gromcaj hehoshin
o mapu gromcaj hehoshin

III. kategorie, 2. místo – Milan Gábor, DD, ZŠ a SŠ Zatec

bisim

pavel

AFKADU

KERES

SOKODOJ

ORKONO

MAFKADA

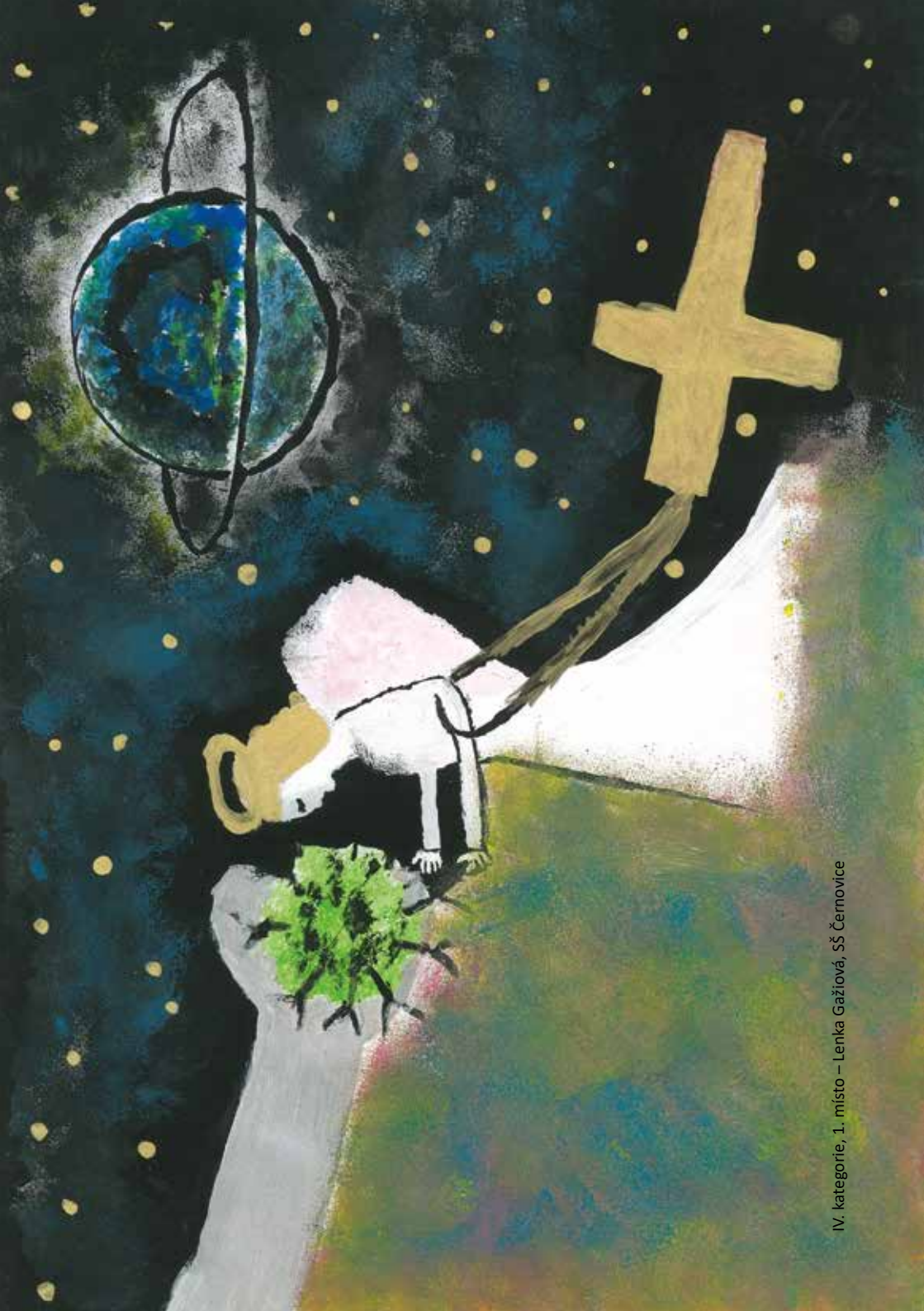
HINLEJIGAO

MA NAFKEM

III. kategorie, 3. místo – Vanesa Ficuová, ZŠ Údolí Kamenice, Tanvald

IV. kategorie, 1. místo – Lenka Gažiová, SŠ Černovice

IV. kategorie, 2. místo – Nela Klobučníková, SŠ Čermovice

2021

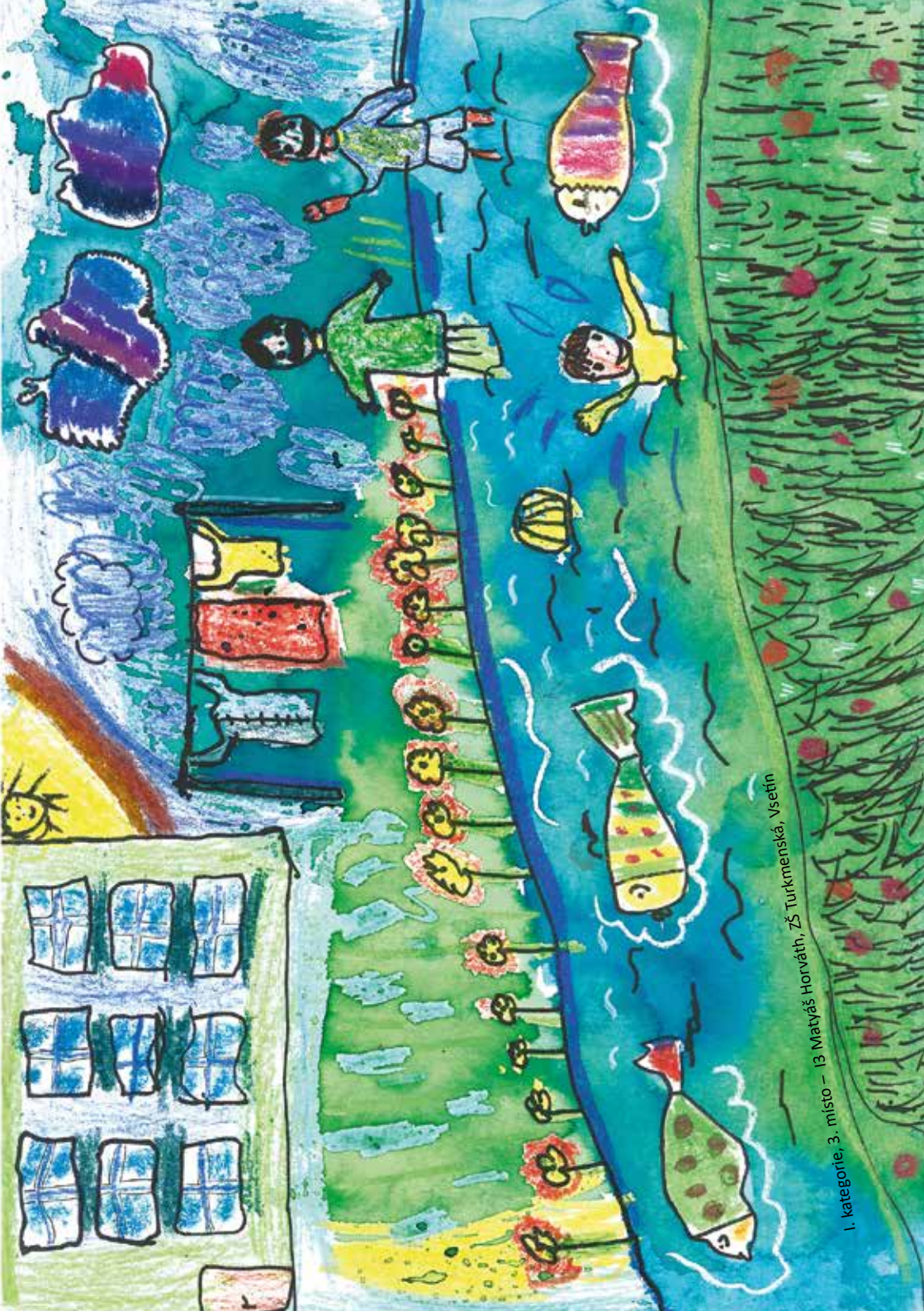
I. kategorie, 1. místo – Aleš Stránský, SpZŠ Ústí nad Orlicí

I. kategorie, 1. místo – Aleš Stránský, SpZŠ Ústř nad Orlicí

I. kategorije, 2. mesto – Igor Čureja, ZŠ Brodek u Prstějova

I. kategória, 3. miesto – 13 Matyáš Horváth, ŽS Turkmenská, Vsetín

II. kategorie, 1. místo – Laura Miková, ZŠ Brodek u Prostějova

II. kategorie, 2. místo – Amanda Gádžorová, ZŠ Turkmenská, Vsetín

II. kategorie, 3. místo – Filip Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

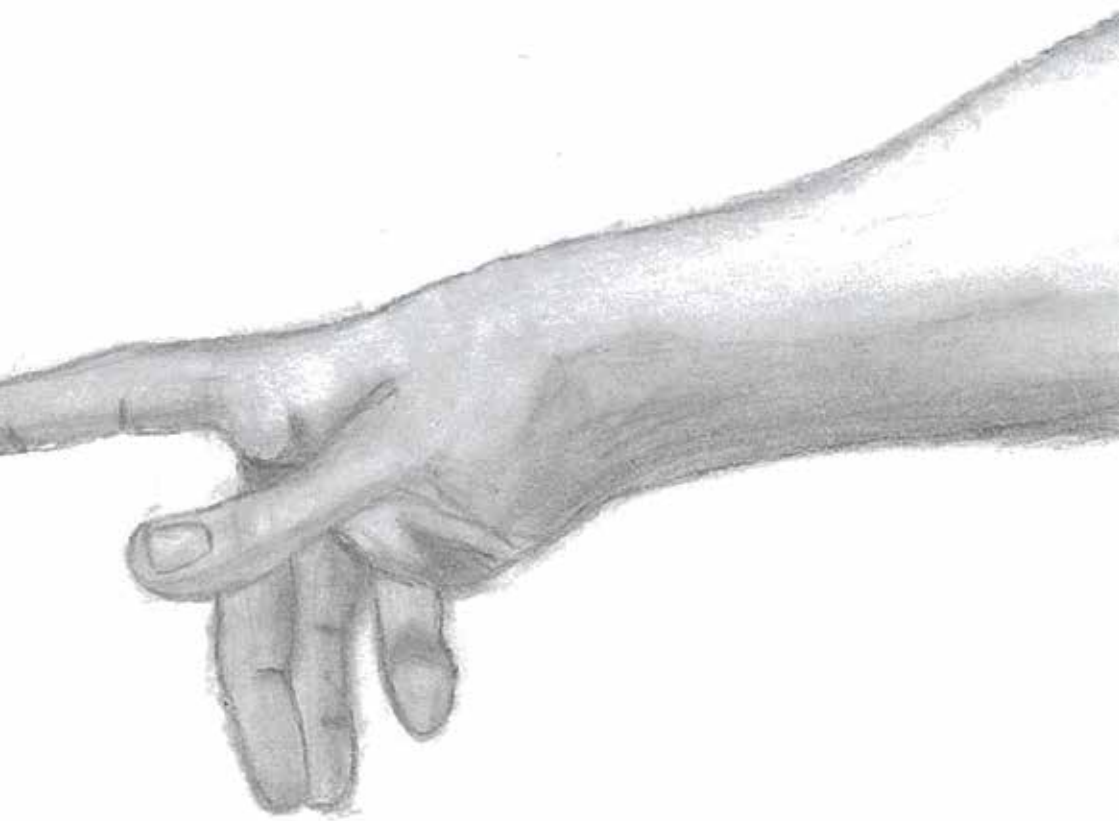

II. kategorije, 3. mesto – Erik Tulej, ZŠ Turkmenská, Vsetín

Úřad vlády České republiky

ROMANO SUNO

děkuje za podporu Úřadu vlády České republiky, Velvyslanectví USA v Praze,
Českým Kamenolomům, s. r. o., a Mattelu Czech Republic, s. r. o.

Texty z tvůrčích dílen VAKER ROMANES
vznikly díky dotačnímu programu MŠMT Podpora vzdělávacích aktivit národnostních menšin
v roce 2020 a 2021.